

เศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงของชาติ

โดย

นายอรรถพร สิงหวิชัย

รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ ๒๖

ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๖-๒๕๕๗

บทคัดย่อ

เรื่อง เศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงของชาติ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายอรรถพร สิงหวิชัย หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ ๒๖

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเฉพาะเศรษฐกิจฐานรากในวงกว้างและที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน

การวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการรวบรวมข้อมูลเอกสารแนวคิดในการพิจารณาเศรษฐกิจฐานราก จากนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ประเทศ ซึ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีนโยบาย โดยผ่านการดำเนินงานตามภารกิจของกระทรวงมหาดไทย ในการพัฒนาโครงการที่เกิดจากศักยภาพของชุมชน และก่อให้เกิดรายได้อย่างยั่งยืน กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนที่จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ได้มี ความสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า การปฏิรูปฐานทรัพยากรเป็นรากฐานสำคัญของการทำให้เศรษฐกิจฐานราก และการพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ ของเกษตรกรรายย่อยดำรงอยู่ได้ และจะเป็นภูมิคุ้มกันให้ภาคเกษตรกรรมของไทยแข็งแกร่ง และเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจระบบตลาดให้แข่งขันกับตลาดโลกได้ ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชน ได้ดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนประชาชนในชนบทและเขตเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ ให้เกิดศักยภาพ / ความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง แก้ไขปัญหาด้วยการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน ตลอดจนส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการกิจกรรมของ องค์กรชุมชนและเครือข่าย รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการดำเนินงานตามโครงการที่สำคัญ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี การดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) กองทุนแม่ของแผ่นดิน ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องอพยพเข้ามาหางานทำในเมือง รวมทั้งการเดินขบวนเรียกร้องต่างๆ ว่าจะสร้างปัญหาต่างๆ ตามมา และมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติได้

คำนำ

การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่รวดเร็ว เนื่องมาจากประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อาจส่งผลกระทบต่อในทางลบไม่ว่าจะเป็น การเกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ที่เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนอย่างมาก เกิดลักษณะการกระจุกตัวของรายได้ซึ่งส่งผลให้เกิด ความยากจน การว่างงาน ความเสมอภาค จนเกิดการแย่งชิงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากความสามารถที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลซึ่งส่งผลให้สูญเสียความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจโดยตรง และที่สำคัญยังส่งผลกระทบต่อถึงความมั่นคงในด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ด้านสังคมและด้านความมั่นคงของมนุษย์

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ ได้ระบุเป้าหมายสูงสุดของกรมฯ อยู่ภายใต้วิสัยทัศน์ “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” ภายใต้ปัจจัยสำคัญที่เป็นจุดแข็งในการดำเนินงานของกรมฯ คือการมีข้าราชการที่ทำงานใกล้ชิด มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและมีระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ใช้ในการบริหารจัดการชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะสามารถนำเสนอบทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนที่ส่งผลต่อความมั่นคงของชาติ ภายใต้ภารกิจด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความมั่นคงของชาติ แต่ก็เป็นองค์ประกอบที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับองค์ประกอบในทุกด้าน เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำเสนอกรอบแนวทางในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติต่อไป

(นายอรรถพร สิงหวิชัย)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ ๒๖

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๓
บทที่ ๒ แนวคิดในเรื่องความมั่นคงของชาติ	๘
ความมั่นคงในแต่ละด้าน	๘
กระบวนการในการกำหนดนโยบาย	๑๐
เปรียบเทียบรูปแบบและลักษณะของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติแต่ละฉบับ	๑๑
๑. สถานการณ์ความมั่นคงในภาพรวม	๑๒
๒. การเปลี่ยนแปลงของบริบทความมั่นคงและผลกระทบที่เกิดขึ้น	๑๖
เปรียบเทียบรูปแบบและลักษณะของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ	
ของไทยกับต่างประเทศ	๒๒
บทที่ ๓ กระบวนการในการพิจารณาเศรษฐกิจฐานราก	
กับความมั่นคงของชาติ	๒๕
นโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ประเทศ	๒๕
เจตนารมณ์/นโยบาย หัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติ	๒๗

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๑. เจตนารมณ์ของประเทศ	๒๓
๒. นโยบายในการบริหารราชการ	๒๓
เศรษฐกิจฐานราก	๓๑
แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หมู่บ้าน หรือ เศรษฐกิจฐานราก	
ในประเทศอินเดีย ของมหาตมะคานธี	๓๒
แนวคิดเศรษฐกิจเศรษฐกิจฐานรากและระบบสหกรณ์ในประเทศไทย	๓๓
เศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงของชาติ	๓๕
๑. การเกิดขึ้นของแหล่งเงินทุนชุมชน	๓๕
๒. รูปแบบของแหล่งเงินทุนในชุมชน	๓๖
๓. กลยุทธ์และความเสี่ยงขององค์กรการเงินชุมชนฐานราก	๓๘
๔. รูปแบบการจัดสวัสดิการ โดยชุมชน	๓๘
บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชน : ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง	๔๓
การดำเนินงานด้านทุนชุมชน	๔๘
๑. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	๔๙
๒. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	๕๐
๓. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี	๕๒
๔. การดำเนินงาน โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)	๕๓
๕. กองทุนแม่ของแผ่นดิน	๕๓
การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน	๕๕
๑. โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)	๕๕
๒. ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก	๕๘
บทที่ ๔ การปฏิรูปเศรษฐกิจฐานรากและความมั่นคงของชาติ	๖๓
การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการกำหนด	
ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ	๖๔
๑. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่ง	
ภูมิปัญญาและการเรียนรู้	๖๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๒. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ	๖๖
๓. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน	๖๗
๔. ยุทธศาสตร์การพัฒนามนุษย์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	๖๘
๕. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ ประเทศ	๗๐
การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงแห่งชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ แห่งชาติฉบับที่ ๑๑	๗๒
การส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากในแต่ละภูมิภาค	๗๔
หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)	๘๐
การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ภูมิภาค	๘๒
แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์	๘๒
บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ	๘๕
สรุป	๘๕
ข้อเสนอแนะ : สิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจฐานราก	๘๘
บรรณานุกรม	๙๒
ประวัติย่อผู้วิจัย	๙๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
	๑-๑ GPP per capita, ๒๕๕๔	๒
	๑-๒ มูลค่าการบริหารภาครัฐในแต่ละจังหวัดหน่วย บาทต่อคน	๔
	๑-๓ ปัญหาต้นทุนทางและปัญหาปลายทางของการอพยพ	๔
	๒-๑ แสดงรูปแบบและลักษณะของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติแต่ละฉบับ	๑๕
	๓-๑ แสดงกลยุทธ์และความเสี่ยงขององค์กรการเงินชุมชนรากฐาน	๓๘
	๕-๑ แสดงข้อมูลคุณภาพชีวิตประชากรของประเทศไทยในด้านเศรษฐกิจ	๘๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒-๑ ความมั่นคงของชาติในด้านต่างๆ	๘
๓-๑ แสดงแผนผังอำนาจของของ คสช.	๒๖
๓-๒ แสดงโรคแมพบทบาทของ คสช.	๓๑
๓-๓ แผนที่ยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙	๔๗
๔-๑ แสดงยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่ง ภูมิปัญญาและการเรียนรู้	๖๕
๔-๒ แสดงยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้ เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ	๖๖
๔-๓ แสดงยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน	๖๗
๔-๔ แสดงยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ มุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน	๗๐
๔-๕ แสดงมิติการส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก	๗๕

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสในการอธิบายความหมายของ ความมั่นคงแห่งชาติ ไว้อย่างชัดเจนในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๔ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร ความว่า “...ประเทศชาตินั้น ประกอบด้วยผืนแผ่นดินกับประชาชน และ ผืนแผ่นดินนั้นเป็นที่เกิด ที่อาศัย ที่อำนวยประโยชน์สุข ความมั่นคงร่มเย็นแก่ประชาชน ให้สามารถ รวมกันอยู่เป็นปึกแผ่นเป็นชาติได้ ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ จึงมิได้อยู่ที่การปกป้องรักษา ผืนแผ่นดินไว้ด้วยแสนยานุภาพแต่เพียงอย่างเดียว หากจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีความพัฒนา ผาสุกปราศจากทุกข์ยากเข็ญด้วย ...”

ความมั่นคงของชาติ (National Security) นับเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกประเทศต้องการ เป็น ความรู้สึกของคนในประเทศที่มีความปลอดภัยในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เป็นความเชื่อมั่น นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ โดยการจัดทำของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ มีเป้าหมาย สูงสุดคือ ความอยู่รอดปลอดภัยและความเจริญก้าวหน้าของชาติและประชาชน ได้ให้ความหมาย ของความมั่นคงแห่งชาติ ประกอบไปด้วย ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา ด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านพลังงาน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการทหาร หรือการป้องกันประเทศ และความมั่นคงของมนุษย์

สถานการณ์ความมั่นคงของประเทศไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับรูปแบบของภัย คุกคามต่อความมั่นคงที่มีความหลากหลาย มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและยากที่จะระบุได้ชัดเจน ความเสี่ยงทางด้านความมั่นคงภายในประเทศ และภายนอกประเทศ อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงอัน เนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิด เสรีภาพอย่างไรก็ตามขอบเขตของการบริโภคข้อมูลข่าวสารส่งผลให้ภัยคุกคามต่างๆ มีความเกี่ยวข้องกับ เชื่อมโยงกันทั้งระบบ ไม่สามารถมองแยกส่วนได้ โดยเฉพาะในด้านการขยายตัวของระบบ

เศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีการแข่งขันทางการค้าอย่างเสรี ทำให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่รวดเร็ว เนื่องมาจากประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาแต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อในทางลบจำนวนมากเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็น การเกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ที่เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนอย่างมากเกิดลักษณะการกระจุกตัวของรายได้ซึ่งส่งผลให้เกิด ความยากจน การว่างงาน ความไม่เสมอภาค จนเกิดการแย่งชิงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกันเนื่องจากความสามารถที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลซึ่งส่งผลให้สูญเสียความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจโดยตรง และที่สำคัญยังส่งผลกระทบต่อถึงความมั่นคงในด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ด้านสังคมและด้านความมั่นคงของมนุษย์

ความแตกต่างระหว่างคนรวย คนจน เป็นปัญหาน่าสนใจสำหรับผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองหรือรัฐบาลทหาร สังคมไทยยังเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำมิติพื้นที่ที่น่าห่วงใย นั่นคือความแตกต่างระหว่างจังหวัดรวย/จังหวัดจน ซึ่งหากไม่ดูแลให้ดี อาจเติมเชื้อไฟแห่งความขัดแย้งระหว่างภูมิภาคและการเมือง ในโอกาสนี้ขอนำผลงานสังเคราะห์องค์ความรู้ เศรษฐศาสตร์ไทย(สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ) เจาะจงลงไปก็คือการวิเคราะห์ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita) พร้อมกับข้อสังเกตช่วงห่างที่คูมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและประเด็นนโยบายสาธารณะ

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ เป็นปัญหาส่วนหนึ่งของบัญชีประชาชาติมีตัวเลขย้อนหลังให้เราได้ค้นคว้ายาวนานพอควร (๒๑ ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ – ๒๕๕๑)

ตารางที่ ๑ แสดงสถิติ GPP per capita โดยใช้ข้อมูลปี ๒๕๕๑ คัดเฉพาะ ๕ จังหวัดรวย และ ๕ จังหวัดจน ซึ่งสามารถสังเกตความแตกต่างได้อย่างชัดเจน โดดเด่นที่สุดคือ จังหวัดระยอง (๑.๒ ล้านบาทต่อคน) และจังหวัดรอบกรุงเทพมหานคร (๔-๕ แสนบาทต่อคน) ในทางตรงกันข้าม ๕ จังหวัดยากจนอยู่ในภาคอีสาน ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวอยู่ประมาณ ๓ หมื่นบาทต่อคน

ตารางที่ ๑-๑ GPP per capita, ๒๕๕๑

ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อคน

จังหวัดกลุ่มรายได้สูง		จังหวัดกลุ่มรายได้ต่ำ	
ระยอง	1,235,695	สกลนคร	35,094
สมุทรสาคร	541,155	ยโสธร	34,181
ชลบุรี	522,511	ศรีสะเกษ	34,042

ตารางที่ ๑-๑ GPP per capita, ๒๕๕๔ (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อคน

จังหวัดกลุ่มรายได้สูง		จังหวัดกลุ่มรายได้ต่ำ	
กรุงเทพฯ	485,672	หนองบัวลำภู	33,314
สมุทรปราการ	454,080	อำนาจเจริญ	30,231

การเปลี่ยนแปลงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ พบข้อสังเกตสามประการดังต่อไปนี้

๑. เมื่อวัดความแตกต่างระหว่างจังหวัดกลุ่มรายได้สูง/จังหวัดกลุ่มรายได้ต่ำ พบว่าในช่วงแรก ๘.๓ เท่า ระยะเวลาหลังความแตกต่างเพิ่มขึ้นเป็น ๑๑.๔ เท่า

๒. วัดอัตราการเพิ่ม (growth rate) สรุปความว่า จังหวัดกลุ่มรายได้สูงเติบโตในอัตรา ๖.๒% ต่อปี ส่วนจังหวัดกลุ่มรายได้ต่ำเติบโตเพียง ๑.๕% ต่อปี

๓. วัดความเหลื่อมล้ำด้วยดัชนี (Gini coefficient) ในช่วงแรก (หมายถึงก่อนปี ๒๕๕๓) ดัชนีจีนิเท่ากับ ๐.๔๘ ในช่วงหลัง ดัชนีจีนิเท่ากับ ๐.๕๒ แสดงว่ามีความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น

หลักฐานสามประการ สรุปว่า หากปล่อยให้ไปตามยถากรรม ความเหลื่อมล้ำมีพื้นที่เพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน การเป็นรัฐบาลหมายถึงอำนาจการจัดสรรงบประมาณอำนาจการกำหนดนโยบายการเงินการคลัง เพื่อการกระจายความเจริญให้ทั่วถึง

หากรวบรวมตัวเลขการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลเป็นรายจังหวัด/รายภูมิภาค สถิติที่นำมาใช้ในที่นี้คือ มูลค่าเพิ่มของการบริหารภาครัฐ (value added of public administration sector) โดยสันนิษฐานว่า (ก) จังหวัดที่เป็นศูนย์ราชการ จะได้รับการจัดสรรงบประมาณมาก (เป็นค่าจ้างเงินเดือนส่วนหนึ่งและรายจ่ายซื้อสินค้าและบริการอีกส่วนหนึ่ง) เชื่อว่ารายจ่ายของภาครัฐมีผลคั่งคูด (crowding in effect) เอกชนทำตาม ตัวอย่างเช่น เมื่อรัฐบาลลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในจังหวัด A หรือภูมิภาค B จะมีผลโน้มน้าวเอกชนลงทุนตาม (ข) รัฐบาลทำนโยบายงบประมาณแบบ “สวนกระแส” มากกว่า “ตามน้ำ” หมายถึงจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนให้จังหวัดกลุ่มรายได้ต่ำ เป้าหมาย “การไล่กวาดทางเศรษฐกิจ” แต่มีข้อมูลเบื้องต้นนำมาแสดง (ในตารางที่ ๒) พร้อมกับข้อสังเกตถึงความแตกต่างมากกว่าสิบเท่าตัว เปรียบเทียบระหว่างจังหวัดกลุ่มรายได้สูง กับ จังหวัดกลุ่มรายได้ต่ำ

ตารางที่ ๑-๒ มูลค่าการบริหารภาครัฐในแต่ละจังหวัดหน่วย บาทต่อคน

จังหวัดกลุ่มรายได้สูง		จังหวัดกลุ่มรายได้ต่ำ	
กรุงเทพฯ	49,367	บุรีรัมย์	2,834
ระยอง	33,505	ยโสธร	2,688
ภูเก็ต	17,783	ชัยภูมิ	2,592
ลพบุรี	15,455	ศรีสะเกษ	2,598
เพชรบุรี	14,760	หนองบัวลำภู	2,292

มูลค่าการบริหารภาครัฐบาทต่อคน

ที่มา : สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี

การจัดสรรงบประมาณภาครัฐรายพื้นที่ (จังหวัดและภูมิภาค) เป็นเครื่องมือของนโยบายของการกำหนดนโยบายสาธารณะ ในโอกาสที่หน่วยงานราชการและรัฐบาล ซึ่งกำลังเตรียมการปีงบประมาณ ๒๕๕๘ ก็จะต้องพิจารณาความเหลื่อมล้ำมิติพื้นที่ส่วนหนึ่ง

นอกจากนั้นการดำรงชีวิตของประชากรในชนบทที่ยากจนยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างที่เอื้ออำนวย แต่ถ้าเกิดฝนแล้ง ขาดแคลนอาหาร ไม่มีงานทำ ค่าจ้างแรงงานต่ำ จะเป็นเหตุให้ประชากรต้องอพยพย้ายถิ่นเข้าไปในเขตเมืองหรือชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงก่อให้เกิดปัญหาทั้งต้นทาง และปัญหาปลายทางที่อพยพต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ ๑-๓ ปัญหาต้นทางและปัญหาปลายทางของการอพยพ

ปัญหาต้นทาง ได้แก่	ปัญหาปลายทาง ได้แก่
- ขาดแคลนแรงงานวัยหนุ่มสาว	- เกิดปัญหาชุมชนแออัด
- ขาดการพัฒนาชนบท	- เกิดปัญหาคนจรจัด
- ขาดผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น	- เกิดปัญหาจราจรติดขัด
- ชนบทเจ็บเหงา มีเฉพาะวัยเด็กและวัยชรา	- เกิดปัญหาอาชญากรรม
	- เกิดปัญหายาเสพติด
	- เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เช่น อากาศเลวร้าย ขยะมูลฝอย เป็นต้น

หรืออาจสรุปปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากการย้ายถิ่นแรงงานได้ว่า

๑. การย้ายถิ่นแรงงานทำให้ขาดแคลนกำลังคนในภาคเกษตรกรรมทำให้การพัฒนาการเกษตรต้องประสบปัญหาและพัฒนาได้ช้า

๒. การย้ายถิ่นมาทำงานในภาคอุตสาหกรรม ถึงแม้จะมีรายได้เพิ่มขึ้นบ้าง แต่ค่าใช้จ่ายก็สูงขึ้นมากเพราะค่าครองชีพในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใกล้เคียงสูงกว่าถิ่นเดิม

๓. ครอบครัวขาดความอบอุ่น หนุ่มสาวมาหางานทำในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใกล้เคียง เหลืออยู่แต่คนชรา และเด็ก เฝ้าบ้านเท่านั้น

๔. ความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และการเดินทาง ความไม่ปลอดภัยของผู้สูงอายุ และเด็ก ที่อยู่ต่างจังหวัด ขาดผู้คุ้มครอง ความไม่ปลอดภัยในการเดินทางของผู้ใช้แรงงาน อันเนื่องมาจากอุบัติเหตุสูง

๕. ขาดการรับช่วงต่อและต่อยอด ในอาชีพที่บรรพบุรุษเคยทำมา เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นต้น

๖. รัฐไม่พยายามส่งเสริมให้ผู้ใช้แรงงาน พัฒนาไปใช้สมองแทน เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการให้เพิ่มขึ้น ดังเช่น ประเทศที่เจริญเขาทำกัน

๗. รัฐไม่มีนโยบายส่งเสริมให้กลับไปทำงานในถิ่นฐานเดิม เพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมให้ดีขึ้น รวมทั้งระบบการศึกษา ก็ไม่ได้ส่งเสริมให้กลับไปทำงานในถิ่นฐานเดิม เช่นเดียวกันกลับมากระจุกตัวทำงานกันอยู่แต่ในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง เป็นส่วนใหญ่

๘. รัฐไม่ได้สร้างนิคมอุตสาหกรรมเกษตร ไว้รองรับผู้ใช้แรงงานในต่างจังหวัด ในภาคเหนือและภาคอีสาน เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาการย้ายถิ่นแรงงานเข้ากรุงเทพฯ หรือจังหวัดใกล้เคียง

๙. รัฐไม่มีนโยบายส่งเสริมให้โรงพยาบาลใหญ่ ๆ ของรัฐในกรุงเทพฯ ไปสร้างสาขาในต่างจังหวัดบ้าง กลับกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น แล้วให้ผู้ป่วยในต่างจังหวัด ต้องเดินทางมารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลใหญ่ของรัฐในกรุงเทพฯ แน่นขนัดในทุกวันจนไม่สามารถจะให้การรักษาได้ทัน ประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นในโรงพยาบาลประจำจังหวัด และอำเภอในคุณภาพของการรักษาพยาบาล

เมื่อกล่าวถึงเศรษฐกิจ เรามักจะหมายความถึงองค์การการเงินขนาดใหญ่ นายทุน แต่ในปัจจุบัน จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่มั่นคงของระบบเศรษฐกิจในรูปแบบเดิม ทำให้สังคมหันมาให้ความสำคัญกับความพอเพียง ตลอดจนพัฒนาเศรษฐกิจแบบการพึ่งพาตนเองและชุมชน ประกอบกับการสนับสนุนส่งเสริมจากทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมที่ต้องการให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการตนเองที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดกลุ่มที่เรียกว่า เศรษฐกิจในระดับฐานราก ซึ่งหมายความถึงองค์กรหรือกลุ่มใดๆ ไม่ว่าจะรวมตัวกันเป็นหน่วยงานอย่างเป็นทางการ หรือการรวมกลุ่มกัน กึ่งทางการหรือไม่เป็นทางการ ระหว่างประชาชนผู้มีรายได้น้อย หรือคนยากจนในหมู่บ้าน ชุมชนหรือพื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์ ของการได้รับโอกาส

ในการใช้บริการทางการเงินในรูปแบบต่างๆ ซึ่งกลุ่มคนกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากในสังคม แนวทางในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่จะส่งผลต่อความมั่นคงอย่างยั่งยืน จึงควรมุ่งเน้น กลุ่มเป้าหมายระดับฐานราก ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนกลุ่มคนที่มีจำนวนมากในสังคมแล้ว ยังเป็นการให้โอกาสกลุ่มคนด้อยโอกาสทางสังคม คนยากคนจนได้เข้าถึงบริการทางการเงิน และแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชาติและยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และภาคประชาชน ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงของชาติโดยตรง

เนื่องจากเศรษฐกิจได้มีความสัมพันธ์ด้านต่างๆอย่างใกล้ชิด จนอาจกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรม แม้กระทั่งการต่างประเทศ ซึ่งเมื่อเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกิจกรรมในด้านต่างๆ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในด้านอื่นๆอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะเห็นว่า เมื่อประเทศมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ดี ประชาชนมีรายได้ที่สอดคล้องกับค่าครองชีพ มีการว่าจ้างงานและกระจายรายได้ที่ทั่วถึง รวมไปถึงการมีการจัดสวัสดิการและบริการขั้นพื้นฐาน ทั้งจากภาครัฐและภาคประชาสังคมตามสมควร ประชาชนย่อมสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ อัตราการเคลื่อนย้ายของคนสู่เมือง อัตราการผลิตโจรผู้ร้ายก็น้อย แต่ในทางกลับกัน ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจย่อมส่งผลในทางตรงกันข้ามต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ปรับเข้าสู่วัฒนธรรมการบริโภคมากขึ้น เกิดการแก่งแย่งในสังคม ความเครียดที่สูงขึ้น และอัตราการเกิดอาชญากรรมที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้กระทบต่อความมั่นคงภายในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การสูญเสียความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นจุดเริ่มต้นของการสูญเสียความมั่นคงในด้านอื่นๆของสังคม อันย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๘ ได้ระบุเป้าหมายสูงสุดของกรมฯ อยู่ภายใต้วิสัยทัศน์ “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” ภายใต้ปัจจัยสำคัญที่เป็นจุดแข็งในการดำเนินงานของกรมฯ คือการมีข้าราชการที่ทำงานใกล้ชิด มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและมีระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบทที่ใช้ในการบริหารจัดการชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะสามารถนำเสนอบทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนที่ส่งผลต่อความมั่นคงของชาติ ภายใต้ภารกิจด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็น

องค์ประกอบหนึ่งของความมั่นคงของชาติ แต่ก็ใช้องค์ประกอบที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับองค์ประกอบในทุกด้าน เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำเสนอกรอบแนวทางในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย
๒. เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไขปรับปรุงเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยให้มีความมั่นคงและสามารถเป็นพื้นฐานความมั่นคงของประเทศไทยได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเศรษฐกิจฐานรากในวงกว้างและที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย แบบวิเคราะห์เอกสาร เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะสามารถ
๑. นำเสนอถึงสภาพของปัญหาและการปรับปรุงระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย
 ๒. บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชน ภายใต้ภารกิจด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเพราะแม้ว่าจะเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของความมั่นคงของชาติ แต่ก็ใช้องค์ประกอบที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับองค์ประกอบในทุกด้าน
 ๓. เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำเสนอกรอบแนวทางในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิดในเรื่องความมั่นคงของชาติ

แผนภาพ ๒-๑ ความมั่นคงของชาติในด้านต่างๆ

ความมั่นคงในแต่ละด้าน

การศึกษาในเรื่องของความมั่นคงแห่งชาตินั้น วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) ได้แบ่งด้านของความมั่นคงออกเป็น ๕ ด้าน คือ

๑. ความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมือง : หมายถึง สภาพการณ์ทางการเมืองที่ทำให้ประชากรมีความเชื่อถือ และศรัทธาต่อระบอบการปกครอง ต่อรัฐบาลผู้บริหารการปกครอง ประชากรมีความเคารพเชื่อฟังและยอมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลและปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล มีความเชื่อมั่นในรัฐบาลว่า จะสามารถสร้างความเป็นธรรมในหมู่ประชากร และสามารถป้องกันความแตกแยกระหว่างชนในชาติ สามารถรักษาดินแดนให้ปลอดภัยจากการแบ่งแยก ยึดครอง มีเอกราช และรักษาศักดิ์ศรีของชาติในวงการเมืองระหว่างประเทศ รัฐบาลมีความชอบธรรมสามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพมีอิสระปลอดจากอิทธิพลและการบงการในการดำเนินนโยบายของประเทศ ประชากร ดินแดน รัฐบาล อำนาจอธิปไตย ตลอดจนเสถียรภาพของประเทศปลอดจากการคุกคามทั้งภายในและภายนอก และที่ปฏิบัติการภายใต้อิทธิพลของต่างประเทศ

๒. ความมั่นคงแห่งชาติด้านเศรษฐกิจ : หมายถึง สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจที่ทำให้ประชากรมีงานทำและยอมรับนับถือระบบเศรษฐกิจของประเทศสามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจทั้งส่วนตัวและส่วนรวมให้สูงขึ้นได้ในอัตราที่เหมาะสม โดยที่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มีความแตกต่างเหลื่อมล้ำกันมากนัก ประเทศสามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมีระบบภาษีอากรที่

เหมาะสมและเป็นธรรม สามารถพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีอิสระทางเศรษฐกิจจากต่างประเทศ มีความสามารถทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม การบริการ ตลอดจนกิจกรรม ทางเศรษฐกิจอื่น ๆ

๓. **ความมั่นคงแห่งชาติด้านสังคมจิตวิทยา** : หมายถึง สภาพการณ์ทางด้านสังคมที่ทำให้ประชากรสามารถครองชีวิตอยู่ได้ด้วยความปกติสุข มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมและความเป็นธรรมในการดำเนินชีวิต มีความเสมอภาคและภราดรภาพ มีความรู้ความสามารถ มีวัฒนธรรม จริยธรรม และศีลธรรม รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของพลเมืองและต่อสังคม ตลอดจนมีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นชาติ และเกียรติภูมิของบรรพบุรุษ รวมทั้งยึดมั่นในอุดมการณ์ของชาติ

๔. **ความมั่นคงแห่งชาติด้านป้องกันประเทศ** : หมายถึง จิตความสามารถในด้านการป้องกันประเทศและการทหารที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของกำลังรบของชาติ ความพร้อมรบ ความมีประสิทธิภาพของอาวุธยุทโธปกรณ์และการใช้อาวุธ มีวินัย ข่วัญ และกำลังรบอื่น ๆ มีการจัด การฝึก การศึกษา การสวัสดิการ ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีที่สามารถจะเอาชนะศัตรูผู้รุกรานทั้งจากภายในและภายนอกประเทศได้

๕. **ความมั่นคงแห่งชาติด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงานและสิ่งแวดล้อม** : หมายถึง สภาพการณ์ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน และสิ่งแวดล้อมของประเทศ สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชาติ สามารถส่งเสริมการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาต่างประเทศในระดับที่ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ

ประเด็นหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ คือ มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ควบคู่กับการเสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในระดับชุมชน โดย การพัฒนาคนเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาอย่างยั่งยืน รวมทั้ง มุ่งปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจที่มีคุณภาพและยั่งยืน มีฐานการพัฒนาที่ทั่วถึง ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเอเชีย ตะวันออกกลาง แอฟริกา และเศรษฐกิจในประเทศ ปรับ โครงสร้าง อุตสาหกรรมที่เน้นการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ และการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพบนฐานของความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม พัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ สร้างความเข้มแข็งภาคเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร พร้อมทั้งขยายเศรษฐกิจฐานรากให้มีความหลากหลายและแข็งแกร่งมากขึ้น มีระบบค่าจ้างแรงงานและสวัสดิการแรงงานที่เป็นธรรม มีการคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสมกับการ

ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะและความรู้ทั้งด้านการผลิตและการบริหารจัดการ การเข้าถึงทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน และพัฒนาระบบการเงินฐานรากและระบบการออมที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มโอกาสการประกอบสัมมาชีพที่มั่นคง รวมทั้งพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีคุณภาพและครอบคลุมอย่างทั่วถึง โดย การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทย

ดังนั้น แนวทางที่จะสร้างการกระจายรายได้ได้อย่างยั่งยืนจากฐานราก ต้องเพิ่มฐานรายได้สินค้าเกษตร ด้วยการพัฒนาผลิตภาพ ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้แหล่งที่ ๒ นอกเหนือจากรายได้ภาคเกษตร เช่น พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน พัฒนาธุรกิจเพื่อผลิตสินค้าของชุมชน (โอท็อป) พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สนับสนุน โรงงานอุตสาหกรรมและพัฒนาธุรกิจบริการเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนที่สร้างฐานรายได้เพิ่มขึ้นจากเกษตรกร เพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคง และในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงที่ยั่งยืนนั้น ต้องเริ่มต้นจากการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับทิศทางหรือเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนและมีคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

กระบวนการในการกำหนดนโยบาย

ในการดำเนินงานขององค์กรใด ๆ ก็ตามย่อมต้องมีการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายในการดำเนินการรวมทั้งแผนงานที่จะปฏิบัติการเพื่อให้เป็นไปตามทิศทาง หรือเป้าหมายในการดำเนินงานขององค์กรนั้น ๆ แม้แต่รัฐบาลเองก่อนที่จะเข้ามาบริหารงานประเทศยังต้องมีการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา เพื่อเป็นการแจ้งให้รัฐสภาทราบว่ารัฐบาลชุดนี้มีทิศทางหรือเป้าหมายในการบริหารงานของประเทศอย่างไร และก่อนสิ้นงบประมาณประจำปีในวันที่ ๓๐ กันยายน ของทุกปี รัฐบาลจะต้องเสนอร่าง พ.ร.บ.งบประมาณประจำปีให้รัฐสภาพิจารณาอนุมัติ พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี คือสิ่งที่บอกให้ประชาชนทราบว่าในนี้หน้ารัฐบาลจะจัดทำอะไรบ้างและใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด ปัจจุบันนี้องค์กรทุกระดับต่างนิยมจัดทำเป็นนโยบายและแผนงานขององค์กรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานขององค์กรและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรกันเป็นประจำอยู่แล้ว

นโยบาย มีความสำคัญต่อประชาชน เป็นผลผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้นประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความต้องการของพวกเขาผ่านกลไกต่างๆเช่น ระบบราชการ นักการเมือง ความต้องการดังกล่าวจะถูกนำเข้าสู่ระบบการเมืองไปเป็นนโยบาย เมื่อ

มีการนำนโยบายไปปฏิบัติและได้ผลตามเป้าประสงค์ ก็จะทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

เปรียบเทียบรูปแบบและลักษณะของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติแต่ละฉบับ

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เป็นนโยบายระดับชาติที่มีเป้าหมายมุ่งสู่การสร้างสภาวะแวดล้อมที่สันติสุข มีภูมิคุ้มกันปัญหาต่างๆ ที่สามารถคัดกรองสิ่งที่เป็นคุณและโทษที่จะเข้ามากระทบต่อความมั่นคงของรัฐและประชาชน รวมทั้งสามารถแก้ไขสาเหตุที่เป็นรากเหง้าของภัยคุกคามเพื่อให้เกิดความมั่นคงที่ยั่งยืนและให้การพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นโดยภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ให้ความสำคัญในการนำไปเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนงานและโครงการในขอบเขตภารกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถสนองผลประโยชน์แห่งชาติในทิศทางที่สอดคล้องกันและเป็นเอกภาพ

สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งองค์กรภาครัฐ ภาควิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิภาคการเมือง ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการวิเคราะห์การเคลื่อนตัวของสถานการณ์ความมั่นคงอย่างต่อเนื่องในระยะที่มีการใช้นโยบายและความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๖ - ๒๕๔๘ และพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงในบริบทต่างๆ ข้อสรุปสำคัญจากเวทีการมีส่วนร่วมดังกล่าว บ่งชี้ว่านโยบายความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ ควรให้ความสำคัญกับการรักษาเสถียรภาพความมั่นคงภายในประเทศและการป้องกันภัยคุกคามในรูปแบบใหม่เป็นลำดับต้น โดยเฉพาะการดูแลให้สังคมรู้เท่าทันและสามารถปรับตัวผ่านพ้นวิกฤติในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมือง สามารถป้องกันความเสี่ยงของการเกิดวิกฤติการใช้ความรุนแรงให้ได้มากที่สุด มีการจัดการให้คนในชาติสามารถอยู่ร่วมกันด้วยสันติวิธีได้แม้มีความเห็นต่างกัน สามารถสร้างความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม รวมทั้งนำคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นความดีงามของสังคมไทยกลับคืนมา ทุกคนเห็นคุณค่าของสันติวิธีและความสมานฉันท์ภายในชาติเป็นพลังในการเสริมสร้างพื้นฐานที่มั่นคงในการเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญภาวะความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ โดยเฉพาะภัยคุกคามข้ามชาติและวิกฤติจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีผลกระทบในวงกว้าง

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่นี้ ประกอบด้วยนโยบาย ๒ ส่วน ส่วนแรกเป็นนโยบายเฉพาะหน้า ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สังคมไทยผ่านพ้นสถานการณ์วิกฤติด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจไปได้โดยเกิดผลกระทบน้อยที่สุด ทุกฝ่ายภายในชาติเข้าใจและรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เป็นจริง มีความไว้วางใจกัน พร้อมเผชิญและแก้ไขปัญหาร่วมกัน ส่วนที่สองเป็น

นโยบายในระยะ ๕ ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสถานะแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้การพัฒนาทุกด้านดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ประชาชนภายในชาติมีความสมัครสมานสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถรักษาคุ้มครองผลประโยชน์สำคัญของชาติไว้ได้อย่างยั่งยืน สังคมไทยมีภูมิคุ้มกันจากความขัดแย้งและวิกฤติการณ์ต่างๆ ประเทศไทยได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรีและความเชื่อมั่นจากนานาประเทศ

๑. สถานการณ์ความมั่นคงในภาพรวม

สถานการณ์ความมั่นคงในช่วงก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๘ ประเทศไทยได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของภัยคุกคามความมั่นคงที่เป็นทั้งภัยในรูปแบบเดิมและภัยในรูปแบบใหม่ จึงทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อน ยากที่จะระบุภัยคุกคามได้ชัดเจน ปัญหาที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยภายนอกประเทศกับปัจจัยภายในประเทศมากขึ้น ภัยคุกคามข้ามชาติซึ่งเป็นภัยในรูปแบบใหม่โดยเฉพาะการก่อการร้ายสากล และอาชญากรรมข้ามชาติเป็นภัยคุกคามที่เพิ่มความเสี่ยงต่อความมั่นคงมากขึ้น ในขณะที่ภัยคุกคามในรูปแบบเดิม โดยเฉพาะจากการคุกคามของกำลังทหารขนาดใหญ่มีแนวโน้มลดลง แต่การอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีระดับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองต่างจากไทย ทั้งมีปัญหาคความหวาดระแวงกับไทยเป็นผลให้ระดับความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านผันผวนในบางช่วงเวลา และยังคงรู้สึกความคับหน้าการแก้ไขปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน

ขณะเดียวกันสังคมไทยบางส่วนได้ก้าวข้ามจากระบบอำนาจและอุปถัมภ์สู่สังคมระบบการมีส่วนร่วม อันเกิดจากการที่ประชาชนตื่นตัวกับกระแสการมีส่วนร่วมตามกรอบเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ และแรงกระตุ้นจากโลกาภิวัตน์ กระแสประชาธิปไตย การค้าเสรี การปกป้องสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนการอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แต่กลไกที่ดูแลกติกาใหม่ของการเปลี่ยนผ่านยังไม่สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ และขาดความสามารถในการเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน ทั้งในระดับปัจเจก ชุมชน และสังคม ให้มีความเข้าใจบริบทของการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว เป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมเกิดความขัดแย้งและการเผชิญหน้าเพื่อเรียกร้องและปกป้องสิทธิของแต่ละฝ่ายด้วยวิธีการที่รุนแรง

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๘ เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการปรับจุดเน้นการรักษาความมั่นคงของชาติที่ให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นกับมิติความมั่นคงของประชาชน โดยวางน้ำหนักการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันของทุกภาคส่วน การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี การยอมรับให้เกียรติในคุณค่าของความเห็นที่แตกต่างและการปกป้องวิถีชีวิตของประชาชน การแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าที่มีประสิทธิภาพ การเตรียมพร้อมกับการเผชิญเหตุการณ์และภัยพิบัติที่เป็นวิกฤติของชาติ การมีประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่เป็นศัตรู มีความจริงใจและไว้วางใจกัน และการ

สร้างคุณภาพความสัมพันธ์ในระบบความร่วมมือระหว่างประเทศและป้องกันการแทรกแซงแสวงประโยชน์ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศ

ผลการดำเนินการเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติในระยะของนโยบายความมั่นคงฯ พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๙ พบว่าสถานการณ์ปัญหาความมั่นคงคลี่คลายไป ตามเป้าหมายของนโยบาย ประเทศไทยมีความร่วมมือที่ใกล้ชิดกับนานาประเทศ โดยมีกรอบข้อตกลงและกลไกความร่วมมือที่ชัดเจน สามารถสกัดกั้นป้องปรามและป้องกันภัยคุกคามข้ามชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ความหวาดระแวงกับประเทศเพื่อนบ้านลดน้อยลง นำไปสู่การมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อหนุนให้โครงการพัฒนาในกรอบความร่วมมือด้านต่างๆ กับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาคขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง กลไกความร่วมมือในระดับท้องถิ่นสามารถจำกัดไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในระดับพื้นที่กับประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดต่อกันลุกลามเป็นปัญหาระดับชาติ โดยสามารถหาข้อยุติในระดับท้องถิ่นได้เป็นส่วนใหญ่ การจัดระเบียบความมั่นคงในพื้นที่แนวชายแดน ทั้งในมิติพื้นที่พัฒนาเพื่อความมั่นคงและในมิติของประชาชน โดยเฉพาะการแก้ปัญหาบุคคลที่มีปัญหาเรื่องสัญชาติดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ และจากการแย่งชิงทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ซึ่งเคยมีการใช้ความรุนแรงมีสถิติลดลง ด้วยการบริหารจัดการตามแนวทางสันติวิธีและการมีกลไก ตลอดจนเครือข่ายเผยแพร่ความรู้การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีกว้างขวางมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม พบว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในบางเรื่อง มีปัญหาจากผู้ปฏิบัติขาดความเข้าใจเป้าหมายของนโยบาย และปัญหาการจัดสรรงบประมาณที่ยังไม่ตอบสนองการปฏิบัติ นโยบายไว้เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติยังมีอุปสรรคจากสถานการณ์ความมั่นคงที่แปรเปลี่ยนไปตามความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เกิดสถานการณ์ความมั่นคงที่อยู่นอกเหนือการคาดการณ์ เป็นปัจจัยแทรกซ้อนปัญหาเดิมที่มีอยู่ อาทิ ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และปัญหาวิกฤติความขัดแย้งทางด้านการเมืองและสังคม จนถึงขั้นเป็นภาวะต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ยังมี การนำสถาบันพระมหากษัตริย์มาแอบอ้างเพื่อผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม

ในระยะของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากการปฏิรูปการเมือง มีแนวโน้มว่าประเทศไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางด้านความมั่นคงภายในประเทศที่รุนแรง โดยเฉพาะการขาดความสามัคคีของคนในชาติ และการกระทำที่กระทบต่อความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ รวมทั้งการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในขณะที่ปัญหาการก่อการร้ายสากล และอาชญากรรมข้ามชาติตลอดจนปัญหาที่เป็นเรื่องสืบเนื่องจากอดีต อาทิ ปัญหายาเสพติด ผู้หลบหนีเข้าเมือง ยังเป็นภัยคุกคามที่มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อวงกว้าง

ทั้งยังจะต้องเผชิญกับผลกระทบจากภาวะโลกร้อน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และโรคระบาดที่รุนแรงมากขึ้น จึงต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์วิถีคิดในการจัดการกับปัญหา โดยพิจารณาสภาพของปัญหาแบบองค์รวม มองความเชื่อมโยงของผลกระทบอย่างรอบด้าน และให้ความสำคัญกับการแก้ไข ปัญหาเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นสาเหตุรากเหง้ามากกว่าการแก้ไขปัญหาเชิงปรากฏการณ์ รวมทั้งเปิดพื้นที่ทางสังคมให้มีการสื่อสารสร้างการรับรู้ของคนภายในชาติให้ตระหนักถึงภาระที่ทุกคนต้อง ผนึกกำลังร่วมกันเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ได้อย่างมั่นคง

การเสริมสร้างความมั่นคงของชาติที่ผ่านมา สภาความมั่นคงแห่งชาติได้กำหนดนโยบาย ความมั่นคงในภาพรวม และนโยบายหรือยุทธศาสตร์เฉพาะเรื่อง เฉพาะพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐใช้ เป็นกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติ สำหรับในปัจจุบันได้ กำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔ ใช้เป็นกรอบทิศทางการดำเนินงานความ มั่นคงในภาพรวม การกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘ เป็นการดำเนินงาน ที่มีความต่อเนื่องจากการดำเนินงานนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔ ดังนั้น จึงได้ ดำเนินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน เพื่อ ประกอบการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ **สถานการณ์ความมั่นคง และปัญหาความมั่นคงในพ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๘** สถานการณ์และสภาพปัญหาโดยรวม สถานการณ์ ปัญหาความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เพิ่มขึ้น สืบเนื่องจากปัญหาคนและชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ขาดภูมิคุ้มกันที่ดี ทำให้ปัญหาและภัยคุกคามจาก ภายนอกประเทศได้ก่อผลกระทบต่อความมั่นคงของคนและชุมชน ทั้งปัญหาและภัยคุกคามความมั่นคงแบบ เก่าที่เกิดขึ้นและยังคงดำรงอยู่ เช่น การสู้รบตามแนวชายแดน ปัญหาเขตแดน เป็นต้น ขณะที่ปัญหาและภัย คุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ได้ทวีความรุนแรงในทุกพื้นที่ เช่น ยาเสพติด ผู้หลบหนีเข้าเมือง (อาทิ ชน กลุ่มน้อย แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย) อาชญากรรมข้ามชาติ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อเขตแดน และการแข่งขันทรัพยากรทางบกและทางทะเล ตลอดจน ปัญหาความไม่พร้อมของหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการเชื่อมโยงของภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

ตารางที่ ๒-๑ แสดงรูปแบบและลักษณะของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติแต่ละฉบับ

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ			
	พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๙	พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔	พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙
รูปแบบและลักษณะ	เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการปรับจุดเน้นการรักษาความมั่นคงของชาติที่ให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นกับมิติความมั่นคงของประชาชน	เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากการปฏิรูปการเมือง จึงต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์วิถีคิดในการจัดการกับปัญหา โดยพิจารณาสภาพของปัญหาแบบองค์รวม มองความเชื่อมโยงของผลกระทบอย่างรอบด้าน และให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง	เป็นการดำเนินงานที่มีความต่อเนื่องจากนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔ จึงได้ดำเนินการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน เพื่อประกอบการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ
จุดเด่น	การบริหารจัดการตามแนวทางสันติวิธีและการมีกลไก ตลอดจนเครื่องมือเผยแพร่ความรู้การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีกว้างขวางมากขึ้น	กำหนดนโยบายความมั่นคงในภาพรวม และนโยบายหรือยุทธศาสตร์เฉพาะเรื่อง เฉพาะพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติ	การสร้างเชื่อมโยงของภูมิภาคอาเซียน ในด้านความมั่นคง
อุปสรรค	การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในบางเรื่อง มีปัญหาจากผู้ปฏิบัติขาดความเข้าใจเป้าหมายของนโยบาย และปัญหาการจัดสรรงบประมาณที่ยังไม่ตอบสนองการปฏิปัตินโยบาย	ปัญหาอาชญากรรม ผู้หลบหนีเข้าเมือง เป็นภัยคุกคามที่มีแนวโน้มส่งผลกระทบในวงกว้าง ทั้งยังจะต้องเผชิญกับผลกระทบจากภาวะโลกร้อน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และโรคระบาดที่รุนแรงมากขึ้น	ปัญหาความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการเชื่อมโยงของภูมิภาคอาเซียน

๒. การเปลี่ยนแปลงของบริบทความมั่นคงและผลกระทบที่เกิดขึ้น

๒.๑. ความเปลี่ยนแปลงจากการปฏิรูปการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ การเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการรวมศูนย์อำนาจการบริหาร ผู้การกระจายอำนาจการบริหารอย่างกว้างขวาง ทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชนและส่งเสริมให้ประชาชนไทยมีสิทธิเสรีภาพ มีความเสมอภาคและมีส่วนร่วมในการเมืองทุกระดับ เป็นรัฐธรรมนูญที่มุ่งสร้างฝ่ายบริหารให้มีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพทางการเมืองทำให้สามารถบริหารประเทศได้ต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังส่งเสริมธรรมาภิบาลในระบบการเมืองและระบบราชการให้มีความสุจริต มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจ โดยมีองค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจทุกระดับและทุกด้าน รูปธรรมของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เช่น การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ภาคประชาชนมีอิสระเพิ่มขึ้นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง การบริหารงานของรัฐบาลต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติตามนโยบายที่สำคัญอยู่กับประชาชน

อย่างไรก็ตาม โดยสภาพโครงสร้างอำนาจของสังคมไทยที่อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์มายาวนาน ซึ่งเป็นระบบการพึ่งพาระหว่างผู้มีอำนาจหรือผู้มีอิทธิพล กับผู้ที่อ่อนแอกว่า การครอบงำการเมืองท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานช่วงชิงอำนาจปกครองประเทศซึ่งขัดกับความเป็นอิสระของท้องถิ่นภายใต้หลักการกระจายอำนาจในระบอบประชาธิปไตย การใช้อำนาจรัฐไม่สามารถดำเนินการได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ นำไปสู่การทุจริต คอร์รัปชัน ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องแบกรับภาระปัญหาต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

๒.๒. สถานะความเชื่อมั่นต่อการบริหารจัดการประเทศตามหลักนิติธรรม หลักนิติธรรม เป็นหลักที่ใช้ในการปกครองประเทศแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นหลักที่ยึดโยงทำให้สังคมมีกติกายู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข โดยที่หลักนิติธรรมจะต้องเริ่มจากการบัญญัติกฎหมายที่เป็นธรรม การบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรมโดยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความซื่อสัตย์สุจริต อีกทั้งประชาชนมีความเคารพและเชื่อมั่นต่อกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งถือเป็นรากฐานที่สำคัญของการสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้กับสังคม แต่ปรากฏว่าประเทศไทยมีกฎหมายจำนวนมากที่ล้าสมัยไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งกระบวนการแก้ไขและออกกฎหมายในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องและสะท้อนความเป็นจริงของปัญหา รวมทั้งล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ สำหรับในด้านการบังคับใช้กฎหมายนั้น ยังมีบางส่วนที่ละเว้นการปฏิบัติตามข้อบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด มีการเลือกปฏิบัติและดำเนินการนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดด้วยความอคติ ความไม่รู้ การเห็นแก่ประโยชน์และพวกพ้อง อีกทั้งประชาชนบางส่วนยังไม่เชื่อมั่นต่อความยุติธรรม

และความเป็นธรรมตามกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวได้สร้างผลกระทบต่อความมั่นคงทางสังคมเป็นอย่างมาก

๒.๓. ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภาวะโลกร้อน ภาวะโลกร้อน ซึ่งมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นผลมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงสู่ประชาธิปไตย การขยายตัวของทุนนิยมโดยมีการแข่งขันทางการค้าอย่างเสรี การแพร่กระจายของกระแสสิทธิมนุษยชน กระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดเสรีภาพอย่างไร้ขอบเขตของการบริโภคข้อมูลข่าวสาร

ผลจากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้สังคมไทยดั้งเดิมที่เคยมีความเอื้ออาทรกัน และมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง อาทิ ชุมชน วัด และโรงเรียน ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมบนฐานความรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม ซึ่งช่วยให้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมยุติลงได้โดยไม่ใช้ความรุนแรงและคนมีความรักสามัคคีได้เปลี่ยนเป็นสังคมที่แก่งแย่งแข่งขัน มุ่งสร้างรายได้เปรียบเอาชนะกัน โดยละเลยคุณธรรม จริยธรรม และการเสริมสร้างสถาบันครอบครัวอันเป็นหลักพื้นฐานของสังคม เป็นผลให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่ปรับตัวช้า และขาดการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง คนรุ่นใหม่ที่จะเป็นอนาคตของชาติตกเป็นเหยื่อของกระแสค่านิยมทางวัตถุ สถานะทางสังคมที่เคยเข้มแข็งถูกบั่นทอนจากค่านิยมบริโภค การแข่งขันเพื่อเอาชนะกัน ส่งผลให้ชุมชนฐานรากอ่อนแอและสังคมเปราะบางขาดทิศทางและความพร้อมในการพัฒนาอย่างมีเป้าหมายที่เหมาะสมกับภาวะโลกร้อน

๒.๔. การเคลื่อนตัวของกระแสอัตลักษณ์นิยม ภาวะโลกร้อนได้ส่งผลให้การครอบงำของกระแสทุนนิยมกระจายไปในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก ประเทศที่มีศักยภาพเหนือกว่าได้ดูดซับ ตักตวงทรัพยากรของประเทศที่อ่อนแอกว่า และเกิดการรุกรานทางวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิม ทำให้กลุ่มคนในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลกที่รู้สึกท้อแท้กำลังถูกเอาเปรียบและถูกเบียดขับให้อยู่ชายขอบ ออกมาเคลื่อนไหวด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อปกป้องทรัพยากรและวิถีชีวิต วัฒนธรรม ที่ถูกรุกรานจากกระแสดังกล่าว

สถานการณ์ข้างต้นเป็นแรงกระตุ้นให้กลุ่มคนส่วนน้อยที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยแต่ดั้งเดิมซึ่งมีวัฒนธรรมแตกต่างกับคนส่วนใหญ่ ได้เคลื่อนไหวเพื่อปกป้องทรัพยากร วิถีชีวิต และวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังแสดงออกซึ่งความต้องการให้รัฐและสังคมใหญ่ยอมรับในอัตลักษณ์และความต่างทางวัฒนธรรม แต่โดยที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐและสังคมไทยบางส่วนยังไม่ปรับเปลี่ยนวิธีคิด มองว่าคนส่วนน้อยต้องปรับตัวเข้ากับสังคมใหญ่ สภาพการณ์ดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยผลักดันให้การแสดงออกของคนส่วนน้อยท่ามกลางกระแสอัตลักษณ์นิยม และภายใต้ภาวะกดดัน

จากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนในอดีต มีลักษณะของการใช้ความรุนแรงในขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น รวมทั้งเป็นแรงหนุนการเกิดและการขยายตัวของแนวคิดการใช้ความรุนแรง

๒.๕. ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างขาดความสมดุล ประเทศไทยตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าเขตร้อนที่มีความสำคัญในการเป็นแหล่งอาหารและสมุนไพรที่สำคัญของโลก ซึ่งสามารถเป็นทุนหล่อเลี้ยงประชาชนไทยได้เป็นอย่างดีตั้งแต่อดีต อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานภาครัฐและการขาดความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการกับการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน รวมทั้งภาคประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์และคุ้มครองอย่างแท้จริง ได้ส่งผลให้ภาวะการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมามีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองจนเกิดภาวะเสื่อมโทรม และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอยู่ในภาวะความเสี่ยงต่อการถูกทำลายอย่างไม่หยุดยั้ง ประกอบกับยังขาดกลไกรับผิดชอบในการป้องกันมิให้ต่างชาติใช้ความร่วมมือด้านการวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง ฉกฉวยประโยชน์จากการจดลิขสิทธิ์ครอบครอง อีกทั้งการขาดบุคลากรและองค์ความรู้เท่าทันในเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์

สภาพดังกล่าววนนอกจากทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขยายพื้นที่เพิ่มขึ้นแล้ว ยังนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งการแย่งชิงทรัพยากรระหว่างรัฐกับชุมชนหรือระหว่างชุมชนด้วยกันเองในหลายพื้นที่กลายเป็นปัญหาการเผชิญหน้าที่เปราะบางต่อการถูกแทรกแซง รวมทั้งเป็นเหตุส่งผลทำให้สภาวะแวดล้อมของโลกเปลี่ยนแปลงสู่ภาวะโลกร้อนรวดเร็วขึ้น ทั้งทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบรุนแรงต่อมนุษยชาติ และต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางกายภาพของโลก

๒.๖. การเปลี่ยนรูปแบบของภัยคุกคามด้านการป้องกันประเทศ ในสถานการณ์ปัจจุบันยังไม่ปรากฏแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้งซึ่งนำไปสู่การใช้กำลังทหารกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับความตึงเครียดของความขัดแย้งในภูมิภาคได้คลี่คลายลงเป็นลำดับ และนำไปสู่บรรยากาศการสร้าง ความเข้าใจและพัฒนายกระดับความสัมพันธ์อันจะนำไปสู่ความร่วมมือที่ใกล้ชิดต่อกัน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมความสัมพันธ์ทางการทูตในเชิงป้องกันมากขึ้น แม้จะมีความขัดแย้งอยู่บ้างแต่เป็นเพียงปรากฏการณ์ปกติที่ส่งผลกระทบระดับต่ำและค่อนข้างจำกัด เฉพาะพื้นที่ อย่างไรก็ตามความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหากไม่ได้รับการแก้ไขให้ยุติลงด้วยเวลาที่รวดเร็วและเหมาะสมแล้ว อาจขยายลุกลามจนถึงขั้นใช้กำลังทหารขนาดใหญ่ได้ ดังนั้นความเสี่ยงที่จะเกิดภัยคุกคามความมั่นคงด้านการทหารจึงยังคงมีโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นได้

สำหรับพื้นที่ชายแดนซึ่งเคยเป็นพื้นที่ปิดนั้นได้เปลี่ยนสภาพไปสู่พื้นที่เปิดกว้างเพื่อ การติดต่อคมนาคม การค้า และการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เกิดสภาวะแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้การพัฒนา สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยการสนับสนุนช่วยเหลือจากกองทัพ แต่เนื่องจากพื้นที่ ชายแดนมีขอบเขตกว้างขวางและมีปัญหาเส้นเขตแดนที่ยังไม่ชัดเจนอีกหลายพื้นที่ ประกอบกับมี ปัจจัยจากสถานการณ์ในประเทศเพื่อนบ้านที่กระทบต่อชายแดน และพื้นที่น่านน้ำ จึงยังคงมีปัญหา และผลกระทบความมั่นคงเกิดขึ้นและดำรงอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเฝ้าตรวจ ชายแดน การสกัดกั้นป้องกันการหลบหนีเข้าเมือง การขนยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมาย การรุก ล้ำของกองกำลังติดอาวุธขนาดใหญ่บริเวณชายแดน การละเมิดน่านน้ำโดยเฉพาะจากการประมง ผิดกฎหมาย อาชญากรรม และการก่อการร้ายทางทะเล การละเมิดน่านฟ้าโดยเฉพาะการบินล้ำ แแดน การจารกรรมข้อมูลด้านการป้องกันประเทศด้วยเทคโนโลยีอากาศและอวกาศ และการ ก่อการร้ายต่ออากาศยานพาณิชย์ในขณะเดียวกันประเทศในภูมิภาคบางประเทศยังมุ่งสะสม อาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างสูง และบางประเทศได้พัฒนาขีดความสามารถของยุทธ โภปกรณ์ และเทคโนโลยีทางทหารอย่างต่อเนื่อง

สภาพการณ์ข้างต้นส่งผลให้กองทัพต้องแบกรับภาระด้านการป้องกันประเทศและ การคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ของชาติทั้งในและนอกประเทศ ประกอบกับต้องเพิ่มบทบาทที่ เกื้อกูลต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศต่างๆ รวมทั้งการรักษาสันติภาพตามคำร้องขอ ของสหประชาชาติและประชาคมระหว่างประเทศ ในขณะที่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับ กองทัพในภารกิจการป้องกันประเทศยังไม่กว้างขวางและต่อเนื่องเท่าที่ควร

๒.๗ การเตรียมพร้อมแห่งชาติ สถานการณ์ภัยพิบัติอันเกิดจากสาธารณภัยและ ภัยความมั่นคง เป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งมีระดับความรุนแรงเกินที่หน่วยงานเพียงหน่วยเดียว จะมีขีดความสามารถในการจัดการกับภัยที่เกิดขึ้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วถึง โดยที่การ ดำเนินงานเตรียมความพร้อมของชาติในปัจจุบันมีข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการในการประสาน และเชื่อมโยงแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติกับแผนป้องกันประเทศ ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดกรอบที่ชัดเจนในการปฏิบัติงาน การขาดการกำหนดการบัญชาการที่มีเอกภาพ การขาดการ ฝึกซ้อม รวมทั้งการขาดการบูรณาการระบบสื่อสารในสถานการณ์ฉุกเฉินระหว่างหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ทำให้การบริหารจัดการด้านการเตรียมพร้อมแห่งชาติขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เท่าที่ควรจะเป็น สภาพการณ์ข้างต้นจึงเป็นจุดอ่อนที่ส่งผลให้ภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ก่อความ เสียหายอย่างกว้างขวางต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในชาติรวมทั้งความมั่นคงของประเทศ

๒.๘. การขยายตัวของความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค ใน ทศวรรษที่ผ่านมาสถานการณ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้พัฒนาสู่ทิศทางการมีความ

ร่วมมือที่ดีต่อกัน เพราะต่างเห็นความสำคัญของความร่วมมือเพื่อลดช่องว่างการพัฒนาที่แตกต่างกัน และเพิ่มพูนอำนาจการแข่งขันไปด้วยกัน จึงได้มีความพยายามที่จะสร้างกรอบความร่วมมือในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี ยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านให้เกิดความเข้าใจและไว้วางใจด้วยการใช้ปัญหาที่เผชิญร่วมกันเป็นตัวตั้งและช่วยเหลือกันในการร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหา การเรียนรู้ซึ่งพากัน โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยยึดโยงเพื่อทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน มีโครงการความร่วมมือด้านความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เกิดขึ้นโดยต่อเนื่องและได้รับการสนับสนุนทั้งในระดับรัฐบาลและประชาชน ทางด้านการพลังงาน การท่องเที่ยวและการคมนาคม โดยการพัฒนาเส้นทางคมนาคม เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค เพื่อใช้เป็นเส้นทางติดต่อแลกเปลี่ยน ด้านสินค้าและบริการ และการเดินทางข้ามแดนที่มีการผ่อนคลายให้มีความสะดวกมากขึ้น

อย่างไรก็ตามในขณะที่มีการขยายตัวทางด้านการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การเตรียมความพร้อมภายในของไทยยังปรับไม่ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะจุดอ่อนของระบบการเฝ้าตรวจชายแดน เอกภาพการปฏิบัติในพื้นที่และผลประโยชน์ผูกพัน ประอบกับยังมีปัญหาจากปัจจัยในประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดปัญหาการอพยพเข้ามาเพื่อหางานทำ การผลิตและลักลอบนำเข้ายาเสพติด การสู้รบพื้นที่ใกล้ชายแดน และผู้หลบหนีเข้าเมืองเพื่อเดินทางไปประเทศที่สาม รวมทั้งจุดอ่อนที่เป็นการเพิ่มความเสี่ยงด้านความมั่นคงในเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือ เจ้าหน้าที่รัฐและสังคมไทยโดยรวมยังขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เข้าใจประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในมิติด้านภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ทำให้ได้รับประโยชน์จากการขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านน้อยกว่าที่ควร

๒.๕. การเคลื่อนตัวของภัยคุกคามข้ามชาติ ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่เป็นปัญหาข้ามชาติ โดยเฉพาะการก่อการร้ายสากลและอาชญากรรมข้ามชาติ ได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีความรุนแรง ซับซ้อนและขยายเครือข่ายสร้างความเสียหายไปแทบทุกภูมิภาคของโลก จึงมีการปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมเผชิญภัยคุกคามในรูปแบบใหม่อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้ช่องทางและข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยสกัดกั้น ป้องปราม และปราบปรามที่ได้ผล ในกรณีของประเทศไทยได้มีการปรับปรุงพัฒนากฎหมาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการต่อต้านภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ เจ้าหน้าที่มีโอกาสได้รับการเรียนรู้ทางทักษะและวิธีการทางเทคนิค จากความร่วมมือระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีบุคลากรที่ชำนาญในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น ในด้านของกรอบแนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มภัยคุกคามข้ามชาตินั้น ได้มีนโยบายแนวทางและมาตรการในการปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติประเภทต่างๆ มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เป็นเอกภาพมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม องค์การอาชญากรรมข้ามชาติ และการก่อการร้ายสากลได้พัฒนา รูปแบบและวิธีการปฏิบัติที่ซับซ้อนมากขึ้น เพื่อหลบเลี่ยงการพิสูจน์ทราบ และการปราบปรามจากฝ่ายเจ้าหน้าที่ องค์การอาชญากรรมข้ามชาติและกลุ่มก่อการร้ายสากล ยังมีเครือข่ายการดำเนินการอย่างเป็นระบบและทันสมัย ไม่ว่าจะในระดับโลกหรือในระดับภูมิภาค เงินรายได้จากอาชญากรรมข้ามชาติโดยเฉพาะการลักลอบค้ายาเสพติด การค้าอาวุธสงคราม การค้ามนุษย์ การฟอกเงิน และการปลอมแปลงเอกสาร สามารถหล่อเลี้ยงเป็นทุนสนับสนุนปฏิบัติการของกลุ่มก่อการร้ายสากลได้ ที่สำคัญปัญหายังเกี่ยวข้องกับหลายประเทศ ประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้เพียงลำพัง กรณีของประเทศไทยแม้ยังไม่ตกเป็นเป้าหมายโดยตรงของกลุ่มก่อการร้ายสากล แต่กลุ่มก่อการร้ายสากลได้ใช้ประเทศไทยเป็นพื้นที่โจมตีฝ่ายตรงข้ามหลายครั้ง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเกื้อหนุนการปฏิบัติการของกลุ่มก่อการร้ายและองค์การอาชญากรรมข้ามชาติประเภทต่างๆ อาทิ นโยบายเปิดกว้างด้านการท่องเที่ยว ความสะดวกของการเดินทางข้ามพรมแดน ปรากฏการณ์ของภัยคุกคามเหล่านี้มีผลกระทบต่อสังคม และวิถีชีวิต เป็นการจุดรั้งความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

๒.๑๐. การเปลี่ยนแปลงของระบบความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ โครงสร้างระบบความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศภายใต้อิทธิพลทางเศรษฐกิจและทางทหารของประเทศอภิมหาอำนาจเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากประเทศในภูมิภาคต่างๆ ได้ร่วมมือกันรวมกลุ่มเป็นพันธมิตรเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและความมั่นคง อาทิ สหภาพยุโรป ประชาคมมุสลิม และจากการเพิ่มอิทธิพลของจีนในทิศทางที่อาจมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจใกล้ถึงจุดที่อาจเท่ากับอภิมหาอำนาจดังกล่าวได้ในทศวรรษนี้ ในขณะที่อินเดีย ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ต่างมีเป้าหมายเป็นผู้มีบทบาทนำในภูมิภาคเช่นกัน ระบบชั่วคราวอันเดียวจึงมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจได้ แม้ว่าความร่วมมือด้านความมั่นคงในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะมีวาระผลประโยชน์ซ่อนเร้นอยู่ก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ยังอยู่ในทิศทางของการสร้างดุลยภาพในทางเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง มากกว่าเป็นการเผชิญหน้า

๒.๑๑. สถานะความเชื่อมั่นในเกียรติและศักดิ์ศรีของประเทศ วิถีคิดของสังคมไทยในอดีตที่พาชาติผ่านพ้นวิกฤติต่างๆ มาได้ด้วยการมีจุดยืน มีทิศทาง มียุทธศาสตร์ที่มาจากภูมิปัญญาและความชาญฉลาดในการใช้พลังอำนาจทางวัฒนธรรมที่มีความเมตตา เห็นอกเห็นใจ ผู้ยากไร้ที่หลบหนีภัยสงครามจากความขัดแย้งในประเทศเพื่อนบ้าน ให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยชั่วคราว การต่อสู้เอาชนะคอมมิวนิสต์ด้วยการใช้การเมืองนำการทหารซึ่งเป็นแนวทางสันติวิธี การปฏิบัติตามกรอบกติกาและพันธกรณีที่มีต่อสหประชาชาติอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะบทบาทที่ต่อเนื่องในการส่งเสริมสนับสนุนการรักษาสันติภาพ การจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศด้วยสันติ

วิธี ทั้งหมดนี้เป็นจุดแข็งที่ทำให้นานาชาติประเทศยอมรับในเกียรติและศักดิ์ศรีของประเทศไทยและมีความเชื่อมั่นในการดำรงสัมพันธไมตรีที่ใกล้ชิดและต่อเนื่องเรื่อยมา

อย่างไรก็ตามในช่วงที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่บริบทใหม่ของการพัฒนาที่ส่งผลให้เกิดค่านิยมทางสังคมที่เน้นการไต่หาทางวัตถุ ทำให้เกิดวัฒนธรรมของการแข่งขันกลบวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำไปสู่สภาพของสังคมวัฒนธรรมที่อ่อนแอ ประกอบกับระบบการเมืองเชิงอำนาจส่งผลให้เกิดสภาพการเลือกปฏิบัติต่อประชาชน เนื่องจากถูกจำกัดความเป็นคนละฝ่าย และเหตุขัดแย้งที่อยู่ในวิสัยที่เคยคลี่คลายได้ในอดีตได้แปรเปลี่ยนเป็นความขัดแย้งที่เกิดการแบ่งฝ่าย ชำเกิดข้อกังขาจากนานาชาติเกี่ยวกับความเป็นจริงของเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนจากรายงานขององค์กรในต่างประเทศ สถานการณ์เช่นนี้มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของชาติและเกียรติศักดิ์ศรีของประเทศ

เปรียบเทียบรูปแบบและลักษณะของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยกับต่างประเทศ

นโยบายแห่งชาติ (National Policy)

นโยบายแห่งชาติ หมายถึง หนทางปฏิบัติอย่างกว้าง ๆ หรือเป็นข้อความแสดงแนวทางปฏิบัติ ซึ่งรัฐบาลแห่งชาติกำหนดขึ้นในอันที่จะใช้ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งชาติ

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Policy)

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ คือ แนวทางหรือหนทางปฏิบัติอย่างกว้างๆ ที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดปลอดภัยและความเจริญก้าวหน้าของชาติ โดยได้มีการพิจารณาแล้วว่าเหมาะสม ภายใต้สถานการณ์ความจำเป็นและทรัพยากรหรือขีดความสามารถของชาติที่มีอยู่ในอันที่จะนำชาติไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นไว้

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติจึงเป็นทิศทางหลักในการแก้ไขปัญหา เพื่อผลประโยชน์และความมั่นคงระยะยาวของชาติ โดยมุ่งระดมพลังอำนาจของชาติ และผสมผสานผลประโยชน์ของชาติทุกด้านทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน ให้เป็นไปโดยสอดคล้องกัน ให้บังเกิดผลดีต่อความอยู่รอดปลอดภัย และความเจริญก้าวหน้าของชาติทุกด้านและสามารถดำรงศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของชาติ เอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ มีความสัมพันธ์กับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา บางส่วนของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติได้กำหนดไว้แล้วในนโยบายรัฐบาล นโยบายความมั่นคงแห่งชาติได้นำมาระบุไว้ให้เกิดความสำคัญ และจัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหาสูงขึ้น รวมทั้งการเร่งรัดแก้ไขปัญหาสำหรับบางเรื่องของนโยบายความมั่นคงแห่งชาตินั้น เป็นเรื่องที่มีระดับความลับสูง ไม่สมควรเปิดเผยต่อสาธารณชน

การพิจารณากำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป จำเป็นต้องมีปัจจัยสำคัญที่นำมาประกอบการพิจารณา ที่สำคัญได้แก่

๑. วัตถุประสงค์แห่งชาติ (National Objective) อันเป็นเป้าหมายที่ชาติต้องการบรรลุถึงทั้งวัตถุประสงค์มูลฐาน และวัตถุประสงค์เฉพาะ

๒. แนวนโยบายแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นแนวทางกว้าง ๆ ในการบริหารประเทศสุดแต่รัฐบาลจะเลือกใช้

๓. นโยบายของรัฐบาลในขณะนั้นซึ่งปกติแล้วย่อมกำหนดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของประเทศในระบอบนั้น ๆ

๔. สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

๕. ชีตความสามารถของชาติ ซึ่งเปรียบเสมือนต้นทุนที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา การกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ต้องกำหนดขึ้น โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของชาติ และจะดำเนินการกิจภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรี ได้มีมติกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของชาติแล้ว

ในการที่จะกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติขึ้นมาได้ ก่อนอื่นเราจะต้องทราบว่าจะอะไรคือสิ่งที่ชาติต้องการคือสิ่งที่พึงปรารถนา อะไรเป็นผลประโยชน์ของชาติ (National Interests) อะไรคือวัตถุประสงค์ของชาติ (National Objectives) เป็นเป้าหมายที่ชาติจะต้องหาทางบรรลุถึง

โดยเหตุที่นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือภัยคุกคามความมั่นคงแห่งชาติในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยต่อ “ความสำเร็จ” ของการกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติได้อย่างถูกต้อง กล่าวคือจะต้องประเมินให้ได้ว่าจะอะไรเป็นภัยที่คุกคามต่อประชาชน ต่อแผ่นดินและวัฒนธรรมของเรา ไม่ว่าจะเป็นภัยที่คุกคามเราอยู่ในวันนี้และภัยที่อาจจะเกิดขึ้นในวันหน้า

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๘ เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการปรับจุดเน้น การรักษาความมั่นคงของชาติที่ให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นกับมิติความมั่นคงของประชาชน โดยวางน้ำหนักการสร้าง การมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันของทุกภาคส่วน การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี การยอมรับให้ เจริญในคุณค าชองความเห็นที่แตกต่างและการปกป้องวิถีชีวิต

ของประชาชน การแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าที่มีประสิทธิภาพ การเตรียมพร้อมกับการเผชิญเหตุการณ์ และภัยพิบัติที่เป็นวิกฤติของชาติ การมีประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่เป็นศัตรูมีความจริงใจและไว้วางใจกัน และการสร้างคุณภาพความสัมพันธ์ในระบบความร่วมมือระหว่างประเทศและป้องกันการแทรกแซงแสวงประโยชน์ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศ

บทที่ ๓

กระบวนการในการพิจารณาเศรษฐกิจฐานราก กับความมั่นคงของชาติ

ในการทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้ จะทบทวนวรรณกรรมซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีแนวคิด กระบวนการในการพิจารณาเศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงของชาติ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

นโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ประเทศ

รัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๗ เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช.) ซึ่งมีประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการกองทัพบก เป็นหัวหน้าคณะ นับเป็นรัฐประหารครั้งที่ ๑๓ ในประวัติศาสตร์ไทย รัฐประหารครั้งนี้เกิดขึ้นหลังวิกฤตการณ์การเมืองซึ่งเริ่มเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฯ ที่เสนอโดยพรรคเพื่อไทย

หลังรัฐประหาร มีประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ สิ้นสุดลงยกเว้นหมวด ๒ คณะรัฐมนตรีรักษาการหมดอำนาจ ตลอดจนให้ยุบวุฒิสภา ปัจจุบัน คสช.เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย และประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นผู้ใช้อำนาจของนายกรัฐมนตรี คสช. มีการจัดส่วนงานต่าง ๆ เพื่อบริหารราชการแผ่นดิน และระบุว่าจะปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง ไม่มีคำมั่นว่าประเทศจะหวนกลับสู่การปกครองโดยพลเรือนโดยเร็ว

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. เปิดผังโครงสร้างอำนาจเต็ม ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ

"โครงสร้างคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช." ในโครงสร้างอำนาจเต็ม หลังจากที่ได้รับคำสั่งจาก พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผบ.ทบ. ได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติแล้ว เพื่อความสงบของบ้านเมือง โดยทางราชการได้สรุปผังโครงสร้างอย่างเข้าใจง่ายให้ได้ทราบกัน

แผนภาพที่ ๑-๑ แสดงแผนผังอำนาจของของ คสช.

อำนาจฝ่ายบริหาร - โดยหัวหน้าคณะ คสช. คือ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ใช้อำนาจนายกรัฐมนตรี กล่าวคือ หากมีกฎหมายฉบับใดที่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจในส่วใด พล.อ.ประยุทธ์ ก็จะใช้อำนาจในส่วนนั้น ตามประกาศฉบับที่ ๑๐

อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ - หลังจากประกาศรัฐประหาร ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ได้มีการประกาศยุบวุฒิสภา ซึ่งส่วนไหนที่กฎหมายมอบให้เป็นอำนาจของวุฒิสภา, สภาผู้แทน และรัฐสภา ให้อำนาจเหล่านั้น ตกเป็นอำนาจของ หัวหน้า คสช. คือ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในส่วนของประกาศ คสช. และคำสั่ง คสช. พล.อ.ประยุทธ์ ใช้อำนาจนิติบัญญัติ ให้ทุกฉบับที่ออกมานั้นถือเป็นกฎหมาย

อำนาจฝ่ายตุลาการ - ศาลยุติธรรม, ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลรัฐธรรมนูญ ยังคงปฏิบัติหน้าที่เดิม แต่ในส่วนของศาลทหารนั้น กำหนดให้คดีความ ๓ ลักษณะ เข้าไปอยู่ภายใต้การพิจารณาคดีในศาลทหาร ได้แก่

๑. ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการ
๒. ความผิดต่อความมั่นคง (ยกเว้น กรณีที่ได้เกิดขึ้นในช่วง พ.ร.บ.มั่นคง และ พ.ร.บ.ฉุกเฉิน ก่อนหน้านี้)
๓. ความผิดต่อประกาศหรือคำสั่งของ คสช.

เจตนารมณ์/นโยบาย หัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติ

๑. เจตนารมณ์ของประเทศ : เพื่อยุติความขัดแย้งของคนในชาติ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และฟื้นฟูความเชื่อมั่น ภายใต้ระบบบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ เป็นการใช้พระราชอำนาจของ พระมหากษัตริย์ผ่านกระบวนการดังกล่าว ซึ่งเดิมรัฐบาลได้ใช้อำนาจนั้น โดยมีสถาบัน พระมหากษัตริย์อยู่เหนือความขัดแย้งทั้งปวง ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้กับต่างประเทศ องค์กร ระหว่างประเทศในเวทีนานาชาติ บนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ชาติ และสร้างความมั่นใจ ในการลงทุน การประกอบกิจการต่างๆของชาวต่างประเทศในประเทศไทย

สร้างเสถียรภาพในทุกมิติ ทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม เพื่อเปลี่ยนผ่านระบอบประชาธิปไตยของไทยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไปสู่ความเป็นสากล โดยได้รับความเชื่อมั่นจากทุกพวทุกฝ่าย ประสานแนวคิด แสวงจุดร่วมของผู้ ที่มีความเห็นแตกต่าง โดยมุ่งผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก ยกย่องการศึกษา สร้างมาตรฐานของ การดำรงชีวิตของประชาชนในสังคมไทย ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อย่างยั่งยืนตลอดไป

๒. นโยบายในการบริหารราชการ

ด้านเศรษฐกิจและการใช้จ่ายงบประมาณ

ดำเนินการไม่เกินกรอบงบประมาณปี ๒๕๕๗ ที่ได้ผ่านความเห็นชอบและจัดสรรไว้ แล้วของรัฐบาลที่ผ่านมา ทั้งนี้ มีความจำเป็นต้องทบทวนในบางโครงการที่เป็นปัญหา เพื่อให้ทุก ภาคส่วนเกิดความเข้าใจที่ชัดเจน และให้เร่งรัดจัดทำงบประมาณปี ๒๕๕๘ ใหม่ให้ทันการใช้จ่าย ตามปีงบประมาณในเดือนตุลาคม ๒๕๕๗ โดยยึดกรอบวินัยทางการเงินการคลังที่กำหนดไว้ และไม่เป็นการสร้างหนี้สาธารณะจนเกินขีดความสามารถของประเทศในการใช้คืนหนี้ การใช้จ่าย งบประมาณในห้วงนี้ ให้ใช้จ่ายด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้มีการเสนอหรือริเริ่มแผนงาน/โครงการ ใหม่ หรือโครงการลงทุนขนาดใหญ่ที่ขาดความพร้อม แผนงาน และผลตอบแทนที่ชัดเจน เป็นการ ใช้งบประมาณประจำปีเป็นหลักในการเริ่มต้นโครงการ และบรรจุโครงการเหล่านั้นลงในระบบ งบประมาณประจำปีต่อไป เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และสร้างรายได้ ประชาชน

- ส่งเสริมระบบการค้าเสรี ปรับปรุงระบบภาษี การควบคุมสินค้าอุปโภค บริโภค อย่างเป็นธรรม เพื่อให้ผู้ประกอบการและประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

- เร่งการแก้ไข ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติราชการและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีให้เป็นสากล เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนในปลายปี ๒๕๕๘

- เร่งดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นประโยชน์แก่ประชาชนเป็นหลัก ทั้งนี้การขับเคลื่อนต้องอยู่ในกรอบของระเบียบและกฎเกณฑ์ที่มีความโปร่งใส ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน ไม่ผูกขาดและมีความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ทั้งผู้ประกอบการขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

- ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนเพิ่มเติม เพื่อการนำมาใช้ในการลงทุนด้านระบบสาธารณูปโภค แหล่งน้ำ และกิจการสาธารณะอื่นๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการร่วมลงทุนกับรัฐบาล และเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายประมาณของรัฐบาล/เงินกู้ยืม

- ส่งเสริมให้มีการตลาดกลางผลิตผลการเกษตร เพื่อลดการผูกขาดหรือระบบนายทุนที่ไม่เป็นธรรม โดยประชาชนมีส่วนร่วมในตลาดกลางเหล่านั้น โดยใช้แนวทางเช่นเดียวกันกับระบบสหกรณ์ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนไปพร้อมๆกัน ทั้งในระดับหมู่บ้าน ท้องถิ่น และประเทศชาติอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอาชีพและรายได้

- ให้มีการยกระดับ/พัฒนาในทุกกลุ่ม มีเงินทุนสนับสนุนทั้งจากรัฐบาล ภาคเอกชน ธุรกิจทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ต้องได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง เพื่อให้มีการกระจายรายได้ในทุกระดับ และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

- ให้สถาบันการศึกษาของรัฐ ผลิตช่างฝีมือ แรงงาน ที่มีคุณภาพ รวมทั้งการพัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานหางานได้ทันที ลดอัตราการว่างงาน โดยมีสัดส่วนที่เพียงพอกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา/การผลิตนักวิชาการในสาขาอื่นๆ

การวิจัยและพัฒนา

- จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และเน้นการปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยพัฒนาต่อยอดจากสิ่งที่ต้องซื้อจากต่างประเทศเป็นหลัก เพื่อให้เกิดงานในประเทศ มีสินค้าส่งออก โดยใช้วัตถุดิบภายในประเทศ เพื่อเพิ่มมูลค่า รายได้ต่อเกษตรกร เช่น ปาล์ม ยาง พืชพลังงาน ฯลฯ นอกเหนือจากการปลูกข้าว หรือผลิตผลพืชหลักอื่นๆ ซึ่งปัจจุบันมีมูลค่าลดลง มีการแข่งขันสูง

- ส่งเสริมให้มีการร่วมลงทุนจากต่างประเทศทั้งในการวิจัยและพัฒนา การผลิตภายในประเทศเป็นหลัก ในลักษณะการร่วมลงทุนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวิจัยพัฒนาสู่กระบวนการผลิตและจำหน่าย เป็นสินค้าส่งออกของประเทศไทย ให้สามารถแข่งขันกับ

ต่างประเทศได้ ในสินค้าทุกประเภทที่มีความจำเป็น ทั้งในด้านการดำรงชีวิต รวมทั้งอุปกรณ์ที่ทันสมัยและเทคโนโลยีระดับสูง

การเตรียมการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ปี ๒๕๕๘

- ให้มีการบูรณาการการเตรียมการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ทั้ง ๓ เสาหลัก อันแก่ ด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม ทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการประสานงานการดำเนินการให้สอดคล้องกัน มุ่งเน้นผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก และความร่วมมือตามกรอบข้อตกลงต่างๆที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้แล้ว

- ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีและเครื่องมือที่ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาคุกคามข้ามชาติ เช่น การก่อการร้าย ปัญหายาเสพติด และอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น

- การเจรจาในข้อตกลงทางการค้า การลงทุนระหว่างประเทศ หากเงื่อนไขของข้อตกลงดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการหรือสภาพเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศ จะต้องดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จะต้องมีการหารือและเห็นพ้องต้องกัน ผู้ที่ได้รับผลกระทบจะได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสม

- สนับสนุนการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งการส่งเสริมอัตลักษณ์ของรัฐสมาชิก ให้ความสำคัญกับการรักษาพื้นที่ป่า โดยเฉพาะตามแนวชายแดนของประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทย

การประชุมคณะทำงานฝ่ายความมั่นคง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๗ มีประเด็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงมหาดไทย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดภารกิจ และขับเคลื่อนการดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทย ภายใต้การกำกับดูแลของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้กำหนดการประชุมในลักษณะ ครม. ในวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗ จึงขอให้กระทรวงมหาดไทยซึ่งสังกัดฝ่ายความมั่นคง ได้นำเสนอเรื่องที่ต้องขอความเห็นชอบจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ให้ฝ่ายความมั่นคงพิจารณา โดยชัดเจนแผนงาน/โครงการ ที่ประชาชนได้รับประโยชน์และประหยัดงบประมาณของชาติ ทั้งนี้ ควรเสนอแผนงาน/โครงการ ที่ใช้วงเงินตามแผนงานของกระทรวงมหาดไทยไม่ควรขอใช้งบกลาง

๒. การขอใช้งบประมาณตาม Roadmap แบ่งการเสนอของงบประมาณเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๒.๑. แผนงาน/โครงการ ที่อยู่ในอำนาจอนุมัติของปลัดกระทรวง/รัฐมนตรี

๒.๒. แผนงาน/โครงการ ที่มีการโอนหรือเปลี่ยนแปลงงบประมาณ ที่ต้องขอความรับผิดชอบคณะรัฐมนตรี

๒.๓. แผนงาน/โครงการ ที่ขอรับการสนับสนุนงบกลางและเรื่องใดก็ตามที่ต้องใช้อำนาจคณะรัฐมนตรี

ข้อเสนอแนะ สำหรับงบประมาณที่อาจจะเหลือจ่ายของกระทรวงมหาดไทย ควรนำมาปรับเปลี่ยนใช้ในแผนงาน/โครงการ ที่เร่งด่วนของกระทรวงมหาดไทย โดยหลีกเลี่ยงการขอใช้งบกลาง

๓. การจัดซื้อจัดจ้างของกระทรวงมหาดไทยไม่ควรใช้วิธีพิเศษ ยกเว้นกรณีที่โครงการนั้นใช้วิธีพิเศษมาโดยตลอด

๔. ขอให้กระทรวงมหาดไทยได้ประสานงานกับศูนย์ปฏิบัติการประจำจังหวัดทุกจังหวัดเพื่อดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรม ที่ได้ปฏิบัติตามนโยบายของ คสช. โดยเน้นให้เป็น โครงการ/กิจกรรมเชิงบวก ซึ่งหากได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์แล้ว ขอให้รายงานให้ศูนย์เฉพาะกิจกระทรวงมหาดไทยเพื่อรักษาความสงบแห่งชาติทราบด้วย

๕. ขอให้ศูนย์เฉพาะกิจกระทรวงมหาดไทย เพื่อรักษาความสงบแห่งชาติ ได้จัดส่งแผนการดำเนินงานล่วงหน้ารอบสัปดาห์ของกระทรวงมหาดไทย และผลการดำเนินงานรายวันของกระทรวงมหาดไทย ให้ฝ่ายความมั่นคงทราบด้วย

๖. ขอให้กระทรวงมหาดไทยจัดคณะทำงาน เพื่อติดตามผลตรวจการปฏิบัติงานและตรวจเยี่ยมให้กำลังใจเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ต่างๆให้ทั่วถึง

๗. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยฝ่ายความมั่นคง จะจัดตั้งชุดปฏิบัติการร่วมกับสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบการใช้งบประมาณตามแผนงาน/โครงการ ของทุกกระทรวงในสังกัดฝ่ายความมั่นคง

กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดทิศทางการสนับสนุนแนวนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ว่า อธิบดี ผู้ว่าฯ และทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึงแผนปฏิบัติการตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) (Road map) ของกระทรวงมหาดไทย ทั้งหมด ๔ เรื่อง คือ การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ การรักษาความสงบเรียบร้อยความมั่นคง การกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก และการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน โดยแยกการดำเนินการออกเป็นระยะ ๆ จนถึงสิ้นปีงบประมาณ ๒๕๕๗ ดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง เดือนกันยายน ระยะเวลา ๔ เดือน ทุกเรื่องที่เป็นภารกิจตามปกติ และรวมถึงเรื่องที่มีการใช้งบประมาณ และที่ไม่ใช้งบประมาณ กระทรวงมหาดไทยได้วางแผนการดำเนินงานในทุกกรม ทุกรัฐวิสาหกิจ จากนั้นจะ

นำแนวทาง/แผนการดำเนินงานลงไปยังพื้นที่ในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล หมู่บ้าน ทั้ง ๔ เรื่องนี้ และกระทรวงมหาดไทยจะได้นำเสนอต่อ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ต่อไป

แผนภาพที่ ๓-๒ แสดง โรดแมพบทบาทของ คสช.

เศรษฐกิจฐานราก

“เศรษฐกิจฐานราก” หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ในระดับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจกที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ เศรษฐกิจชุมชนมีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน หรือทุนในชุมชน อาทิวัฒนธรรม ประเพณี สภาพภูมิประเทศ ความหลากหลายทางทรัพยากรที่มีอยู่

ลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจฐานราก คือ ครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวต่อความพอเพียง และต่อความสามารถในการพึ่งตนเอง ตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนเป็นตัวของตัวเอง มีพลวัต และสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตัวเองได้ พัฒนาเคียงคู่ไปกับพัฒนาการของระบบทุนนิยม

แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หมู่บ้าน หรือ เศรษฐกิจฐานราก ในประเทศ อินเดีย ของมหาตมะคานธี

๑. ระบบเศรษฐกิจจะต้องมีคุณธรรมกำกับ คานธีเชื่อว่าหลักเศรษฐศาสตร์ที่จะนำมาเป็นหลัก ในการพัฒนาสังคมและการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ จะต้องเป็นหลักการพื้นฐานทางจริยธรรมเป็นตัวกำกับ ระบบอาณานิคมและการขยายตัวของทุนนิยมเป็นตัวทำลายระบบเศรษฐกิจดั้งเดิมของประเทศอินเดีย โดยการคูดเคลื่อนทรัพยากรจากชนบทไปสู่เมืองใหญ่ ๆ ในอินเดียและสู่ประเทศอังกฤษ ระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในเมืองเป็นตัวทำลายหัตถกรรมและอุตสาหกรรมรายย่อยของคนพื้นเมือง ทำให้คนเหล่านี้ต้องถอยร่นกลับสู่ชนบทกลายเป็นตัวซ้ำเติมปัญหาการว่างงานในชนบทที่มากอยู่แล้วให้เลวร้ายลงไปอีก

๒. แนวคิดเรื่องการจำกัดความต้องการ หลักคิดทางเศรษฐศาสตร์ของคานธี มีข้อแตกต่างไปจากหลักเศรษฐศาสตร์ทั่วไปคือ คานธีเชื่อว่า พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะต้องควบคู่ไปกับพฤติกรรมทางศีลธรรม ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงความพึงพอใจ (preference) ของมนุษย์ คานธีจึงมิได้มองในแง่ของความพึงพอใจใดๆ แต่เน้นย้ำว่า ความพึงพอใจของมนุษย์จะต้องผ่านกระบวนการกล่อมเกลาด้านความรู้ ประสบการณ์และกำกับโดยหลักจริยธรรม อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดต่อความพึงพอใจของมนุษย์ในความคิดของคานธี เป็นแนวคิดในลักษณะเชิงอุดมคติ หรือมองในลักษณะ “สิ่งที่ควรจะเป็น” หรือความพึงพอใจที่มีฐานทางคุณธรรม (ethical preference) และแนวคิดนี้เองที่เป็นหัวใจของหลักเศรษฐศาสตร์ของคานธี

๓. แนวคิดเรื่องการใช้แรงงานเพื่ออาหาร ในความเห็นของคานธี แรงจูงใจให้คนทำงานควรเป็นการเห็นคุณค่าทางจริยธรรม ศีลธรรมและจิตวิญญาณของงานนั้นคือ การยกระดับจิตวิญญาณของผู้ทำงาน เป็นการทำงานเพื่อบริการผู้อื่น ในสังคมที่คานธีเสนอ ผู้คนจะชอบการทำงาน พวกกันผลิตสิ่งของที่ทำให้เกิดความสุขใจ และยกระดับจิตวิญญาณ นั่นคือ ผลิตสิ่งของที่มี “คุณค่าในการใช้สอย” (value in use) เป็นการผลิตโดยสมัครใจ และไม่มีค่าตอบแทน เช่น การทำวัวควายแลสวน เลี้ยงลูก เป็นต้น สมาชิกในสังคมจะทำงานเพื่อเลี้ยงชีพโดยใช้เวลาส่วนหนึ่ง เวลาส่วนที่เหลือเป็นการทำงานเพื่อให้บริการแก่เพื่อนมนุษย์

๔. แนวคิดเรื่องการกระจายผลผลิตและเทคโนโลยี ในบรรดาความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของคานธี แนวคิดที่คัดค้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและคัดค้านการใช้เครื่องจักรกลจะเป็นที่รับรู้กันมากที่สุด แต่โดยแท้จริงแล้ว คานธีมิได้คัดค้านอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลและเทคโนโลยี โดยตัวของมันเอง เขาเห็นว่าโดยสภาพพื้นฐานของสังคมอินเดียที่เป็นสังคมกสิกรรม มีประชากรที่มีการว่างงานและการว่างงานแอบแฝงจำนวนมาก แต่กลับจะยิ่งซ้ำเติมภาวะการว่างงาน

ให้เลวร้ายลงไปอีก เพราะเครื่องจักรจะเข้ามาทดแทนแรงงานมนุษย์ อีกทั้งจะทำให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจทางเศรษฐกิจไปจนถึงการผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองไว้ในมือของคนกลุ่มเดียว ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่จะถูกเอาเปรียบและปราศจากอำนาจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความปรารถนาของคานธี ที่อำนาจในสังคมจะอยู่ในตัวประชาชนคนธรรมดาและชุมชนหมู่บ้าน คานธีเสนอทางออกด้วยการกระจายการผลิตลงไปที่ประชาชนและหมู่บ้าน โดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม เกษตรกรรม และปศุสัตว์ สำหรับอุตสาหกรรมหลักที่จะสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม เช่น ไฟฟ้า ถ่านหิน เหล็กกล้า รถไฟ การผลิตเครื่องจักรต่างๆ ก็ให้อยู่ในการควบคุมของรัฐ คานธีได้ให้ข้อเสนอที่น่าสนใจว่า การกระจายรายได้จะเป็นจริงก็ต่อเมื่อมีการกระจายการผลิต การกระจายรายได้และการกระจายผลผลิตจะต้องกระทำไปด้วยกันและอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน

๕. แนวคิดเรื่องชุมชนและสังคมพึ่งตนเอง ความคิดเรื่องชุมชนและสังคมพึ่งตนเอง นับหัวใจหลักของแนวคิดทางเศรษฐกิจของคานธี แนวคิดและหลักการต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ แนวคิดเรื่องการจัดความต้องการ กฎการใช้แรงงานเพื่ออาหาร รวมทั้งการกระจายการผลิตและเทคโนโลยี ก็ล้วนเป็นแนวคิดที่ปูทางไปสู่เรื่องการพึ่งตนเองของสังคมและชุมชน แนวคิดชุมชนของคานธีคือ แนวคิดการปกครองตัวเอง ซึ่งการปกครองตนเองนั้นจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีการควบคุมตนเองได้ มีการข่มใจจำกัดตัวเองให้พอดีเหมาะสม ซึ่งจะทำให้ก็ต่อเมื่อบุคคลจะต้องมีจริยธรรม จึงต้องยึดถือความสัตย์จริง และไม่ใช้ความรุนแรง คานธีเห็นว่า สังคมอินเดียควรประกอบไปด้วยชุมชนหมู่บ้านที่ต่างก็ปกครองตนเองเป็นอิสระต่อกันแต่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เขาต่อต้านการรวมศูนย์ โดยเห็นว่า การรวมศูนย์เข้ากันไม่ได้กับโครงสร้างสังคมที่ไม่ใช้ความรุนแรง การที่คานธีเชื่อในการปกครองตนเองของหมู่บ้านเป็นเพราะเขาเชื่อและเห็นความสำคัญในศักยภาพของชาวบ้านธรรมดา แนวความคิดของเขาถูกจัดเป็น แนวคิดอนาธิปัตย์นิยม (anarchism) คือสังคมที่ปราศจากรัฐ และหมู่บ้านจะเป็นหมู่บ้านที่ปกครองตนเองได้ก็ต่อเมื่อหมู่บ้านพึ่งตนเองได้

แนวคิดเศรษฐกิจเศรษฐกิจฐานรากและระบบสหกรณ์ ในประเทศไทย

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน หรือ เศรษฐกิจฐานรากในประเทศไทยมีมานาน โดยเริ่มจากการเป็นระบบสหกรณ์ แนวคิดเชิงวัฒนธรรม และชุมชนหมู่บ้าน แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนของนักคิดที่สำคัญๆ ของไทยมีดังนี้

สด กุรมะโรหิต ได้เสนอระบบสหกรณ์ ซึ่งสดเห็นว่าเป็น “ระบอบเศรษฐกิจแรงงานของประชาชนจัดโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ไม่อยู่ใต้การบงการของรัฐ ประชาชนจับกลุ่ม

ประสานกันในรูปแบบที่ราบ ไม่มียอด กลุ่มสหกรณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านทั่วราชอาณาจักรเหล่านี้จะไม่ยืนอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่จะเข้าสู่ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในวงจรของกิจกรรมและเกิดเป็นตาข่ายสหกรณ์” สคได้พยายามเรียกร้องให้นำสหกรณ์มาใช้เป็นนโยบายเศรษฐกิจของชาติมาตลอดอายุของเขา เขาได้เขียนบทความเกี่ยวกับแนวคิดสหกรณ์เรื่อง เมืองสหกรณ์ และข้อคิดจากไร่แผ่นดินไทย

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์ยังคงอยู่ แต่มีฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน และเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจโดยยึดแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม ในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมาแนวคิดเศรษฐกิจสหกรณ์ก็เริ่มจางหายไป

การนำเสนอแนวคิดเรื่อง ชาวนา ของนักคิดไทยเริ่มปรากฏชัดอีกครั้งหนึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา เป็นแนวคิดของสำนักวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดนี้ศึกษาจิตสำนึกของชาวนา พยายามเข้าใจชาวนาตามแบบแผนของชาวนาเอง มีการนำเสนอทั้งแนวคิด และตัวอย่างการปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรมของนักพัฒนาเอกชน

บาทหลวงนิพจน์ เทียนวิหาร ได้ให้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนอาจคือ ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้ว มีระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้นๆ เป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาชุมชนที่ชาวบ้านสรุปขึ้นมา แกนกลางของวัฒนธรรมชุมชนคือ การให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และแก่ความผสมกลมกลืน (harmony) กันในชุมชนการที่ชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่มาได้เป็นเวลาช้านานเพราะว่ามีความผสมกลมกลืนกันในชุมชน ทั้งในขณะปัจจุบันระหว่างสมาชิกด้วยกันและหากนับย้อนขึ้นไปสมาชิกก็มีบรรพบุรุษร่วมกันด้วย การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นปรากฏที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการ เอารัดเอาเปรียบจากภายนอกจะกระทำได้

นักคิดแนววัฒนธรรมชุมชนคนสำคัญที่ทำให้แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับในวงกว้างในสังคมไทยทั่วประเทศคือ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี อาจารย์ประเวศเสนอให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นกลุ่มและองค์กรย่อยๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกแต่ละคน กลุ่มและองค์กรเหล่านี้อาจปรากฏในรูปแบบชุมชน หมู่บ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือกลุ่มทางปัญญา ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มเป็นแบบเท่าเทียมกัน ควรลดอำนาจและหน้าที่ของรัฐลงแล้วนำเอาอำนาจและหน้าที่นั้นกลับคืนมาที่องค์กร ซึ่งเมื่อหน้าที่เหล่านี้กลับเป็นขององค์กรย่อยแล้วก็อาจไม่ต้องใช้อำนาจก็ได้ นอกจากนี้ อาจารย์ประเวศยังต้องการให้ปรับปรุงวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยเพิ่มธรรมชาติของศาสนาพุทธ และนำเอาวัฒนธรรมโดยเฉพาะวิชาการจากสากลเข้ามา

ผสมด้วยขณะเดียวกันชุมชนหมู่บ้านที่ปรับใหม่ก็จะมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้น เพราะจะได้มีการโยกย้ายหน้าที่ ซึ่งขณะนี้ เป็นของรัฐ คือ การพัฒนากลับมาเป็นของชุมชน และสลาย อำนาจรัฐลง

เศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงของชาติ

รัฐบาลมีนโยบาย โดยผ่านการดำเนินงานตามภารกิจของกระทรวงมหาดไทยในการพัฒนาโครงการที่เกิดจากศักยภาพของชุมชน และก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน โดยการเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรของรัฐท้องถิ่นและจังหวัด กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนที่จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ได้มี ความสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีและองค์กรของชุมชนเข้มแข็งด้วยการพัฒนาให้กลุ่มอาชีพต่างๆ มีขีดความสามารถในการยกระดับทุนการผลิตและการตลาดให้สูงขึ้นโดยเน้นการส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชน ๒ ลักษณะคือ ส่งเสริมให้ประชาชนผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้แก่ครอบครัวและส่งเสริมให้มีการร่วมกลุ่มการผลิตเพื่อจำหน่ายในรูปแบบธุรกิจชุมชน ดังนั้น ธุรกิจชุมชนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอันจะส่งผลต่อพัฒนาการของระดับชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่การจะบรรลุเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยการผนึกกำลังของทุกฝ่าย ทุกระดับ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธวิธีและการนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนองค์ความรู้ การเข้าถึงแหล่งทุนและพัฒนาขีดความสามารถการบริหารจัดการในการประกอบอาชีพ กรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง โดยมีเป้าประสงค์คือ ประชาชนในหมู่บ้านมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยใช้กลยุทธ์ที่สำคัญคือ บูรณาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการเสริมสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนนั้น รัฐบาลได้ก่อให้เกิดสิ่งบ่งชี้ถึงความเข้มแข็ง ที่สามารถทำให้ชุมชนดูแลตนเองได้กลายรูปแบบ ดังนี้

๑. การเกิดขึ้นของแหล่งเงินทุนชุมชน

แหล่งเงินทุนชุมชนถือได้ว่ามีส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทแต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาของสังคมไทยพบว่าปัญหาสำคัญของการขาดแหล่งเงินทุน นอกเหนือจากความสามารถในทางการเงินของสถานภาพของบุคคลในการเข้าถึงกองทุนเองแล้วสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งมาจากภาครัฐ ที่ประสบปัญหาเรื่องการกระจายรายได้ การกระจายทรัพยากรทางการเงินและแหล่งเงินกู้ รวมถึงการจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนด้วยเหตุผลที่ภาครัฐเองยังประสบปัญหาด้านการคลังและปัญหาด้านเสถียรภาพทาง

เศรษฐกิจมาโดยตลอด จนทำให้การกระจายทรัพยากรทางการเงินไม่สามารถจัดการได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับความไม่มั่นคงทางการเมืองของประเทศไทยที่ยังมีลักษณะการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง จนขาดความต่อเนื่องในการบริหารประเทศและการดำเนินนโยบายในทุกด้านสาเหตุดังกล่าว ประกอบกันเข้า จนกลายเป็นภาวะผูกพันและเป็นปัญหาเรื้อรังของสังคมไทยมาโดยตลอดถึงแม้จะมีความพยายามกระจายการพัฒนาสู่ชนบทหรือให้ความสำคัญกับชุมชนมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหให้กับชุมชนได้ตรงจุด

จนในที่สุด ชุมชนต้องหันกลับมาแก้ปัญหาของชุมชนกันเอง โดยการร่วมกันคิดตั้ง กองทุนหรือกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนขึ้นมา หรือเรียกโดยรวมว่า “องค์กรการเงินชุมชน” ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๘ ซึ่งองค์กรการเงินชุมชนจะอยู่ในหลายรูปแบบ ทั้งนี้องค์กรการเงินในยุคแรก ของสังคมไทยคือสหกรณ์เครดิตยูเนียน อันมีฐานมาจากศาสนาคริสต์ที่กระจายตัวอยู่ทั้งในชุมชน เมืองและชนบท ต่อมาจะอยู่ในรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อันเกิดจากการส่งเสริมของ กรมการพัฒนาชุมชนในปี ๒๕๑๗ ขยายมาสู่กลุ่มออมทรัพย์ที่รวมตัวกัน โดยการผลักดันของ ประชาชนชาวบ้านของท้องถิ่นเอง

ต่อมาในช่วงปี ๒๕๓๐ พบว่าองค์กรการเงินชุมชนที่มีอยู่ในหลายรูปแบบ ได้มีการ พัฒนาและขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท เช่น ช่วงปี ๒๕๓๐-๒๕๓๔ แหล่ง ชุมชนเมืองอย่างกรุงเทพมหานคร มีการเติบโตและก่อตัวขึ้นของกลุ่มออมทรัพย์ที่เกิดจากการ ส่งเสริมขององค์กรนานาชาติประมาณ ๔๐ กลุ่ม ส่วนในชุมชนชนบทเอง ก็มีองค์กรพัฒนา เอกชนที่เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมเรื่องของกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ ทั้งในรูปแบบของธนาคารข้าว กลุ่ม อาชีพต่างๆ ต่อมาในช่วงปี ๒๕๓๒ ธนาคารหมู่บ้าน โดยได้ริเริ่มส่งเสริมจาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็เกิดขึ้นมาเป็นองค์กรการเงินอีกรูปแบบหนึ่ง

จากการพัฒนาและการเกิดขึ้นของแหล่งเงินทุนในสังคมไทยดังที่เสนอไปข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าแหล่งเงินทุนชุมชนเกิดขึ้นมาได้ก็ด้วยการที่กลุ่มคนส่วนใหญ่เผชิญลักษณะปัญหา ร่วมกัน นั่นคือ การขาดซึ่งโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบทั่วไป การไม่มีความมั่นคงทาง รายได้ การขาดซึ่งหลักทรัพย์และสินทรัพย์ของตนเองจนเกิดเป็นความตระหนักร่วมกันในปัญหา และพยายามจะหาทางออกด้วยการพึ่งพาตนเอง และพึ่งพากันเองในชุมชนให้ได้มากที่สุด จนกลาย มาเป็นการสร้างแหล่งเงินทุนของชุมชนและมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในปัจจุบัน

๒. รูปแบบของแหล่งเงินทุนในชุมชน

เมื่อกล่าวถึงแหล่งเงินทุนชุมชนที่ปรากฏอยู่ในชุมชนนั้น การจัดรูปแบบของแหล่ง เงินทุนสามารถจำแนกออกได้หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์การจำแนกที่หยิบขึ้นมาเพื่อเป็นตัว

วัด อาทิ การจำแนกโดยใช้ลักษณะกิจกรรมของแหล่งเงินทุนชุมชน การจำแนกโดยใช้วัตถุประสงค์ การก่อตั้งแหล่งเงินทุนชุมชน การจำแนกโดยยึดกลุ่มผู้รับผลประโยชน์จากแหล่งเงินทุนชุมชน

ประเภทขององค์กรการเงินชุมชนรากฐาน โดยการแบ่งที่ยึดตามลักษณะของกิจกรรม ที่องค์กรการเงินนั้นได้ดำเนินการ สามารถแบ่งองค์กรการเงินชุมชนได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๒.๑. ประเภทองค์กรการเงินขนาดเล็ก (micro-finance) เป็นองค์กรการเงินที่เน้นกิจกรรมไปที่การออมเงินและการกู้เงิน เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบหรือสถาบันการเงินชุมชนนำร่อง

๒.๒. ประเภทประกันภัยระดับรากฐาน (micro-insurance) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เก็บออมเงินเพียงอย่างเดียว แต่ไม่มีการปล่อยกู้ถือเป็นการเก็บออมเงินเพื่อนำมาจ่ายเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิก เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชนวันละบาท ทั้งนี้ เครือข่ายสัจจะวันละบาทนั้น เกิดขึ้นมาจากความพยายามที่จะสร้างกองทุนเพื่อผลักดันให้เกิดชุมชนเกิดการสร้างสวัสดิการแบบพึ่งตนเอง ภายในชุมชนที่เน้นกลุ่มเป้าหมายหลักคือกลุ่มคนจน ให้สามารถจ่ายเงินออมเพื่อจัดสวัสดิการของตนเองได้โดยที่ตัวเองไม่เดือดร้อนเพียงแค่วันละหนึ่งบาท

๒.๓. ประเภทประกอบการทางสังคม (Social enterprise) เป็นองค์กรการเงินที่ทำกิจกรรมการออมเงิน การกู้เงิน การจัดสวัสดิการ รวมไปถึงการผลิตสินค้าและบริการร่วมด้วย เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

หากนำเอาการจัดประโยชน์ขององค์กรการเงินชุมชนรากฐานทั้ง ๓ ประเภทมาพิจารณาถึงกลยุทธ์การดำเนินงาน กลุ่มเป้าหมาย และความเล็งที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานจะพบว่า องค์กรการเงินทั้ง ๓ ประเภทมีความแตกต่างกันและมีบางมิติที่คาบเกี่ยวทับซ้อนกันอยู่ นั่นคือ หากเป็นองค์กรการเงินขนาดเล็ก (micro-finance) นั้น เป้าหมายขององค์กรจะเป็นลักษณะการรักษาสถานภาพขององค์กรไว้และพยายามให้เกิดการเพิ่มขึ้นของเงินในกองทุน ส่วนในมิติกลยุทธ์จะเน้นไปที่การสร้างระบบค้ำประกันเงินกู้ที่มีประสิทธิภาพ นั่นคือ ความสัมพันธ์ที่ีระหว่างเงินออม หลักทรัพย์และตัวบุคคล นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้สมาชิกกองทุนที่อยู่ในสถานภาพดีสามารถกู้เงินได้มากกว่า ประกอบกับการปันผลยังอยู่ในอัตราสูงอีกด้วย ซึ่งความเสี่ยงขององค์กรการเงินขนาดเล็กจะอยู่ตรงที่มีความสารถในการหมุนหนี้ตามภาระหนี้ของสมาชิกระบบค้ำประกัน รวมถึงบุคคลที่ค้ำประกันจะต้องมีประสิทธิภาพ สุดท้ายจะต้องสร้างจิตสำนึกเรื่องความเป็นเจ้าของร่วมกันและการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคง

ส่วนประเภทประกันระดับรากฐาน (micro-insurance) นั้นเป็นเป้าหมายขององค์กร คือ การเพิ่มเงินสวัสดิการและประเภทของสวัสดิการให้หลากหลายขึ้น ส่วนกลยุทธ์ จะเน้นไปที่การเพิ่มจำนวนสมาชิกให้ขยายฐานกว้างขึ้น ประกอบกับการระดมเงินสมทบจากภายนอกให้มาก

ขึ้น สำหรับความเสี่ยงขององค์กรการเงินประเภทนี้จะอยู่ตรงที่ความเพียงพอของปริมาณเงินขององค์กรเพื่อที่จะจัดสวัสดิการในระยะยาวนั่นเอง

สุดท้ายประเภทประกอบการทางสังคม (Social enterprise) นั้น เป็นเป้าหมายขององค์กร คือ เน้นการตอบสนองแก่สมาชิกและชุมชน ส่วนกลยุทธ์จะเป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่หลากหลายขององค์กรและให้มีการเกื้อหนุนระหว่างกันด้วย ซึ่งความเสี่ยงจะอยู่ที่การหมุนหนี้ตามภาระหนี้ของตัวสมาชิกเอง เรื่องของต้นทุนและระบบการจัดการด้านบัญชีขององค์กร ประกอบกับความไม่แน่นอนของตลาดรวมด้วย

๓. กลยุทธ์และความเสี่ยงขององค์กรการเงินชุมชนรากฐาน

ตารางที่ ๓-๑ แสดงกลยุทธ์และความเสี่ยงขององค์กรการเงินชุมชนรากฐาน

ประเภทขององค์กร	เป้าหมาย	กลยุทธ์	ความเสี่ยง
องค์กรการเงินขนาดเล็ก(micro-finance)	รักษาและเพิ่มเงินกองทุน	-ระบบค้ำประกันเงินกู้ที่ดี เงินออม/คน/หลักทรัพย์) -ให้สมาชิกดีสามารถกู้เงินได้มากกว่า -ให้สมาชิกได้ปันผลสูง	-การหมุนหนี้ตามภาระหนี้ของสมาชิก -ระบบค้ำประกัน -ความเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วม
ประเภทประกันระดับรากฐาน (micro-insurance)	เพิ่มประเภทและเงินสวัสดิการ	-เพิ่มจำนวนสมาชิก -ระดมเงินสมทบจากภายนอก	-ความเพียงพอของเงินสวัสดิการในระยะยาว
ประกอบการทางสังคม (Social enterprise)	ตอบสนองสมาชิกและชุมชน	-สร้างกิจกรรมหลากหลายที่เกื้อหนุนกัน	-การหมุนหนี้ตามภาระหนี้ของสมาชิก -ต้นทุนและระบบการจัดการความไม่แน่นอน

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบของแหล่งเงินทุนชุมชน ที่ถูกเรียกภายใต้ชื่อ สวัสดิการชุมชน ซึ่งหากกล่าวถึงเรื่องของสวัสดิการชุมชนแล้ว คงไม่ใช่การกล่าวถึงเพียงแค่เรื่องการจัดสวัสดิการด้านการเงินหรือแหล่งทุน แต่ยังร่วมไปถึงการจัดสวัสดิการพื้นฐานอย่างรอบด้านเพื่อการดำรงชีพอย่างมั่นคงแล้วยังยื่นด้วยการพึ่งตนเองของชุมชน ฉะนั้น ผู้เขียนจึงได้นำเอาการจำแนกรูปแบบสวัสดิการชุมชน ที่ปรากฏอยู่จริงในชุมชนอย่างรอบด้านและมีเรื่องของแหล่งเงินทุนชุมชน เป็นหนึ่งในรูปแบบของสวัสดิการชุมชน

๔. รูปแบบการจัดสวัสดิการโดยชุมชน

รูปแบบการจัดสวัสดิการโดยชุมชน ออกเป็น ๗ ประเภท คือ

๔.๑. การจัดสวัสดิการจากรากฐานองค์กรการเงินชุมชน สวัสดิการชุมชนรูปแบบนี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นในการขยายไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนรูปแบบอื่นๆ ต่อไป มักจะปรากฏออกมาในรูปแบบขององค์กรการเงินชุมชนในลักษณะต่างๆ เช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น ซึ่งการที่ชุมชนริเริ่มการจัดสวัสดิการจากรากฐานองค์กรการเงินชุมชนไม่ว่าจะอยู่ในรูปกองทุนหรือเงินออมก็ตาม จะมีส่วนที่ทำให้ชุมชนสามารถริเริ่มคิดพัฒนาหรือต่อยอดรูปแบบการจัดสวัสดิการภายในชุมชนของตนเองในรูปแบบต่างๆเพิ่มขึ้น สามารถจัดสวัสดิการให้ตรงกับปัญหาและรองรับความต้องการพื้นฐานของชุมชนได้อย่างตรงจุด ทั้งนี้ องค์กรการเงินของชุมชนบางประเภทได้ถูกก่อตั้งขึ้นมาโดยเป้าหมายเพื่อการสร้างสวัสดิการโดยเฉพาะ เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ โดยการนำเอาผลกำไรขององค์กรมาจัดเป็นสวัสดิการ อีกทั้งเป็นการสร้างวินัยในการออมเพื่อนำมาจัดสวัสดิการให้กับตนเองและยังก้าวไปสู่การสร้างจิตสำนึกการออมเพื่อการให้อีกด้วยสามารถกล่าวได้ว่า “เงินเป็นเครื่องมือ เป้าหมายคือสวัสดิการชุมชน” นั่นเอง

๔.๒. ในการจัดสวัสดิการชุมชนโดยรากฐานการผลิตวิสาหกิจชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชนโดยรากฐานการผลิตวิสาหกิจชุมชนนั้น เกิดขึ้นมาจากจุดเริ่มต้นแห่งภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ผลิตกรรม และการแปรรูปอาหาร ฯลฯ ประกอบการปัจจุบันมีการส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน การไปร่วมงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างชุมชนร่วมกัน รวมทั้งมีการจัดทำแผนชุมชนเกิดขึ้น ซึ่งทำให้ชุมชนหลายแห่งสามารถจัดสวัสดิการจากรากฐานการผลิตภายในชุมชนได้อย่างหลากหลาย

ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนที่มีความแตกต่างกับธุรกิจชุมชนคือ วิสาหกิจชุมชนจะเป็นการร่วมมือกันทำกิจกรรมการผลิต การแปรรูป เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง การลดค่าใช้จ่าย ลดการซื้อสินค้าและบริการจากภายนอก ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไร แต่ธุรกิจชุมชนจะเน้นการผลิตเพื่อขายให้ได้กำไร โดยจะมีการคืนกำไรให้แก่สมาชิกจะเห็นได้ว่า การจัดสวัสดิการโดยรากฐานวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นสวัสดิการที่ได้จากการทำให้เกิดการลดรายจ่ายในครอบครัว การเพิ่มมูลค่าของผลผลิตโดยใช้ทุนและแรงงานชุมชน ย่อมก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนโดยไม่ต้องแยกย้ายไปทำงานที่อื่น เกิดการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นทำให้เกิดการดูแลรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรอันเป็นทุนที่สำคัญของชุมชน

๔.๓. การจัดสวัสดิการชุมชนโดยฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการบนฐานทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่อยู่ในชนบทที่การดำรงชีวิตยังคงต้องพึ่งพิงอยู่กับทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ทะเล เพื่อการดำรงชีวิตทั้งเป็นแหล่งสร้าง

อาหาร แหล่งสร้างอาชีพ เป็นที่อยู่อาศัยและเป็นจุดก่อการฐานการผลิตของชุมชน ถือได้ว่า ทรัพยากรของชุมชนเป็นหลักประกันในการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตมนุษย์ และถูกหล่อหลอม ให้กลมกลืนไปกับวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน รวมถึงมีการนำเอาเรื่องความเชื่อถือในสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์มาใช้ในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย ทั้งนี้ หากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกทำลายจนเกิดความเสียหายอย่างมากและกระทบไปถึงการดำรงชีวิตของ คนในชุมชน ยังจะเป็นการตอกย้ำให้ชุมชนขาดสวัสดิการที่หาได้จากป่า และจากแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ ไปด้วย

๔.๔. การจัดสวัสดิการจากฐานความเชื่อ อุดมการณ์ และศาสนา ตั้งแต่อดีตที่ความ เชื่อของกลุ่มคนในชุมชนยังยึดโยงอยู่กับคำสอนทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของ คนในชุมชน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการจัดสวัสดิการสังคมแบบใหม่ ที่เน้นรัฐทำให้ความสำคัญ ของศาสนาลดบทบาทลงไป แต่ก็ไม่ใช่จะขาดหายไปจากชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในชนบท คำสอน และสถาบันทางศาสนายังคงมีบทบาทในการเข้ามาจัดสวัสดิการให้กับกลุ่มคนหลายกลุ่มในชุมชน

๔.๕. การจัดสวัสดิการโดยฐานชุมชนเมือง สำหรับชุมชนเมืองส่วนใหญ่แล้วจะมี ลักษณะที่ไม่ค่อยมีการเกาะกลุ่มกันเป็นชุมชนอย่างจริงจังเหมือนชุมชนชนบท เนื่องจากคนส่วน ใหญ่มีอาชีพที่อยู่ในระบบที่สามารถได้รับสวัสดิการจากหลายแหล่ง เช่น ระบบประกันสังคม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ สวัสดิการจากหน่วยงานที่สังกัดทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น แต่ก็ยังมีกลุ่ม คนอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นผู้อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองที่ยังต้องการสวัสดิการจากฐานชุมชน นั่นคือ กลุ่ม ชุมชนแออัด ที่ลักษณะอาชีพส่วนใหญ่จะอยู่นอกระบบหรือเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบ

สวัสดิการที่สำคัญสำหรับกลุ่มชุมชนแออัดส่วนใหญ่ คือ เรื่องของที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันชุมชนแออัดจำนวนมากได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยเพื่อความมั่นคง มากขึ้น โดยการจัดให้เกิดการพัฒนาสภาพแวดล้อม การจัดการขยะโดยชุมชนเอง

๔.๖. การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นภาระหลักของภาครัฐ เช่น บริการสงเคราะห์คนชราศูนย์บริการผู้สูงอายุ บริการเบี้ยยังชีพ การดูแลสุขภาพ ฯลฯ ซึ่งในแต่ละปีภาครัฐต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดสวัสดิการ ส่วนนี้ เมื่อกองทุนเพื่อสังคมได้สนับสนุนการจัดสวัสดิการผู้ยากลำบากโดยฐานชุมชนซึ่งผู้สูงอายุก็ เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเป้าหมายนี้ และให้ชุมชนเป็นผู้วางหลักเกณฑ์คัดเลือกผู้สูงอายุและจัด กิจกรรมทั้งด้านสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาผู้สูงอายุได้หลากหลายขึ้น เมื่อปี ๒๕๔๔ สถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชนได้รับงบจัดสรร ๘๐ ล้านบาทมาจัดการพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการ ผู้สูงอายุให้ยั่งยืน โดยสนับสนุนจังหวัดละ ๑ ล้านบาท เพื่อให้ผู้สูงอายุในแต่ละจังหวัดนำเงินไปใช้ เป็นเครื่องมือในการจัดระบบสวัสดิการผู้สูงอายุระดับจังหวัด และให้ผู้สูงอายุเป็นแกนนำหลักใน

การคิดรูปแบบ วางแนวทางต่างๆในการบริหารจัดการ เพื่อเป้าหมายในการให้ผู้สูงอายุที่ยากไร้ ได้รับการดูแล มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดการตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ

๔.๗. การจัดสวัสดิการผู้นำชุมชน จากแนวทางการพัฒนาประเทศที่เปลี่ยนไปโดย มุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนมากขึ้นนั้น ภาระสำคัญจึงตกอยู่กับผู้นำ ชุมชนที่ต้องทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงและส่งเสริมเครือข่ายองค์กรที่เกิดขึ้นมาให้เติบโต ทั้งนี้ในการ ดำเนินงานของผู้นำชุมชนก็ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาสุขภาพ อุบัติเหตุ ระหว่างการปฏิบัติงาน ทรัพย์สินเงินทองค่าใช้จ่ายด้านต่างๆ ฯลฯ แต่ผู้นำชุมชนกลับไม่มี หลักประกันใดๆ ดังนั้น จึงเกิดการคิดจัดระบบสวัสดิการผู้นำ เพื่อให้ผู้นำเกิดความรูสึกมั่นคงใน การปฏิบัติงาน

กองทุนสวัสดิการผู้นำขบวนการองค์กรชุมชนนี้ เกิดจากการวางระบบของผู้นำจำนวน มาก กองทุนจึงเน้นความเป็นเจ้าของร่วมกัน เงินกองทุนได้มาจากการที่ผู้นำร่วมสมทบเพียงวันละ ๑ บาทต่อคนและเงินสมทบทั้งหมดของสมาชิกในแต่ละจังหวัดจะรวมกันเป็นเงินกองทุนของแต่ละ จังหวัด ที่จะมีการวางระบบเชื่อมโยงกลไกการทำงานระดับภาคและระดับประเทศหรือระดับล่าง เพื่อให้กลไกมีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากที่สุด ซึ่งการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน ระดับจังหวัดนั้น กองทุนส่วนนี้จะนำมาจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกนั่นเอง

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ทำการวิจัย เรื่องการให้ความช่วยเหลือชุมชนและหมู่บ้านในรูปแบบกองทุน เงินทุนหมุนเวียน และเงินอุดหนุน เพื่อพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ ได้มีการจัดแบ่งประเภทของรูปแบบการกระจายรายได้และการ ให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. กองทุน เช่น กองทุนเพื่อการกระจายการผลิตและการจ้างงาน, กองทุน เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร, กองทุนปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม, กองทุนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร, กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร, กองทุนที่ดินและกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เป็นต้น รูปแบบ กองทุน ส่วนใหญ่จะมีสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักปลัดกระทรวงการคลัง สำนักการ ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม กรมบัญชีกลาง สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร และ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ

๒. เงินทุนหมุนเวียน เช่น เงินทุนหมุนเวียนช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน, เงินทุนหมุนเวียนการขยายการส่งเสริมร้านค้าในชุมชน, เงินทุนหมุนเวียนพัฒนาการชุมชน, เงินทุน หมุนเวียนเพื่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรมไทย, เงินทุนหมุนเวียนประชา เศรษฐกิจสงเคราะห์ และเงินทุนหมุนเวียนเพื่อประกอบอาชีพการประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สำหรับรูปแบบเงินทุนหมุนเวียน จะมีหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

กรมการค้าภายใน กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมประชาสงเคราะห์และกรม
ประมง ทำหน้าที่รับผิดชอบ

๓. เงินอุดหนุน เช่น เงินอุดหนุนเงินแก่กลุ่มเกษตรกร เงินอุดหนุน
ค่าใช้จ่ายปรับระบบการผลิต, เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายปรับระบบการผลิต เงินอุดหนุนค่าใช้จ่าย
ปรับปรุงไร่นาเกษตร,เงินอุดหนุนห้องเลี้ยงไหม,เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายกิจกรรมการเกษตรตาม
แผนการผลิต,เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร,เงินอุดหนุนชดเชยจำหน่าย
เมล็ดพันธุ์ต่ำกว่าทุน,เงินอุดหนุนชดเชยการปลูกปาล์มน้ำมัน,เงินอุดหนุนส่งเสริมอาชีพ อบรม. และ
สถาปนา,เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายสนับสนุนเพื่อประกอบอาชีพ,เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายส่งเสริมและ
สนับสนุนการพัฒนาอาชีพ,เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาสตรี,เงินอุดหนุน
สงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยและผู้ไร้ที่พึ่งและเงินสงเคราะห์หมู่บ้าน,เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายการ
สงเคราะห์ปลูกยางพาราแก่ผู้ซึ่งไม่มีสวนยางมาก่อน,เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายการสงเคราะห์ปลูก
ยางพาราแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ(ปลูกยางพาราในที่ใหม่)และเงินอุดหนุนสงเคราะห์ด้านเงินทุน
ประกอบอาชีพ เป็นต้น

สำหรับรูปแบบเงินอุดหนุนจะมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบไปในแต่ละ
กลุ่ม ทั้งกรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน กรม
ประชาสงเคราะห์และสำนักงานสงเคราะห์กองทุนการทำสวนยาง

๔. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งกระจายอยู่ทุกจังหวัดทั่วประเทศ
โดยมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลในส่งกลาง คือ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
แห่งชาติ

ทั้งนี้ กองทุน และกองทุนหมุนเวียนจะเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นตาม
พระราชบัญญัติเงินคงคลัง พ.ศ. ๒๔๕๑ แก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๑๒ ที่กำหนดว่าเงินทุนหมุนเวียน
ต้องจัดตั้งโดยกฎหมายและกองทุนมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยสนับสนุนและส่งเสริมในกิจการด้าน
ต่างๆตามนโยบายของรัฐบาล โดยไม่ได้มุ่งหากำไรเป็นหลักแต่ต้องการให้เกิดความคล่องตัวในการ
ดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเงินทุนหมุนเวียนนั้น

ส่วนกองทุนในรูปแบบของเงินอุดหนุน เป็นเงินที่รัฐบาลตั้งจ่ายจากงบประมาณ
แผ่นดินที่ให้แก่องค์กร โดยแบ่งเป็นเงินอุดหนุนทั่วไปที่เป็นเงินของรัฐบาลในส่วนกลางที่ตั้งไว้จ่าย
ให้แก่องค์กรเพื่อใช้ในการบริหารทั่วไปโดยไม่มีเงื่อนไขในการใช้จ่ายเงินจำนวนดังกล่าว และ
เงินอุดหนุนเฉพาะกิจคือเงินอุดหนุนที่รัฐบาลให้แก่องค์กรโดยมีการควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไป
ตามวัตถุประสงค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือโครงการใดโครงการหนึ่งโดยเฉพาะ

สำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ถือเป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายรัฐโดยได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกับกองทุนหมู่บ้าน กองทุนลักษณะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างกระบวนการในการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชน ทั้งในด้านการเรียนรู้ การสร้าง การพัฒนาความคิด การแก้ไขปัญหาโดยประชาชนในชุมชน ถือเป็น การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง ทั้งยังเป็นการให้โอกาสชุมชนสร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียนอย่างยั่งยืน สำหรับการลงทุนเพื่อลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ในลักษณะวิสาหกิจชุมชนและสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในชุมชน เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานล่างเพื่อยังผลต่อเศรษฐกิจระดับประเทศ สุดท้ายจะนำมาสู่การเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

จากการศึกษาจัดประเภทของแหล่งเงินทุนที่ปรากฏอยู่ในชุมชนตามที่นำเสนอมาข้างต้นนั้น หากนำเอามิติของที่มาของแหล่งเงินทุนหรือยึดตามผู้รับผิดชอบแหล่งเงินทุนเป็นหลัก มาใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดประเภทนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท

๑. แหล่งเงินทุนหรือแหล่งเงินกู้จากธนาคารพาณิชย์

แหล่งเงินทุนหรือแหล่งเงินกู้จากธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงิน ถือได้ว่าเป็นแหล่งเงินทุนในระบบอันเป็นแหล่งเงินทุนหลักสำคัญของประชาชนทั่วไปทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท แต่ด้วยลักษณะการเกิดขึ้นของธนาคารพาณิชย์ถือเป็นธุรกิจหนึ่งที่เกิดจากการโดยมุ่งหวังผลกำไรสูงสุดจากการประกอบการ จึงทำให้แหล่งเงินทุนประเภทนี้มีข้อจำกัดในเรื่องของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้อย่างเท่าเทียมกันทุกคน นั้นหมายความว่าไม่ใช่ทุกคนจะมีโอกาสในการกู้เงินยืมจากธนาคารพาณิชย์ ดังจะเห็นได้จากการตัดสินใจเกี่ยวกับการปล่อยเงินกู้ ธนาคารพาณิชย์เหล่านี้จะมีการพิจารณาในหลายปัจจัย ซึ่งโดยทั่วไปจะใช้หลัก ๕ ประการ คือ

๑. ลักษณะของผู้กู้
๒. ขีดความสามารถของผู้กู้ที่จะจ่ายเงิน
๓. เงินทุนที่ผู้กู้จะลงทุน
๔. สภาพของอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ
๕. หลักประกันเพิ่มเติมที่จะทำให้เงินกู้ปลอดภัย

จากหลักการทั้ง ๕ ประการนี้ทำให้เห็นชัดเจนว่าขั้นตอนในการอนุมัติสินเชื่อของธนาคารนั้นยุ่งยากกว่าการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารที่มากมาย หลักทรัพย์ ไปจนถึงผู้ค้ำประกัน ซึ่งธนาคารจำเป็นต้องใช้เวลานานเพื่อตรวจสอบให้รอบคอบว่าทางธนาคารจะได้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยคืนจากผู้ยื่นกู้เงินจริง

ข้อมูลเหล่านี้ยังคงยกย้าให้เห็นถึง ช่องว่างทางโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของกลุ่มคนจนที่ไม่มีเครดิต คนที่ไม่มีสินทรัพย์ และคนที่ไม่มีเงินออมสะสมเพียงพอ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาสที่แฝงตัวอยู่ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทหรือสามารถกล่าวได้ว่า แหล่งเงินทุนหรือแหล่งเงินกู้จากธนาคารพาณิชย์เป็นแหล่งเงินทุนที่คนจนเข้าไม่ถึง

๒. แหล่งเงินทุนหรือแหล่งเงินกู้จากนโยบายและการจัดสรรของภาครัฐ

แหล่งเงินทุนหรือแหล่งเงินกู้จากนโยบายและการจัดสรรของภาครัฐ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ภายใต้การดูแลของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, เงินอุดหนุนสงเคราะห์ด้านเงินทุนประกอบอาชีพ ภายใต้การดูแลของกรมประชาสงเคราะห์, กองทุนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ภายใต้การดูแลของสำนักงานปลัดกระทรวงการคลังและกองทุนที่ดิน ภายใต้การดูแลของ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร เป็นต้น ซึ่งแหล่งเงินทุนที่มาจากนโยบายและการจัดสรรของภาครัฐ จะต้องมีการออกกฎหมายและตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นมารองรับการดำเนินงานด้วย

แหล่งเงินทุนประเภทนี้จะกระจายอยู่ตามชุมชนทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท อีกทั้งบางโครงการจะกระจายอยู่ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ อย่างเช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อันเป็น โครงการที่เกิดจากการหาเสียงด้วยนโยบายของพรรคการเมือง จนเกิดมาเป็นนโยบายของภาครัฐ ในที่สุด จากข้อสังเกตของผู้เขียน จะเห็นได้ว่า แหล่งเงินทุนที่มาจากการจัดสรรของภาครัฐ การกำเนิดขึ้นของฐานความกิริริเริ่มนโยบายอาจจะไม่ได้มาจากภาครัฐเองเพียงอย่างเดียวแต่มีหลายปัจจัยร่วมด้วย ทั้งความต้องการของประชาชนการหาเสียงของพรรคการเมืองผ่านนโยบายที่สัญญาไว้ การกดดันจากกลุ่มนักเคลื่อนไหว หรือ NGOs รวมถึงเสียงสะท้อนของนักวิชาการผ่านงานวิจัย เป็นต้น

แหล่งทุนที่มาจากการจัดสรรของภาครัฐ จะถือเป็นแหล่งทุนจากส่วนกลางที่ประชาชนทุกคนเป็นกลุ่มเป้าหมายมีสิทธิที่จะเข้าถึงเงินทุนนั้น ได้อย่างเสมอภาค เท่าเทียม ทั้งถึงและเป็นธรรมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะด้วยเหตุแห่งเงินที่มาจากการจัดสรรของภาครัฐ อันเป็นเงินจากภาษีของประชาชนทุกคนในประเทศที่ส่งมอบคืนให้รัฐมากระจายซ้ำอย่างเป็นธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดสวัสดิการด้านแหล่งเงินทุนให้แก่ประชาชนตามกลุ่มเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ตามความต้องการ และตามสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่

๓. แหล่งเงินทุนหรือแหล่งเงินกู้ของชุมชน

แหล่งเงินทุนหรือแหล่งเงินกู้ของชุมชนนั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาจากความต้องการแก้ปัญหาเรื่องของแหล่งเงินทุนของชุมชนเองเนื่องจากการไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนจากธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินในปัจจุบันยังไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ทั่วทุกกลุ่ม

โดยเฉพาะกลุ่มคนจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ประกอบกับความไม่เป็นธรรมในโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่มาจากการจัดของภาครัฐเองด้วย แต่ถึงจะเป็นกลุ่มคนชนชั้นกลาง บางกรณีธนาคารพาณิชย์ก็ไม่สามารถจัดสรรเงินกู้ให้ได้ เช่น กรณีต้องการเงินฉุกเฉินและเร่งด่วน เนื่องจากผู้ยากต้องผ่านหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามสถาบันการเงินแต่ละแห่งกำหนด อีกทั้งต้องใช้หลักประกัน และต้องใช้เวลา จึงทำให้ไม่ทันกับความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ส่งผลให้คนชนชั้นกลางกลุ่มนี้ต้องหันไปพึ่งเงินกู้นอกระบบที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทันที โดยยอมแลกกับอัตราดอกเบี้ยรายเดือนหรือรายวันที่สูงกว่าแหล่งเงินกู้ในระบบอย่างธนาคารพาณิชย์และเงินกองทุนต่างๆของภาครัฐ

ดังนั้นชุมชนจึงต้องอาศัยหลักการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือกันเองภายในชุมชน เข้ามาร่วมด้วยหากอรับเพียง โอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนทั้งสองประเภทข้างต้นคงไม่สามารถตอบสนองความต้องการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมได้

หลักการสำคัญของสถาบันการเงินชุมชน/องค์กรการเงินชุมชน

จากรูปแบบอันหลากหลายของสถาบันการเงินชุมชนที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นก็พอจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด เป้าหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาขององค์กรการเงินมีความแตกต่างกัน ซึ่งพอจะจัดแบ่งกลุ่มได้เป็น ๔ ระดับ ดังนี้

๑. แนวคิด “การเข้าถึงสินเชื่อเป็นสิทธิของคนจน” ตามความคิดที่ว่า “Credit is a human right” ซึ่งเป็นแนวคิดที่มองสินเชื่อเป็นเรื่องสิทธิที่คนจนควรมีโอกาสได้รับเพื่อใช้พัฒนาชีวิต เช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม เช่น กรณีของกามินแบงก์ ประเทศบังคลาเทศ ที่ตั้งธนาคารประชาชนมาให้คนจนกู้แล้วให้มีการออมและชำระคืนในภายหลัง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ธนาคารประชาชน ธนาคารออมสิน

๒. แนวคิด “ชุมชนต้องมีกลุ่มการเงินเพื่อช่วยเหลือกัน” แนวคิดนี้มองในมิติของการใช้เงินให้คนมาทำงานร่วมกันมีการออม เพื่อให้สมาชิกมีแหล่งเงินกู้ของตนเอง ให้สามารถนำเงินไปใช้ประโยชน์ในลักษณะเป็นรายเดือนส่วนใหญ่การกู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพ ตลอดจนการจัดสวัสดิการ เพื่อให้บริการสมาชิกในลักษณะต่างๆ เช่น แนวคิดของเครดิตยูเนียนและธนาคารหมู่บ้าน

๓. แนวคิด “การใช้การจัดการเรื่องการเงินให้เกิดความสามารถในการจัดการองค์กร” คือ มองในมิติที่ว่า ขบวนการออมเงินของชุมชนหรือขบวนการด้านการเงินและสินเชื่อ จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน กล่าวคือ นำเรื่องเงินซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นรูปธรรมที่ชุมชนมีความสามารถในการจัดการ ไปสู่การเชื่อมโยงให้เกิดความสามารถในการจัดการร่วมกัน และเป็นกำลังของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมของชุมชนและสมาชิกในด้านอื่นๆ โดยทำอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง จนเกิดกำลังใหม่ของคนจนในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่ง

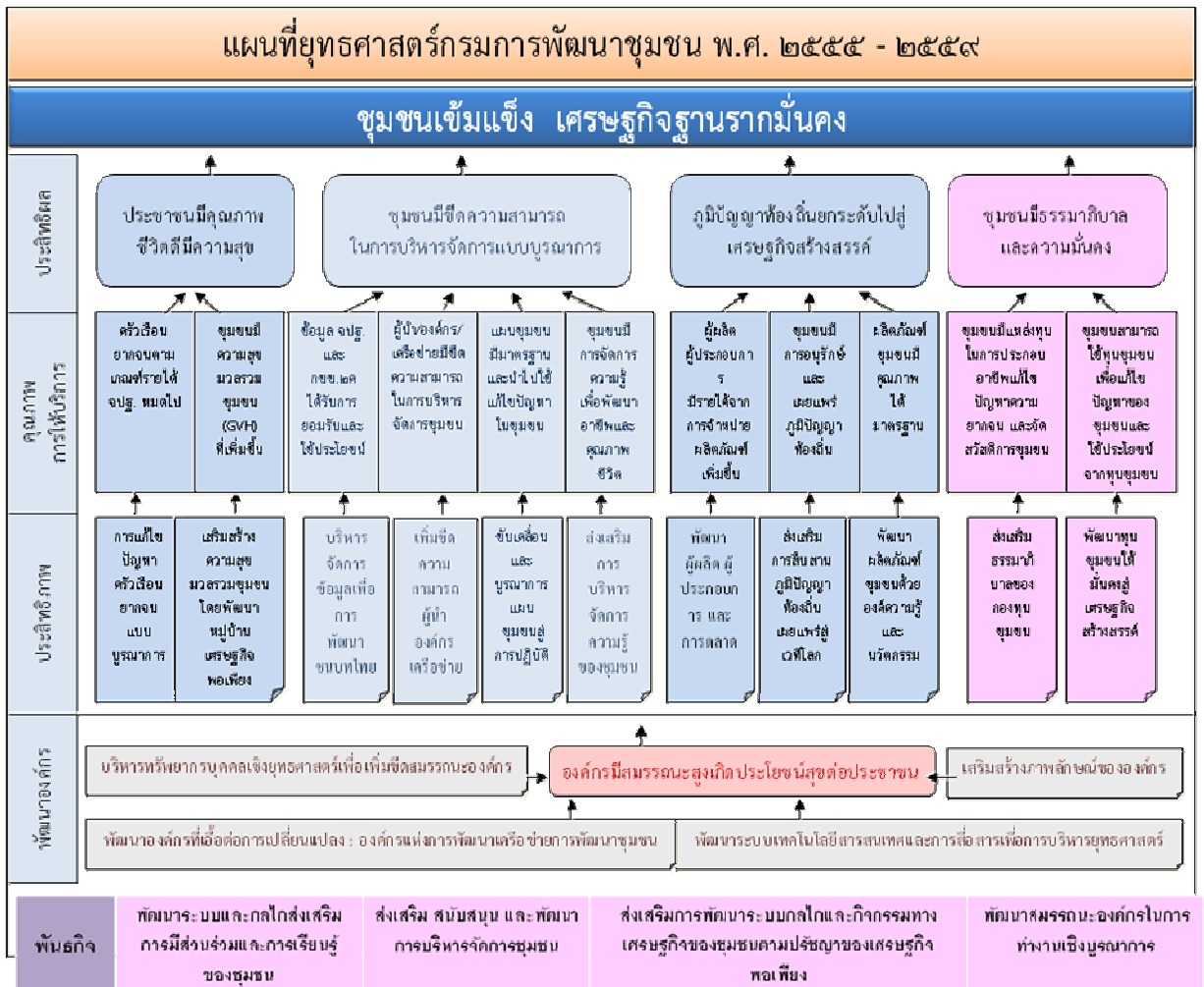
แนวคิดนี้เกิดขึ้นหลังจากที่สถาบันการเงินชุมชนต่างๆ ได้มีการสั่งสมความคิดและประสบการณ์ในงานพัฒนาและองค์กรการเงิน จนนำไปสู่คุณภาพใหม่ของการเชื่อมโยงการจัดการองค์กรในลักษณะที่เป็นองค์กรร่วม

๔. แนวคิด “เชื่อมโยงด้านการเงินไปสู่การสร้างฐานงานพัฒนาตนเอง” โดยการใช้ความมั่นคงของสถาบันการเงินชุมชนไปสู่การสร้างฐานพัฒนาด้านอื่นๆ ให้เกิดความมั่นคงในลักษณะของการสร้างระบบการเงินของประชาชนโดยประชาชนเพื่อสามารถต่อรอง หรือเชื่อมโยงกับระบบการเงินที่เป็นทางการสามารถบริหารการเงินให้สมาชิกได้อย่างมั่นคง

แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงปัจจุบันที่องค์กรชุมชนต่างๆ ได้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายและขบวนการองค์กรชุมชน ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดพลังร่วมแล้วยังทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวราบ การเรียนรู้ข้ามเครือข่ายอย่างกว้างขวางทำให้เกิดการนำแนวคิด แนวทางปฏิบัติของแต่ละกลุ่มความคิดมาประยุกต์ใช้คิดค้น พัฒนายกระดับวิธีคิด และวิธีการดำเนินการ บางกลุ่มอาจเริ่มจากแนวคิดชุมชนต้องมีกลุ่มการเงินเพื่อช่วยเหลือกัน เมื่อสามารถทำได้ในจุดดังกล่าวแล้วก็ยกระดับขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง ในเวลาที่สัมมนาองค์กรการเงินหลายครั้งได้เคยมีการพูดกันว่า ถ้าจะทำแค่การออมและการกู้ ก็ไม่แตกต่างจากธนาคารทั่วไป การที่สถาบันการเงินของชุมชนมียอดเงินออมเพิ่มสูงมากขึ้น โดยไม่ได้มีกิจกรรมอย่างอื่น ก็เหมือนส่งเสริมการสร้างหนี้ของสมาชิก ซึ่งอาจไม่ได้มีแหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินชุมชนเพียงแหล่งเดียว การมีหนี้หลายทางถือเป็นการบั่นทอนการพัฒนาของสมาชิกฐานกลาง โดยเฉพาะการพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอกชุมชนเป็นสำคัญ

ดังนั้น เพื่อเป็นการขับเคลื่อนกลยุทธ์ให้ตอบสนองต่อนโยบาย รัฐบาลได้สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก (ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร) ขึ้นและในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการ และกรมการพัฒนาชุมชนได้เปลี่ยนชื่อศูนย์เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ ที่มีเป้าหมายสูงสุดภายใต้วิสัยทัศน์ “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง”

แผนภาพที่ ๓-๑ แผนที่ยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘

บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชน : ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๘ ได้ระบุเป้าหมายสูงสุดของกรมฯ อยู่ภายใต้วิสัยทัศน์ “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” ภายใต้ปัจจัยสำคัญที่เป็นจุดแข็งในการดำเนินงานของกรมฯ คือ การมีข้าราชการที่ทำงานใกล้ชิด มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและมีระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบทที่ใช้ในการบริหาร

จัดการชุมชน กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง โดยมีเป้าประสงค์คือประชาชนในหมู่บ้านมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยใช้ กลยุทธ์ที่สำคัญ คือ บูรณาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของพี่น้องประชาชนในชนบทและเขตเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ ให้เกิดศักยภาพ /ความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง โดยได้กำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ให้ทุกหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน ตลอดจนส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และ บูรณาการกิจกรรมของ องค์กรชุมชนและเครือข่าย รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการดำเนินงานตามโครงการที่สำคัญ คือ

การดำเนินงานด้าน “ทุนชุมชน”

ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศกว่า ๖๐% ยังอาศัยอยู่ในชนบท และคนเหล่านี้ยังเผชิญกับปัญหาความยากจน สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการขาดพื้นฐานดังต่อไปนี้

- ขาดข้อมูล กระบวนการเรียนรู้ การจัดการ
- ปัญหาเรื่องทุน และการจัดการ
- ปัญหาด้านการตลาด การขนส่ง และการสื่อสาร

การขาดทุนหมุนเวียนทำให้คนในชุมชนจำเป็นต้องหันหน้าเข้าหาแหล่งเงินกู้ยืมในระบบและในระบบ เกิดวัฏจักรของการหมุนเงินจ่ายดอกเบี้ยที่ไม่มีที่สิ้นสุด การที่จะทำให้คนเหล่านี้หลุดจากวงจรของการเป็นหนี้จำเป็นต้องเริ่มจากการเรียนรู้จากตนเอง แล้วค่อยขยายวงไปสู่ชุมชนในที่สุด การเริ่มต้นที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้เรื่องรายได้รายจ่ายของตนเองและของครอบครัวที่เรียกว่า บัญชีครัวเรือน เพราะบ้านเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมถ้าฐานรากนี้เข้าใจการจัดการทุนของตนเองแล้วผลลัพธ์ที่ได้คือสังคมนั้นจะมีบุคลากรที่เข้าใจในการบริหารเงินกองทุนของชุมชน (กองทุนหมู่บ้าน SML) อย่างถูกต้อง และดอกผลที่ได้ก็จะหมุนสร้างประโยชน์ให้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การเปลี่ยนแปลงความคิด มุมมอง และวินัยทางการเงินจะเป็นฐานรากของการพัฒนาธนาคารหมู่บ้านหรือการจัดการทุนชุมชนที่ประกอบด้วย ชุมชนเป็นเจ้าของ ชุมชนลดค่าใช้จ่าย มีเงินออม มีสวัสดิการ มีทรัพย์สินชุมชน เกิดการเรียนรู้ บริหารจัดการโดยคนในชุมชน อาจได้รับการสนับสนุนด้านเทคนิคจากหน่วยงานที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารเงินทุน สามารถทำบัญชี

ตรวจสอบได้ เน้นความโปร่งใส ประกอบกิจการเป็น และสามารถลงทุนด้วยเงินออม ขยายการลงทุนโดยใช้เงินทุนภายนอก เป็นต้น

กรมการพัฒนาชุมชน มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเพื่อนำชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง และสร้างวิถีชุมชนให้มีความมั่นคง สามารถดูแลตนเองได้ งานด้านทุนชุมชน ที่กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินงาน มีหลายลักษณะ ดังนี้

๑. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นกิจกรรมที่กรมการพัฒนาชุมชน ได้สนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้ง เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๗ โดยเริ่มครั้งแรกที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดสตูล จากวันนั้นจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา ๓๕ ปี ที่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตดำเนินงานอยู่ในชุมชน ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่ดำเนินงานอย่างเข้มแข็ง มีเงินทุนของกลุ่มมากกว่าหนึ่งล้านบาท มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกหลากหลายกิจกรรม การจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกและชุมชนอย่างทั่วถึง การพัฒนาคณะกรรมการและสมาชิก ขณะที่บางกลุ่มมีกิจกรรมรับฝากเงินเพียงอย่างเดียว ไม่มีกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ให้สมาชิก บางกลุ่มมีปัญหาด้านความไม่โปร่งใสของกรรมการ สมาชิกไม่ชำระคืนเงินกู้ กรรมการไม่ได้จัดทำบัญชีให้เป็นปัจจุบัน บางกลุ่มได้บูรณาการเป็นกลุ่มเดียวกันกับกองทุนหมู่บ้าน การดำเนินการผิดระเบียบฝ่าฝืนข้อห้าม ได้แก่ การเก็บดอกเบี้ยร้อยละ ๒ ต่อเดือน จึงต้องปรับปรุงแก้ไข และได้รับการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งขึ้น

การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นแนวความคิดที่ คัดแปลงผสมผสานระหว่างความคิดของสหกรณ์การเกษตร เครดิตยูเนียน และสินเชื่อการเกษตร ดังนี้

แนวคิดที่ ๑ แนวความคิดเรื่องการรวมคนในหมู่บ้าน ให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยรวมคนที่ มีฐานะแตกต่างกันให้ช่วยเหลือกัน อันจะเป็นการยกฐานะความยากจน แนวความคิดนี้ จึงอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “จนเงินแต่ไม่จนน้ำใจ”

แนวคิดที่ ๒ แนวความคิดการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงิน เพราะคนจนในชนบทถูกปิดล้อมด้วยวงจรแห่งความยากจน จึงขาดแคลนเงินทุน การหาเงินเพื่อมาลงทุนจึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก ดังนั้นการให้ชาวชนบทรวมกลุ่มออมเงินแล้วนำไปทำทุนนั้น เป็นทางออกอีกทางหนึ่ง

แนวคิดที่ ๓ แนวความคิดในการนำเงินทุนไปดำเนินการด้วยความขยันประหยัด และถูกต้องเพื่อให้ได้ทุนคืนและมีกำไรเป็นรายได้

แนวคิดที่ ๔ แนวความคิดในการลดต้นทุนในการครองชีพ โดยการให้มีการตั้งศูนย์สาธิตการตลาด เป็นการรวมตัวกันซื้อและขาย สามารถลดต้นทุนในการซื้อสินค้าในการอุปโภค บริโภค และปัจจัยการผลิตได้

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีหลักในการดำเนินการ โดยการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ “สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของเพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและการดูแลเอาใจใส่” และปลูกฝังค่านิยมในการพึ่งตนเอง โดยการฝึกนิสัยการประหยัดแล้วนำมาออม ด้วยการนำเอาคุณสมบัติพิเศษ ๓ ประการของชาวชนบท คือ **ความซื่อสัตย์ ความทนอด และ ความอดทน** มารวมกันในรูปแบบกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีการรวมทุนมากขึ้น เพราะสามารถออมเงินได้ด้วยการประหยัด มีความทนอดและอดทน รวมทั้งส่งเสริมให้คนในชุมชนมี**หลักคุณธรรม** คุณลักษณะอีกอย่างหนึ่งของคนไทย คือ ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะทำให้สมาชิกอยู่กันเป็นปึกแผ่น เพราะทุกคนรู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ และ**หลักการควบคุมกันเอง** หมายความว่าสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทุกคนจะต้องให้ความสนใจ ดูแลความเคลื่อนไหวและตรวจสอบซึ่งกันและกันของสมาชิก

ประโยชน์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีต่อชุมชน คือ ทำให้ชุมชนมี**แหล่งทุนชุมชน มีการสร้างวินัยการเงิน และส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้การบริหารทุนชุมชน**

๒. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นับจาก พ.ศ. ๒๕๐๔ ประเทศไทยได้กำหนดให้มีแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และ สังคมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑-๗ ที่ผ่านมามีเกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และความได้เปรียบด้านแรงงานที่มีราคาถูกและมีอยู่อย่างเหลือเฟือ ของประเทศมาใช้สนับสนุนการพัฒนาและขยายฐานการผลิตทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวในอัตราที่สูง แต่การเติบโตดังกล่าวนอกจากจะต้องแลกเปลี่ยนด้วยทรัพยากร ธรรมชาติที่ร่อยหลอ และเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมากและต้องมีการลงทุน เทคโนโลยีและการตลาดจากต่างประเทศ ในขณะที่ข้อจำกัดที่เป็นอยู่ของประเทศทั้งด้านการพัฒนาศักยภาพของคน การบริหารจัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเสริมสร้างฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและประสิทธิภาพโดยรวมของการพัฒนาประเทศอันจะนำไปสู่ขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา คือ ความขัดแย้งในสังคมจากการ เลื่อมล้ำของรายได้และการแข่งขันทรัพยากรธรรมชาติที่ เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยนั้นมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาจะกระจุกอยู่เฉพาะพื้นที่ ในเขตเมือง และชุมชนด้านอุตสาหกรรม ไม่เกิดการกระจายการพัฒนาสู่ชนบท ซึ่งเป็นพื้นที่ของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เกิดการอพยพปัจจัยการผลิตของชุมชน โดยเฉพาะแรงงาน ซึ่งส่งผลถึงการแยกคนออกจากชุมชน ทำให้สรุปได้ว่าแม้การพัฒนาเศรษฐกิจจะบรรลุผลตาม ความมุ่งหมาย แต่ความสำเร็จดังกล่าวได้นำไปสู่ผลการพัฒนา ที่ไม่พึงปรารถนาทางด้านสังคม และการพัฒนานั้น

อาจจะไม่ยั่งยืน เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน

การมุ่งส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิธีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็งจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์ความรวมมีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายตามภูมิสังคมด้วยทุนทางทรัพยากร และศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน บนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยสรุปได้เป็น ๓ แนวทางหลัก

๑. การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง

๒. การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน

๓. การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน

"กองทุนหมู่บ้าน" ไม่ใช่เงิน !"กองทุนหมู่บ้าน" เป็นอะไรที่ใหญ่โต และมีคุณค่ายิ่งกว่าเงินมากนักกองทุนนี้ประกอบด้วย **ทุนที่เป็นคนแต่ละคน** ทุนทางสังคมที่ถักทอคนแต่ละคนมาเป็นกลุ่มคนหรือสังคม **ทุนทางวัฒนธรรม** คือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่บรรสานสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม **ทุนทางศีลธรรม** หมายถึงความถูกต้องแห่งการอยู่ร่วมกัน เช่น ความเอื้ออาทรต่อกัน ความเชื่อถือและไว้วางใจกันได้ ความสุจริต ความเสียสละ **ทุนทางทรัพยากร** เช่น ดิน น้ำ ป่า อากาศ ไร่นา วัวควาย ที่มีการอนุรักษ์ มีการใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน **ทุนทางปัญญา** ได้แก่การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและนำเอาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และความรู้จากภายนอกชุมชน มาสังเคราะห์เป็นปัญญาและการจัดการเพื่อให้การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และระหว่างชุมชนกับโลกภายนอกชุมชน เป็นไปอย่างรักษาความสมดุลไว้ได้ เพื่อความเป็นปกติและยั่งยืน **ทุนที่เป็นเงิน** อันช่วยกันออมไว้เพื่อให้กระบวนการออมและการจัดการรวมทั้งตัวเงิน เป็นเครื่องกระตุ้นและส่งเสริมสร้างทุนที่ไม่ใช่เงิน ๖ ประการ

ทุนที่ไม่ใช่เงิน คือ คน สังคม วัฒนธรรม ศีลธรรม ทรัพยากร และ ปัญญา ถูกถักทอเข้าด้วยกัน "**คุณค่าที่ไม่ใช่เงิน**" (nonmonetary values) คือความใกล้ชิด ความเอื้ออาทรต่อกัน ความไว้วางใจ เชื่อใจ ความสุจริต ความเสียสละ คุณค่าที่ไม่ใช่เงินนี้มีพลังผูกพันเข้าไว้ด้วยกัน คุณค่านี้อาจเรียกว่าเป็น "**ธรรมะแห่งการถักทอ**"

ชุมชนจะก่อตัวขึ้นมาเองด้วย "ธรรมะแห่งการถักทอ" งอกงามและเติบโตไปโดยธรรมชาติ เป็นองค์กรโดยธรรม องค์กรโดยธรรมทำให้ทุกคนมีความสุขและสร้างสรรค์อย่างยิ่ง ตรงกันข้ามกับองค์กรโดยอำนาจที่ใช้กันโดยทั่วไปไม่ว่าในทางการเมือง ราชการ การศึกษา ศาสนา หรือธุรกิจ ซึ่งบีบคั้น ไม่สร้างสรรค์ และก่อให้เกิดความเครียด

อำนาจและเงินที่เข้าทำลาย "คุณค่าที่ไม่ใช่เงิน" และทำลายความเข้มแข็งของชุมชน หรือทำให้ความเป็นชุมชนไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าเข้าใจใช้เงินให้ไปหนุนคุณค่าที่ไม่ใช่เงินเงินก็มีประโยชน์ในการส่งเสริมความเข้มแข็ง ของชุมชนโดย

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบาย มุ่งแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน โดยรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดำเนินงานในหมู่บ้าน/ชุมชนเทศบาล และกรุงเทพมหานคร แห่งละ ๑ ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินหมุนเวียนสำหรับประชาชน ในการสร้างงานสร้างอาชีพ รายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็น โดยให้ประชาชน บริหารจัดการกันเอง นโยบายดังกล่าวจึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนา "คน" และ "การเรียนรู้" เพื่อนำไปสู่การสร้าง "ความเข้มแข็ง" ของหมู่บ้าน และชุมชน

๓. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

ปัจจุบันประเทศไทย มีประชากรที่เป็นสตรีมากกว่าบุรุษเล็กน้อย และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น แต่การที่จำนวนประชากรสตรีที่มีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้หมายความว่าสตรีจะได้รับโอกาสทางสังคม การศึกษาและการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าเทียมกับบุรุษแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามสตรียังคงเป็นเหยื่อความรุนแรง และเผชิญกับปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หมวด ๓ ส่วนที่ ๒ มาตรา ๓๐ กำหนดไว้ว่า "บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน" ประกอบกับแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศรีไว้ ๕ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ เสริมสร้างเจตคติและการยอมรับด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาศักยภาพและเพิ่ม โอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีไทย

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาสุขภาวะ คุณภาพชีวิต และเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาศักยภาพสตรีเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าร่วมทางการเมือง การบริหารและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพกลไกและองค์กรสตรีทุกระดับ รัฐบาลมีนโยบายต้องการยกระดับและพัฒนาศักยภาพสตรีและองค์กรสตรี โดย กำหนดเป็นวาระเร่งด่วนในการจัดตั้ง “กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี” เริ่มดำเนินการในปี ๒๕๕๕

“กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี” เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบทบาทสตรีให้มีศักยภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยจัดสรรเงินให้กองทุน เฉลี่ยจังหวัดละ ๑๐๐ ล้านบาท โดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้กำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไว้ดังนี้

๑. เป็นแหล่งเงินทุนในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้
๒. พัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่าย
๓. จัดกิจกรรมพัฒนาบทบาทสตรี
๔. แก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรี

๔. การดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)

กรมการพัฒนาชุมชน เป็นภาคส่วนที่ร่วมดำเนินการขจัดปัญหาความยากจน โดย การใช้กระบวนการให้การศึกษาชุมชน และยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วย “การดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน” หรือ โครงการ กข.คจ. โดยดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน เป็น ๒ ระยะ ระยะที่ ๑ ระหว่างปี ๒๕๓๖ - ๒๕๓๙ และระยะที่ ๒ ระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๔๔ ปัจจุบันมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มากกว่า ๒๐ ปี

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖ กรมการพัฒนาชุมชน ได้สนับสนุนงบประมาณในการสร้างพลังเครือข่ายงานกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน(กข.คจ.) จำนวน ๙๖ จังหวัด และส่งเสริมสุขภาพทางการเงินกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) โดยสร้างกลไก ธรรมชาติบาททางการเงิน กำหนดมาตรฐานการตรวจสอบสุขภาพทางการเงิน กองทุน กข.คจ. ทั่วประเทศ จำนวน ๓,๔๐๐ กองทุน พบว่าผ่านเกณฑ์ จำนวน ๒,๑๘๕ กองทุน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๒๕ สำหรับ กองทุน กข.คจ. ที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ กรมพัฒนาชุมชน ได้สนับสนุนให้มีการวางแผนพัฒนาให้มีการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๕. กองทุนแม่ของแผ่นดิน

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้นำไปใช้ประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน โดยมอบ

เงินกองทุนให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นเงินประเดิมเริ่มต้น “กองทุนแม่ของแผ่นดิน” กองทุนละ ๘,๐๐๐ บาท โดยมีพิธีพระราชทานเงินกองทุนแม่ของแผ่นดินครั้งแรกในปี ๒๕๔๗

ทั้งนี้ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ กรมการพัฒนาชุมชนได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีกองทุนแม่ของแผ่นดิน จำนวน ๑๖,๐๔๘ กองทุน ดังนี้

- ปี ๒๕๔๗ -๒๕๕๓ จำนวน ๑๑,๕๘๓ กองทุน
- ต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน ปี ๒๕๕๕ จำนวน ๒,๑๑๓ กองทุน
- ต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน ปี ๒๕๕๖ จำนวน ๒,๓๕๒ กองทุน

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ดำเนินยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด ในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยการพัฒนากลไกแกนนำในพื้นที่ให้เป็นพลังแผ่นดินเพื่อเฝ้าระวังป้องกันปัญหาเสพติด ตามแผนงานการสร้างพลังสังคมและพลังชุมชนเอาชนะยาเสพติด โดยใช้ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะ ยาเสพติด กรมการพัฒนาชุมชน (สพส.พช.) เป็นกลไกการขับเคลื่อนงาน โดยที่ผ่านมามีได้จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานขับเคลื่อนพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด เพื่อจัดทำกลยุทธ์ป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด สำหรับให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด/อำเภอ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านยาเสพติดในระดับพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ และกำหนดให้ มีการติดตามผลการดำเนินงานทุกเดือน ตลอดจนตรวจติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่โดยผู้ตรวจราชการกรม

การเสริมสร้างความเข้มแข็งกองทุนแม่ของแผ่นดิน เพื่อเสริมสร้างกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน กรมการพัฒนาชุมชน ได้สนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมแบบบูรณาการร่วมกับคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน อาทิ การประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน การจัดกิจกรรมบริจาคเงินทุนสมทบกองทุนแม่ของแผ่นดิน การจัดกิจกรรมให้ความรู้กับเยาวชนในการป้องกันยาเสพติดในชุมชน การจัดกิจกรรมเฝ้าระวังและรักษาพื้นที่หมู่บ้านให้ปลอดยาเสพติด การพัฒนาขีดความสามารถเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดิน การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดิน การจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด วันยาเสพติดโลก การส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่ผู้เลิกยาเสพติด กิจกรรมการประกวดกองทุนแม่ของแผ่นดิน/ศูนย์เรียนรู้ กองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่น และกิจกรรมวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน

๑. โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

ภายใต้ต้นนโยบายสำคัญของรัฐบาล “โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” หรือ OTOP เพื่อให้แต่ละชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาสินค้า โดยรัฐบาลพร้อมที่จะสนับสนุนให้ชุมชนเข้าถึงองค์ความรู้สมัยใหม่ แหล่งเงินทุน และพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการและการตลาด เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ แนวทางที่เห็นเด่นชัดคือ การดำเนินงานในการพัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ให้ควบคู่ไปกับการพัฒนาแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ทั่วประเทศ ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากหน่วยงานทางภาครัฐ ในด้านความรู้ เทคโนโลยี ทุน การบริหารจัดการ ตลอดจนการเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ มาอย่างต่อเนื่อง

กรมการพัฒนาชุมชน ได้มีภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคง โดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเชื่อมโยงไปสู่การดำเนินงานโครงการ OTOP ตามบทบาทที่กรมการพัฒนาชุมชนได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดำเนินการส่งเสริมการดำเนินงาน OTOP ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ จนถึงปัจจุบัน

จากแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๘ มีเป้าหมายสูงสุดภายใต้วิสัยทัศน์ “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” ด้วยภารกิจกรมการพัฒนาชุมชนที่ทุกคนต้องขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ ๕ ประเด็นยุทธศาสตร์ ๑๕ กลยุทธ์ โดยภารกิจของสำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน ได้ดำเนินการตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายตอบสนองต่อนโยบายผลิตภัณฑ์ OTOP นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมทั้งยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพ ซึ่งมีการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และการตลาด โดยการเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ให้มีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นเป็นเป้าหมายสำคัญ

ที่ผ่านมา กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) อย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพ ทั้งในส่วนของการเพิ่มประสิทธิภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ในด้านการบริหารจัดการ การผลิต การตลาดและการจัดการทุน รวมทั้งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ทั้งในด้านของรูปแบบ และ

บรรจุกัญชี ของผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยมีการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มาประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดในการเชื่อมโยงและต่อยอดกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในทุกกระดับ และพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ให้เป็นผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ที่มีความพร้อมก้าวไปสู่ธุรกิจ OTOP ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

การจัดทำแผนธุรกิจนั้น ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะกำหนดแนวทางในการดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจของกลุ่ม หรือผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ให้มีทิศทางในการทำงาน และการวางแผนพัฒนาธุรกิจหรือกิจกรรมได้อย่างเป็นระบบ ทำให้กลุ่มหรือผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ได้ดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง และไม่เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีแผนธุรกิจจะทำให้กลุ่มลดความเสี่ยงกับปัญหาเศรษฐกิจและสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่อาจส่งผลต่อการขยายกิจการเพิ่มทุนและการขยายของกลุ่มด้วย

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

- ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๔๗

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ทบทวนฐานข้อมูลกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนหรือ “กลุ่มอาชีพ” กลุ่มผู้ประกอบการ OTOP จำนวน ๒๕,๐๐๐ กลุ่ม เป็นกลุ่มที่ลงทะเบียนเป็นผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จำนวน ๒๒,๑๘๔ กลุ่ม และกลุ่มที่ลงทะเบียนเป็นผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จำนวน ๒๑,๒๕๐ กลุ่ม

- ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๕

กรมการพัฒนาชุมชน ได้อนุมัติงบประมาณ โครงการเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มอาชีพ ด้านการบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และการจัดการทุน เริ่มเป็นปีแรก โดยใช้งบประมาณ ดำเนินการทั้งสิ้น ๕๔,๘๔๐,๐๐๐ บาท ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มทักษะกลุ่มอาชีพให้มีความรู้ และความชำนาญในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และการจัดการทุน อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้วัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพสามารถจัดทำแผนธุรกิจและนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในปี พ.ศ.๒๕๔๕ กลุ่มผู้ผลิตชุมชนสามารถจัดทำแผนธุรกิจได้จำนวน ๘,๐๓๐ กลุ่ม

- ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๒

กรมการพัฒนาชุมชน ได้มีแนวคิดในการต่อยอดกลุ่มผู้ผลิตชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่ม OTOP ที่มีแผนธุรกิจ และสามารถนำแผนธุรกิจไปใช้ประโยชน์ สามารถวัดผลจากรายได้คุ้มทุน โดยอนุมัติงบประมาณ โครงการการเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มอาชีพด้านการบริหารจัดการ การผลิต การตลาดและการจัดการทุน ต่อเนื่องเป็นปีที่ ๒ โดยใช้งบประมาณดำเนินการทำงบ ๔๕,๖๗๘,๑๐๐

บาท ผลสำเร็จของโครงการที่ได้ คือ กลุ่มผู้ผลิตมีแผนธุรกิจ และนำแผนธุรกิจไปใช้ และมีรายได้
 คຸ້มทุน จำนวน ๔,๐๓๘ กลุ่ม

- ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๓

กรมการพัฒนาชุมชน ได้สนับสนุนงบประมาณต่อยอดการพัฒนาคนกลุ่มอาชีพ กลุ่ม
 ผู้ประกอบการ OTOP ที่ได้ลงทะเบียนไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๑ ให้สามารถจัดทำแผนธุรกิจ และนำ
 แผนธุรกิจไปใช้ให้เกิดประโยชน์ มีรายได้คຸ້มทุนอีก ๕,๕๐๐ กลุ่ม ใช้งบประมาณไปทั้งสิ้น
 ๒๕,๓๘๕,๘๐๐ บาท

- ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔

กรมการพัฒนาชุมชน ได้สนับสนุนงบประมาณต่อกลุ่มอาชีพ กลุ่ม OTOP ที่ได้
 ลงทะเบียนไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๑ เพิ่มเติมอีก เพื่อให้สามารถจัดทำแผนธุรกิจไปใช้ประโยชน์
 ก่อให้เกิดรายได้คຸ້มทุนอีก ๗,๐๐๒ กลุ่ม ใช้งบประมาณไปทั้งสิ้น ๒๗,๘๓๗,๕๐๐ บาท

- ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๕

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ดำเนินงานโครงการตามแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่าย
 งบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๕ โครงการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพผู้ผลิต
 ผู้ประกอบการ OTOP ดังนี้

๑. จัดทำหลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ด้านการ
 จัดทำแผนธุรกิจ

๒. การเพิ่มประสิทธิภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ด้านการจัดทำแผนธุรกิจ
 ดำเนินการในพื้นที่ ๗๖ จังหวัด

๑. โครงการสร้างนักธุรกิจ OTOP

๔. จัดพิมพ์หนังสือโครงการสร้างนักธุรกิจ OTOP จำนวน ๓,๓๐๐ เล่ม

โดยวิธีการดำเนินโครงการสร้างนักธุรกิจ OTOP เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มผู้ผลิต
 ผู้ประกอบการ OTOP ด้านการจัดทำแผนธุรกิจสู่การเป็นนักธุรกิจ OTOP โดยกำหนดหลักสูตรให้
 จังหวัดดำเนินการจัดการฝึกอบรมกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ด้านการจัดทำแผนธุรกิจระดับ
 จังหวัด และให้จังหวัดดำเนินการคัดเลือกกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ที่ผ่านการฝึกอบรม
 ดังกล่าว จังหวัดละ ๑ กลุ่ม เข้าร่วมโครงการสร้างนักธุรกิจ OTOP ในระดับประเทศ โดยจัดให้มีการ
 ประชุมเชิงปฏิบัติการ และมีกิจกรรมการประกวดและเผยแพร่ผลการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิต
 ผู้ประกอบการ OTOP ที่มีแผนธุรกิจ (Business plan) ดีเด่นระดับประเทศ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้มี
 แผนธุรกิจ และนำแผนธุรกิจไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ใช้งบประมาณทั้งสิ้น ๕,๗๐๘,๐๐๐
 บาท

๒. ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

รัฐบาลมีนโยบายในการพัฒนาโครงการที่เกิดจากศักยภาพของชุมชน และก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน โดยการเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรของรัฐ ท้องถิ่น และจังหวัด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน(กข.คจ) ประจำหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อให้แต่ละชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาอาชีพ โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนองค์ความรู้การเข้าถึงแหล่งทุน และพัฒนาขีดความสามารถการบริหารจัดการในการประกอบอาชีพ

กรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง โดยมีเป้าประสงค์คือ ประชาชนในหมู่บ้านมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยใช้กลยุทธ์ที่สำคัญคือ บูรณาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น เพื่อเป็นการขับเคลื่อนกลยุทธ์ให้ตอบสนองต่อนโยบาย จึงได้สนับสนุนการจัดตั้ง “ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก” ขึ้น ซึ่งแต่เดิมใช้ชื่อว่าศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นช่องทางในการเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรจากแหล่งทุน แหล่งผลิต แหล่งตลาด แหล่งความรู้ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน เพื่อส่งผลกระทบต่อประชาชนในหมู่บ้านให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๕ เนื่องด้วยกรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ ที่มีเป้าหมายสูงสุดภายใต้วิสัยทัศน์ “ชุมชนเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” จึงได้เปลี่ยนชื่อศูนย์เป็นศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ดังกล่าว

ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก หมายถึง ศูนย์กลางการให้บริการทางวิชาการและการพัฒนาขีดความสามารถด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยเป็นช่องทางในการเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรจากแหล่งทุน แหล่งผลิต แหล่งตลาด แหล่งความรู้ ทั้ง ภา ค รั ฐ แ ล ะ ภาคเอกชน และเป็นกลไกขับเคลื่อนให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการแหล่งทุน กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP สำหรับการสร้างงานสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ชุมชน เพื่อส่งผลกระทบต่อประชาชนในหมู่บ้าน ให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการสนับสนุนและส่งเสริมเชื่อมโยงการพัฒนาชุมชน ระหว่างภาคีการพัฒนาในระดับอำเภอ

การให้บริการของศูนย์ฯ หมายถึง การให้บริการตามภารกิจของศูนย์ฯ ใดๆ หนึ่ง หรือหลายอย่าง หรือทุกภารกิจ แก่บุคคล/กลุ่มเป้าหมาย ที่ขอรับบริการของศูนย์ฯ ตามความต้องการของผู้รับบริการนั้นๆทั้งในเชิงรับ คือ ให้บริการ ณ ที่ตั้งของศูนย์ และเชิงรุก คือ การ

ให้บริการเคลื่อนที่ ตามความต้องการของชุมชน และตามสถานการณ์เร่งด่วน โดยการบริหารจัดการ และให้บริการในรูปคณะกรรมการ ประกอบด้วย ผู้แทนเครือข่าย OTOP แกนนำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ ประชาชนชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และภาคหน่วยงานภาครัฐ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนเข้าถึงองค์ความรู้สมัยใหม่และแหล่งเงินทุน
๒. เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อก่อให้เกิดรายได้

ประโยชน์ของศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

๑. ประชาชน กลุ่ม องค์กร ในพื้นที่ มีแหล่งในการขอรับคำปรึกษา แนะนำ และศึกษา ค้นคว้าองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สามารถนำไปใช้พัฒนาอาชีพ และรายได้ให้ดีขึ้น
๒. เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลด้านเศรษฐกิจในระดับฐานราก ทำให้ประชาชน กลุ่มองค์กร ที่มาขอรับบริการมีข้อมูลเพียงพอเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจประกอบอาชีพ ทำให้ลดความเสี่ยงในด้านต่างๆ เช่น วัตถุดิบ การตลาด ทุนดำเนินการ เป็นต้น
๓. เป็นสถานที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านภูมิปัญญา ฝีมือ ทักษะ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในระดับฐานรากอันเป็นการกระตุ้นให้ประชาชน กลุ่ม องค์กร เกิดการพัฒนาและเรียนรู้ให้เท่าทันภาวะการณ์ด้านเศรษฐกิจตลอดเวลา
๔. เป็นเวทีให้ผู้นำชุมชน มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
๕. เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการทำงานร่วมกัน เกิดการพัฒนาการทำงานในรูปแบบเครือข่ายชุมชน กับภาคีการพัฒนาภาครัฐและภาคเอกชน

กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่

๑. กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ชุมชน
๒. กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP
๓. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
๔. กองทุน กข.คจ.///กองทุนหมู่บ้าน
๕. กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายอื่นๆในชุมชน
๖. ประชาชนในหมู่บ้าน/ตำบล ฯลฯ

ผลการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

ปี ๒๕๕๒

กรมการพัฒนาชุมชน ได้สนับสนุนงบประมาณจำนวน ๔๓,๘๕๐,๐๐๐ บาท ในการจัดตั้ง โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร” ในระดับอำเภอทุกอำเภอ จำนวน ๘๗๗ แห่ง เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนเข้าถึงองค์ความรู้สมัยใหม่ และพัฒนาขีดความสามารถ ในการประกอบอาชีพเพื่อก่อให้เกิดรายได้ โดยมีกรอบแนวทางประกอบด้วย

๑. จัดตั้งศูนย์ฯ ระดับอำเภอทุกอำเภอ จำนวน ๘๗๗ ศูนย์ ศูนย์ละ ๒๑,๕๐๐ บาท เป็นเงิน ๑๘,๘๕๕,๕๐๐ บาท

๒. การแสวงหาและรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้และคลังสมองด้านเศรษฐกิจ โดย ดำเนินการระดับจังหวัด ๗๕ จังหวัด จังหวัดละ ๘๕,๓๑๘ บาท เป็นเงิน ๖,๖๕๘,๘๕๐ บาท ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๒.๑. ประมวลความต้องการด้านเศรษฐกิจและการกำหนดจุดขายด้าน เศรษฐกิจของทุกอำเภอในจังหวัด

๒.๒. รวบรวมข้อมูลองค์ความรู้และคลังสมองด้านเศรษฐกิจ เพื่อ ตอบสนองความต้องการของอำเภอ

๒.๓. จัดทำสื่อ การสืบค้นข้อมูลแหล่งผลิต แหล่งทุน แหล่งความรู้ และ แหล่งการตลาด ตามความต้องการของอำเภอประกอบด้วย CD ข้อมูล เอกสาร

๓. สนับสนุนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการศูนย์ฯ ในระดับอำเภอ อำเภอละ ๑๐,๐๐๐ บาท เป็นเงิน ๘,๗๗๐,๐๐๐ บาท

๔. ผลิตเครื่องมือในการให้บริการในระดับจังหวัดเพื่อสนับสนุนการให้บริการ ของศูนย์ฯ ในระดับอำเภอ โดยการจัดทำสื่อในการสืบค้นข้อมูลแหล่งผลิต แหล่งทุน แหล่งตลาด ประกอบด้วย CD ข้อมูล และเอกสาร ดำเนินการระดับจังหวัด จังหวัดละ ๑๒๒,๕๗๔ บาท

ปี ๒๕๕๓

กรมการพัฒนาชุมชน ได้สนับสนุนงบประมาณจำนวน ๘,๗๑๕,๒๐๐ บาท เพื่อ ดำเนินการ ๓ กิจกรรม คือ

๑. พัฒนาศูนย์ฯต้นแบบ ดังนี้

๑.๑. ฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯต้นแบบ เพื่อ

๑.๑.๑. ทบทวนการบริหารงานของศูนย์ฯ เช่น โครงสร้างบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการ ระเบียบ และภารกิจของศูนย์ฯ

๑.๑.๒. ออกแบบระบบข้อมูลด้านเศรษฐกิจ และการให้บริการ

๑.๑.๓. วิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานศูนย์ฯ

๑.๑.๔. จัดทำแผนพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการศูนย์ฯ
ดำเนินการระดับจังหวัดๆ ละ ๑ รุ่น รุ่นละ ๑๕,๒๐๐ บาท รวม ๑๕ รุ่น เป็นเงิน ๑,๑๔๐,๐๐๐ บาท

๑.๒. สนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการศูนย์ฯ ต้นแบบ
ศูนย์ละ ๕๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๕ ศูนย์ เป็นเงิน ๓,๗๕๐,๐๐๐ บาท

๒. ฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพให้บริการศูนย์ฯ เพื่อ

๒.๑. ทบทวนการบริหารงานศูนย์ฯ เช่น โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ของ
คณะกรรมการ ระเบียบ และภารกิจของศูนย์ฯ

๒.๒. ออกแบบระบบข้อมูลด้านเศรษฐกิจและการให้บริการ

๒.๓. วิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานศูนย์ฯ

๒.๔. จัดทำแผนพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพ การให้บริการศูนย์ฯ ดำเนินการ
๑๕ จังหวัด/รุ่น รุ่นละ ๓๔,๗๔๑ บาท เป็นเงิน ๒,๖๐๕,๖๐๐ บาท

๓. ประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนการให้บริการศูนย์ฯ ดำเนินการใน
ส่วนกลาง ๑ รุ่น เป็นเงิน ๕๒๓,๖๐๐ บาท

๔. จัดทำสื่อและเผยแพร่บทเรียนการให้บริการศูนย์ฯ ดำเนินการในส่วนกลาง
เป็นเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท

ปี ๒๕๕๔

กรมการพัฒนาชุมชนได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์ฯ จำนวน
๘๗๘ ศูนย์ ๑๐,๐๐๐ บาท

๑. จัดประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร
เพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร

๒. จัดทำแผนการให้บริการเพื่อพัฒนาทักษะ และขีดความสามารถในการ
ประกอบอาชีพ การบริหารจัดการกลุ่ม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยมุ่งเน้นให้บริการหมู่บ้าน
เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

๓. ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ เช่น ฝึกอบรมต่าง ๆ สาธิตการผลิต และการ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

๔. ให้บริการแก่กลุ่มอาชีพทั้งใน และนอกศูนย์ฯ ทุกอำเภอในปี ๒๕๕๓ จำนวน
๘๗๘ ศูนย์

ปี ๒๕๕๕

กรมการพัฒนาชุมชนได้ปรับเปลี่ยนชื่อศูนย์เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๗ ที่มีเป้าหมายสูงสุดภายใต้วิสัยทัศน์ “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” เป็น “ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก” และทำการจัดสรร งบประมาณจำนวน ๒๗,๑๒๐,๐๐๐ บาท ดำเนินกิจกรรมย่อย ๒ กิจกรรม คือ

๑. ทบทวนการดำเนินงานศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก (ศูนย์บริการ ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร) เป็นเงิน ๗๘๐,๐๐๐ บาท

๒. สนับสนุนศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก (ศูนย์บริการส่งเสริม เศรษฐกิจชุมชนครบวงจร) จำนวน ๘๗๘ ศูนย์ ๆ ละ ๓๐,๐๐๐ บาท เป็นเงิน ๒๖,๓๔๐,๐๐๐ บาท

ปี ๒๕๕๖

กรมการพัฒนาชุมชนได้จัดสรรงบประมาณ ๒๗,๑๒๐,๐๐๐ บาท โดยได้กำหนด กิจกรรมย่อย จำนวน ๒ กิจกรรม คือ

๑. สนับสนุนศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก จำนวน ๘๗๘ ศูนย์ ๆ ละ ๓๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๒๖,๓๔๐,๐๐๐ บาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนเข้าถึงแหล่ง องค์กรความรู้ และพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้

๒. สรุปผลการดำเนินงานศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก งบประมาณ ๗๘๐,๐๐๐ บาท มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๒.๑. เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานศูนย์บริการส่งเสริม เศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ดำเนินการต่าง ๆ

๒.๒. เพื่อคัดเลือกศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากดีเด่น ระดับประเทศ ศึกษารูปแบบการดำเนินงานและสรุปผลการดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

บทที่ ๔

การปฏิรูปเศรษฐกิจฐานรากและความมั่นคงของชาติ

ประเด็นหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ คือ มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ควบคู่กับการเสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในระดับชุมชน โดย การพัฒนาคนเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาอย่างยั่งยืน รวมทั้ง มุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีคุณภาพและยั่งยืน มีฐานการพัฒนาที่ทั่วถึง ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเอเชีย ตะวันออกกลาง แอฟริกา และเศรษฐกิจในประเทศ ปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ และการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพบนฐานของความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม พัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ สร้างความเข้มแข็งภาคเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร พร้อมทั้งขยายเศรษฐกิจฐานรากให้มีความหลากหลายและแข็งแกร่งมากขึ้น มีระบบค่าจ้างแรงงานและสวัสดิการแรงงานที่เป็นธรรม มีการคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะและความรู้ทั้งด้านการผลิตและการบริหารจัดการ การเข้าถึงทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน และพัฒนาระบบการเงินฐานรากและระบบการออมที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มโอกาสการประกอบสัมมาชีพที่มั่นคง รวมทั้งพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีคุณภาพและครอบคลุมอย่างทั่วถึง โดย การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทย

นโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาได้พยายามพัฒนานโยบายเศรษฐกิจแบบคู่ขนาน ที่เป็นการพัฒนาภาคเศรษฐกิจฐานราก ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาภาคเศรษฐกิจฐานรากจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องปฏิบัติการเชิงรุกอย่างบูรณาการต่อการปฏิรูปฐานทรัพยากร ปฏิรูปการกระจายอำนาจ ปฏิรูปสวัสดิการสังคม รวมทั้งปฏิรูปกฎหมายและนโยบาย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างจริงจังและจริงใจ เพื่อป้องกันการพัฒนาเศรษฐกิจระบบตลาดที่มาทำลายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในที่สุด

พออยู่ พอกิน		เศรษฐกิจพอเพียง ระบบสหกรณ์
อยู่ดี กินดี		วิสาหกิจชุมชน หัตถกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน SMEs
มั่งมี ศรีสุข		อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบและแรงงานในพื้นที่เป็นเจ้าของ การผลิต สามารถส่งไปจำหน่ายที่ต่าง ๆ รวมทั้งต่างประเทศได้

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและ
สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดย
เสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ แข่งขัน
ได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้
อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกัน
ของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นพร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง
และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย ตลอดจนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลใน
การบริหารจัดการประเทศทุกระดับ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน สามารถ
ดำรงอยู่ในประชาคมโลก ได้อย่างมีเกียรติภูมิและมีศักดิ์ศรีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นปรัชญานำทาง
ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ที่
มุ่งเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อใช้เป็น
แนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืนมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็น
เป็นสุขร่วมกัน” โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ๕ ประการ ประกอบด้วย

๑. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการ
เรียนรู้ หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวง
ยุติธรรม

แผนภาพที่ ๔-๑ แสดงยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้

๑.๑. การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็งมีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

๑.๒. การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ เน้นการพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการดูแลสุขภาพเชิงป้องกันการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ เสริมสร้างคนไทยให้มีความมั่นคงทางอาหารและการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ

๑.๓. การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความเป็นเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรม

แบบบูรณาการและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้ง

๒. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข

แผนภาพที่ ๔-๒ แสดงยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ

๒.๑ การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง

๒.๒ การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ

๒.๓ การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวนอนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการรวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

๓. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่ กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม

แผนภาพที่ ๔-๓ ยุทธศาสตร์การปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน

๓.๑ การปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทย โดยปรับโครงสร้างภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการที่ใช้กระบวนการพัฒนาคลัสเตอร์และห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งเครือข่ายชุมชนบนรากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ ตลอดจนการบริหารองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กรการปรับปรุงกฎระเบียบ และพัฒนาระบบมาตรฐานในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศให้สนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๓.๒ การสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจ โดยการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มั่นคง และสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิตโดยการระดมทุนไปสู่ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพ พัฒนารัฐวิสาหกิจให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพบนหลักการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้การใช้ทรัพยากรเกิดประสิทธิภาพและสวัสดิการสูงสุดแก่ประเทศ การส่งเสริมการออมอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นแหล่งระดมทุนและเป็นหลักประกันในชีวิตของประชาชนและการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการพัฒนาแหล่งพลังงานทางเลือกเพื่อลดการพึ่งพิงการนำเข้าพลังงานและประหยัดเงินตราต่างประเทศ

๓.๓ การสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์ จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม โดยส่งเสริมการแข่งขันการประกอบธุรกิจในระบบอย่างเสรี เป็นธรรมและป้องกันการผูกขาด กระจายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไปสู่ภูมิภาคอย่างสมดุลและเป็นธรรมให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง เพียงพอ และสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ เพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการให้บริการของระบบการเงินฐานรากให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการพัฒนาองค์การการเงินชุมชนให้เข้มแข็งรวมทั้งดำเนินนโยบายการค้าเพื่อส่งเสริมการกระจายรายได้ โดยกระจายอำนาจการจัดเก็บภาษี การจัดทำงบประมาณและการเบิกจ่าย และการกอบกู้หนี้ภายใต้กรอบการรักษาวินัยทางการคลังสู่ท้องถิ่นยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืนสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม และกระจายผลประโยชน์การพัฒนาอย่างเป็นธรรมส่งเสริมการแข่งขันการประกอบธุรกิจอย่างเสรีและเป็นธรรม กระจายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสู่ภูมิภาคอย่างสมดุล เป็นธรรม เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการระบบการเงิน

ฐานราก ดำเนินนโยบายการคลังเพื่อส่งเสริมการกระจายรายได้ปรับโครงสร้างการผลิตปรับโครงสร้างภาคเกษตร/อุตสาหกรรม/บริการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิตสร้างภูมิคุ้มกันระบบเศรษฐกิจบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการออมเพิ่มทางเลือกระดมทุน

๔. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงมหาดไทย

๔.๑ การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดเขต และการจัดการเชิงพื้นที่ภายใต้การจัดทำข้อตกลงกับชุมชนท้องถิ่นในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติหลัก ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง ทรัพยากรแร่ รวมถึงการมีมาตรการหยุดใช้ทรัพยากรที่สำคัญที่ถูกทำลายสูงเป็นการชั่วคราว และการสร้างกลไกแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี รวมทั้งการพัฒนาระบบการจัดการและการป้องกันภัยพิบัติ

๔.๒ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการปรับแบบแผนการผลิตและพฤติกรรมผู้บริโภคไปสู่การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน เพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดนโยบายสาธารณะ และใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์ทั้งด้านการเงินและการคลัง รวมทั้งการสร้างตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดมลพิษและควบคุมกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต โดยผลักดันให้เกิดระบบประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ระบบประเมินผลกระทบทางสังคมและสุขภาพในโครงการพัฒนาของรัฐ หรือที่รัฐอนุมัติให้เอกชนดำเนินการ ควบคู่กับการยกระดับขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีกลไกกำหนดจุดยืนต่อพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม

๔.๓ การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ เริ่มจากการจัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจากการคุกคามภายนอก โดยเฉพาะจากพันธกรณีระหว่างประเทศ สร้างระบบการคุ้มครองสิทธิชุมชน และการแบ่งปัน

ผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน รวมทั้งพัฒนาขีดความสามารถและสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

๕. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ มุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

แผนภาพที่ ๔-๔ แสดงยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ มุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน

๕.๑ การเสริมสร้าง และพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมไทย โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลุกฝังจิตสำนึก ค่านิยมวัฒนธรรมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลแก่เยาวชน และประชาชนทุกระดับอย่างต่อเนื่องจริงจังพร้อมทั้งพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสังคมทุกระดับเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม ตลอดจนวางรากฐานกระบวนการประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเพิ่มประสิทธิภาพกลไกและกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและการเมืองให้เข้มแข็งและเป็นอิสระมากขึ้น

๕.๒ เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ โดยส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวและรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันให้เข้มแข็ง ส่งเสริมให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และร่วมในกระบวนการบริหารจัดการประเทศให้เกิดความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการพัฒนาประเทศ เสริมสร้างความเข้มแข็ง และสร้างเครือข่ายการทำงานของกลไกตรวจสอบภาคประชาชน เพื่อติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจของภาครัฐได้อย่างเข้มแข็งมีประสิทธิภาพ

๕.๓ สร้างภาคราชการที่มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล เน้นการบริการแทนการกำกับควบคุม และทำงานร่วมกับหุ้นส่วนการพัฒนา เน้นการพัฒนาประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการปฏิบัติภารกิจด้วยการปรับบทบาทโครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการภาครัฐ และรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย ลดการบังคับควบคุม กำเนียงถึงความต้องการของประชาชนและทำงานร่วมกับหุ้นส่วนการพัฒนา เพิ่มบทบาทภาคเอกชนในกิจการของรัฐและรัฐวิสาหกิจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพการให้บริการสาธารณะ และลดภาระการลงทุนของภาครัฐ ตลอดจนพัฒนากลไกการกำกับดูแลที่เข้มแข็งเพื่อให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม โปร่งใส โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศและคุ้มครองผู้ใช้บริการ โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการปลูกฝังจิตสำนึกข้าราชการให้เห็นความสำคัญและยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล และยึด/ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างเคร่งครัด

๕.๔ การกระจายอำนาจการบริหารจัดการประเทศสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยพัฒนาศักยภาพ และกระจายอำนาจการตัดสินใจให้ท้องถิ่นมีบทบาทสามารถรับผิดชอบในการบริหารจัดการบริการสาธารณะ ตลอดจนแก้ไขปัญหาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสามารถสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริงพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

๕.๕ ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และมีธรรมาภิบาล โดยมีมาตรการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ธุรกิจเอกชนทั้งที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และธุรกิจเอกชนทั่วไปเป็น “บรรษัทภิบาล” เพิ่มมากขึ้น สร้างจิตสำนึกในการประกอบธุรกิจอย่างซื่อสัตย์ยุติธรรมต่อผู้บริโภค และเป็นธรรมกับธุรกิจคู่แข่ง พร้อมทั้งยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งปันผลประโยชน์คืนสู่สาธารณะ ตลอดจนสนับสนุนสถาบันวิชาชีพธุรกิจประเภทต่าง ๆ ให้มีบทบาทในการสร้างธรรมาภิบาลแก่ภาคธุรกิจมากขึ้น

๕.๖ การปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ และขั้นตอน กระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างความสมดุลในการจัดสรรประโยชน์จากการพัฒนา ด้วย

การเปิดโอกาสให้ภาคีและกลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการเสนอแนะและตรากฎหมายเพื่อประสานประโยชน์ของภาคส่วนต่างๆ ให้เสมอภาคและมีความสมดุล โดยการปฏิรูปกฎหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ลดการใช้ดุลพินิจของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งของกลไกการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ เพื่อสร้างความเป็นธรรมต่อผู้ประกอบการขนาดเล็กและผู้ประกอบการใหม่

๕.๗ การรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการประเทศสู่ดุลยภาพและความยั่งยืน โดยการพัฒนาศักยภาพ บทบาท และภารกิจของหน่วยงานด้านการป้องกันประเทศ ความมั่นคง และการรักษาความสงบเรียบร้อย ให้มีประสิทธิภาพ มีความพร้อมในการป้องกันประเทศและตอบสนองต่อภัยคุกคามในทุกรูปแบบสถานการณ์ได้ฉับไว พร้อมทั้งผนึกพลังร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ดำเนินการป้องกันและพัฒนาประเทศให้สามารถพิทักษ์รักษาเอกราชสถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์ของชาติ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งสามารถสร้างความมั่นคงของประชาชนและสังคมให้มีความอยู่รอดปลอดภัยโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในทุกระดับ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงแห่งชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกับความมั่นคงแห่งชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ มีประเด็นการพัฒนาคำสำคัญ ดังนี้

๑. การพัฒนาคนเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาอย่างยั่งยืน มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ควบคู่กับการเสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในระดับชุมชน

๒. การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทย มุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีคุณภาพและยั่งยืน มีฐานการพัฒนาที่ทั่วถึง ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเอเชีย ตะวันออกกลาง แอฟริกา และเศรษฐกิจในประเทศ ปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ และการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพบนฐานของความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม พัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ สร้างความเข้มแข็งภาคเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร พร้อมทั้งขยายเศรษฐกิจฐาน

ราคาให้มีความหลากหลายและแข็งแกร่งมากขึ้น มีระบบค่าจ้างแรงงานและสวัสดิการแรงงานที่เป็น
 ธรรม มีการคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนา
 ทักษะและความรู้ทั้งด้านการผลิตและการบริหารจัดการ การเข้าถึงทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน
 และพัฒนาระบบการเงินฐานรากและระบบการออมที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มโอกาสการประกอบ
 สัมมาชีพที่มั่นคง รวมทั้งพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีคุณภาพและครอบคลุมอย่างทั่วถึง

**๓. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคม
 และธุรกิจเอกชนให้เป็นพลังร่วมในการพัฒนาสังคมไทย** มุ่งยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถ
 ของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน และการจัดการความรู้ ควบคู่ไปกับการส่งเสริม
 บทบาทภาคเอกชนในการดำเนินธุรกิจที่ให้ผลประโยชน์ตอบแทนคืนสู่สังคมและเป็นมิตรกับ
 สิ่งแวดล้อม รวมทั้งกระตุ้นชุมชนและภาคประชาสังคมร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ
 และส่งเสริมให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงทิศทางการพัฒนากับบริบทการเปลี่ยนแปลงในอนุภูมิภาค
 เอเชีย และ โลก

**๔. การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มขีด
 ความสามารถในการแข่งขันและระบบการแข่งขันที่เป็นธรรม** เน้นการพัฒนาวิทยาศาสตร์
 เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ควบคู่กับการพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะสูง
 บริหารจัดการ โลจิสติกส์ พัฒนาการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ พัฒนาระบบราง พัฒนาการ
 อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน รวมทั้งปฏิรูปกฎหมาย กฎ ระเบียบทาง
 เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมและทันต่อสถานการณ์

**๕. การส่งเสริมความร่วมมืออย่างเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาทั้งในระดับอนุภูมิภาค
 และภูมิภาค** เน้นสร้างความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพรองรับ
 การขยายตัวด้านการค้า การลงทุนผ่านการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าผ่านแดนและข้าม
 แแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและการเปิดพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ที่เชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียได้

๖ การเตรียมความพร้อมของไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ให้มีความสำคัญในการ
 สร้างความตระหนักในความสำคัญของประชาคมอาเซียน และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น พัฒนาขีด
 ความสามารถของผู้ประกอบการให้สามารถแข่งขันได้และใช้ประโยชน์จากประชาคมเศรษฐกิจ
 อาเซียน พัฒนาทักษะแรงงานให้มีความสามารถเป็นที่ยอมรับของตลาดแรงงานอาเซียน รวมทั้งการ
 ปรับกฎ ระเบียบ และการจัดการเชิงสถาบันให้สอดคล้องกับกติกาของอาเซียน

**๗. การบริหารจัดการน้ำและที่ดินเพื่อสนับสนุนความมั่นคงด้านอาหารและการ
 ปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ** มุ่งพัฒนา ปรับปรุง และฟื้นฟูแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุน
 พัฒนาระบบโครงข่ายกระจายน้ำ และความมั่นคงด้านน้ำอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ปรับปรุง

ประสิทธิภาพการใช้น้ำ พื้นฟูและพัฒนาดินที่เสื่อมสภาพให้เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม แก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตอนุรักษ์ ปรับปรุงการบริหารจัดการที่ดินทั้งระบบ กระจายการถือครองที่ดินให้เป็นธรรม และป้องกันการสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกรรายย่อย

๘. การยกระดับขีดความสามารถในการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ ให้มีความสำคัญกับการวางแผนรองรับและจัดการปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลดก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัว และการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นเพื่อรองรับภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมและวิกฤตภาวะโลกร้อน

๙. การบริหารจัดการประเทศเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม พัฒนาระบบราชการและข้าราชการ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล เพิ่มประสิทธิภาพการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาระบบและกลไกการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากร ควบคุมไปกับการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลแก่ประชาชนทุกกลุ่ม

การส่งเสริม และสนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก ในแต่ละภูมิภาค

การส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชน เป็นการสร้างให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และสามารถดำรงตนได้อย่างยั่งยืน เป็นการสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการนำภูมิปัญญา มาพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานราก โดยใช้หลักการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ กำหนดถึงการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญา และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก จะพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างไรก็ตาม ให้สามารถพัฒนาโดยควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อม คือ คนอยู่ดีมีสุขได้ด้วยธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ข้าพเจ้าจึงได้ จึงทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา และเรื่องราวของเศรษฐกิจอย่างจริงจัง ซึ่งพอสังเขปความหมายของสิ่งที่จะดำเนินการได้ คือ

“ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านการบวนการเรียนรู้ เลือกรร ปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในหลายๆด้าน เช่น ด้าน

จากภาพสามเหลี่ยมดังกล่าว ทำให้สามารถพิจารณาการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในแต่ละภูมิภาคได้ดังนี้

๑. ภาคเหนือ เป็นฐานทรัพยากรป่าไม้และน้ำที่สำคัญของประเทศ เป็นภาคเดียวที่มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้สูงกว่าระดับรักษาสมดุลระบบนิเวศ โดยมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดร้อยละ ๕๔ โดย เฉพาะภาคเหนือตอนบน มีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงและป่าไม้หนาแน่น เป็นต้นกำเนิดของกลุ่มเจ้าพระยา และมีเขื่อนกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ เขื่อนภูมิพล และเขื่อนสิริกิติ์ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างกลุ่มที่ ๑ ที่หล่อเลี้ยงทั้งภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางเป็นประตูเชื่อมโยงการค้าและบริการสู่กลุ่มอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนและเอเชียใต้ มีพื้นที่เชื่อมโยงการพัฒนาภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกลุ่มประเทศ ลุ่มน้ำโขง GMS ทั้งในแนวNorth-South Economic Corridor และ East-West Economic Corridor ที่เชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศเอเชียใต้ ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นฐานการผลิตพืชผัก ไม้ผล ัญพืช และอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลเกษตร โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนเป็นฐานการผลิตพืชผักและไม้ผลที่สำคัญ ส่วนกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างเป็นฐานการผลิตัญพืช และพืชไร่ ที่สำคัญ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ธรรมชาติ และศูนย์กลางหัตถอุตสาหกรรม โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ และนานาชาติส่วนกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑.มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกทั้งเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒.มีแหล่งรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งที่ได้รับประกาศเป็นมรดกโลกเช่นกัน การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม ได้แก่

การเกษตรกรรม การทำนา ทำไร่ ทำสวน พืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ลำไย ส้มจี๋ ยาสูบ ฯลฯ มีการทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ในเขตที่ราบระหว่างภูเขา เพราะมีดินอุดมสมบูรณ์

การทำป่าไม้ ปัจจุบันนี้อาชีพนี้ลดบทบาทลงมากอันเนื่องมาจากจำนวนพื้นที่ป่าลดน้อยลง แต่ภาคเหนือก็ยังมีสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำป่าไม้มากกว่าภาคอื่น เพราะจำนวนป่าไม้ยังเหลือมาก

การทำเหมืองแร่ ลักษณะภูมิประเทศและโครงสร้างทางธรณีวิทยาทำให้ภาคเหนือมีแหล่งแร่มากและการทำเหมืองแร่ที่สำคัญ เช่น เหมืองถ่านหินลิกไนต์ ที่แม่เมาะจังหวัดลำปาง การขุดตาน้ำมันที่อำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่ เหมืองพลูออไรต์ที่อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหรือแม้แต่อุตสาหกรรมพื้นเมือง ซึ่งเป็นการคมนาคมขนส่งของภาคเหนือ

๒. ภาคใต้ ลักษณะภูมิประเทศ เป็นชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย และชายฝั่งด้านทะเลอันดามัน มีทิวเขาอยู่ทางตอนกลางและมีที่ราบทางตะวันออกและทางตะวันตก ทิวเขาที่สำคัญ

คือ ทิวเขาภูเก็ต ทิวเขานครศรีธรรมราชและทิวเขาสันกาลาศีรี ซึ่งกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย แม่น้ำทางภาคใต้จะเป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ เช่น แม่น้ำตาปี แม่น้ำปัตตานี เป็นต้น ภาคใต้เป็นภาคที่มีชายฝั่งทะเลยาวที่สุดในประเทศไทย เศรษฐกิจของภาคใต้ส่วนใหญ่อยู่บนพื้นฐานของภาคการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ผลไม้ รวมถึงการทำประมง ขณะที่อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรขั้นต้น การท่องเที่ยวของภาคใต้นั้น เป็นกิจกรรมสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับภูมิภาคและประเทศโดยรวมด้วยการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม ได้แก่

การผลิตยางพารา ปาล์มน้ำมันครบวงจร เนื่องจากภาคใต้มีผลผลิตยางพาราถึงร้อยละ ๘๖ ของประเทศและผลผลิตปาล์มน้ำมันร้อยละ ๕๓ ของประเทศ จึงควรพัฒนาแบบครบวงจรเพื่อให้ภาคใต้เป็นศูนย์กลางยางพาราโลก โดยมีฐานการผลิตสำคัญอยู่ในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้และศูนย์กลางการผลิตไบโอดีเซลจากปาล์มน้ำมันของประเทศ โดยมีฐานการผลิตสำคัญในกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย

การผลิตอาหารทะเลแปรรูป ภาคใต้มีความได้เปรียบด้านทรัพยากรและทักษะอาชีพด้านการประมง โดยมีกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นฐานอุตสาหกรรมการประมงที่สำคัญของภาค ประกอบกับผู้ผลิตอาหารทะเลแปรรูปมีศักยภาพและได้รับการยอมรับจากประเทศผู้นำเข้านสินค้าอาหารทะเล นอกจากนี้ยังมีความได้เปรียบจากการมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัฒนธรรมสังคมที่เชื่อมโยงกับโลกมุสลิมจึงมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งผลิตอาหารฮาลาลเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของตลาดโลกมุสลิมได้

การท่องเที่ยวทางทะเลชั้นนำระดับโลก ภาคใต้มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงติดอันดับโลก โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันและกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลอ่าวไทยซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมระดับนานาชาติ เช่น เกาะภูเก็ต เกาะพีพี เกาะสมุย จึงควรรักษาความมีชื่อเสียงและเพิ่มมนต์เสน่ห์ด้วยการเพิ่มกิจกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ เช่น กิจกรรม MICE และ Marina ที่เกาะภูเก็ต เพื่อเสริมบทบาทสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวชั้นนำของโลก

การค้าและการขนส่งเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านด้านใต้และนานาชาติ ภาคใต้มีพื้นที่เปิดสู่ทะเลทั้ง ๒ ด้าน จึงมีศักยภาพในการพัฒนาท่าเรือและเส้นทางคมนาคมขนส่งทางทะเลเพื่อเชื่อมโยงการค้าการคมนาคมขนส่งสู่ภูมิภาคต่างๆ เช่น อินเดีย จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ฯลฯ โดยปัจจุบันกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานรองรับการพัฒนาเชื่อมโยงสองฝั่งทะเลบริเวณสงขลา-สตูล รวมทั้งการเชื่อมโยงสู่มาเลเซียและสิงคโปร์เพื่อให้ภาคใต้มีบทบาทเป็นประตูการค้าการขนส่งสู่นานาชาติแห่งใหม่ของประเทศ

อุตสาหกรรมเหล็กและอุตสาหกรรมพลังงานจากก๊าซธรรมชาติ ภาคใต้ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับแหล่งผลิตอุตสาหกรรมเหล็กบริเวณอำเภอบางสะพาน จ.ประจวบฯ ที่มีข้อจำกัดด้านการขยายพื้นที่และการจัดหาแหล่งน้ำสนับสนุน และอยู่ใกล้แหล่งผลิตก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย โดยกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลอ่าวไทยมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นฐานอุตสาหกรรมเหล็กและอุตสาหกรรมพลังงานจากก๊าซแห่งใหม่ของประเทศ

๓. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศ สปป.ลาวและกัมพูชา ดังนั้น โครงการพัฒนาพื้นที่สร้างเส้นทางคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้โครงข่ายคมนาคมของภาคสมบูรณ์มากขึ้น อันจะทำให้ปริมาณการค้าการลงทุนระหว่างกัน ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและเชื่อมต่อไปยังประเทศจีนขยายตัวได้มากยิ่งขึ้น และขยายศักยภาพด้านการท่องเที่ยวด้วย กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในภาคการผลิต ได้แก่ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร อุตสาหกรรมชิ้นส่วนและเครื่องจักรกลการเกษตร อุตสาหกรรมสิ่งทอและสินค้าที่เป็นหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม ผ้าทอมือ เป็นต้น สำหรับกลุ่มธุรกิจในการการค้า นอกจากการค้าส่งค้าปลีกดั้งเดิมที่มีอยู่ทั่วไปในพื้นที่ต่างๆ กลุ่มที่มีบทบาทมากขึ้น คือ การค้าชายแดนและค้าปลีกสมัยใหม่ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าหลายจังหวัดในภาคอีสานยังคงมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมและมีแหล่งธรรมชาติที่เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มาก การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมได้แก่

การผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนของประเทศ พื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของภาคมีศักยภาพในการปลูกข้าวหอมมะลิ ส่วนพืชพลังงานทดแทนควรเน้นในพื้นที่เป็นแหล่งวัตถุดิบเดิม ได้แก่ กลุ่มจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มจังหวัดขอนแก่น และกลุ่มจังหวัดอุดรธานี

การผลิตอุตสาหกรรมอาหารและเอทานอลของประเทศ โดยสนับสนุนการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตวัตถุดิบให้เพียงพอกับความต้องการของโรงงานเอทานอลที่เพิ่มขึ้น และความต้องการของตลาดอุตสาหกรรมเดิม

การเป็นประตูการค้าการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับอินโดจีนโดยพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในเมืองชายแดนหลัก

การเป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษาทางโบราณคดีอารยธรรมขอมและยุคก่อนประวัติศาสตร์ พื้นที่ที่มีศักยภาพได้แก่ กลุ่มอีสานตอนล่าง กลุ่มอีสานตอนกลาง และพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์และนครราชสีมาเป็นเมืองศูนย์กลางเช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวในยุคก่อนประวัติศาสตร์ในกลุ่มจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ และอุดรธานี

๔. ภาคกลาง เป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ เป็นศูนย์กลางที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีระบบ

ชลประทานค่อนข้างสมบูรณ์ มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่เหมาะสมในการพัฒนาการเกษตรทำให้เป็นแหล่งผลิตเกษตรที่สำคัญ มีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลายทั้งป่าเขา ทะเล เกาะแก่ง และมีพื้นที่ติดชายแดนติดกับประเทศกัมพูชาด้านตะวันออกและติดกับพม่าด้านตะวันตก จึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงทั้งด้านการค้า การท่องเที่ยว และการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านด้วย ทำให้เศรษฐกิจของภาคกลางเติบโตดี การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม ได้แก่

ภาคอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในภาคกลาง คือ อุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์และชิ้นส่วน แหล่งผลิตสำคัญคือ สมุทรปราการ ระยอง อุทยาน รongลงมา คือ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม แหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อยุธยา ปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม และสมุทรปราการ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ แหล่งผลิตสำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดอยุธยา สมุทรปราการ และระยอง และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการกลั่นน้ำมันปิโตรเลียมและปิโตรเคมี อยู่ที่จังหวัดระยองและชลบุรี ซึ่งในอุตสาหกรรมเหล่านี้มีผู้ประกอบการขนาดใหญ่เป็นตัวนำ ที่อยู่ในห่วงโซ่มูลค่าเป็นจำนวนมาก ทั้งในกลุ่มการผลิตชิ้นส่วน การรับช่วงการผลิต และการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมดังกล่าวทั้งธุรกิจการผลิต และธุรกิจการบริการที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมต่างๆ

ภาคเกษตร เป็นภาคเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ค่อนข้างสูง ภาคเกษตรมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ คือ ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมทั้งของโลกและประเทศพื้นตัว ทำให้ความต้องการบริโภคและการผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น มีการส่งออกสินค้าเกษตรมากขึ้น ประกอบกับราคาสินค้าเกษตรมุ่งใจให้เกษตรกรขยายการผลิตเพิ่มขึ้น

การท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคกลาง ส่วนใหญ่มาจากค่าอาหารและเครื่องดื่ม และค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก โดยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีชื่อเสียงซึ่งมาจากทุนทางธรรมชาติคือทรัพยากรทางทะเล ได้แก่ ชะอำ หัวหิน พัทยา เกาะช้าง เกาะเสม็ด และจากทุนทางวัฒนธรรม คือ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา หรือวิถีชีวิตริมน้ำ เป็น

การอยู่อย่างพอเพียงของชุมชนนั้นไม่ได้หมายถึงการอยู่อย่างโดดเดี่ยว ยังต้องเชื่อมโยงกับธุรกิจการค้าในระดับชาติหรือนานาชาติอย่างหนีไม่พ้น เพราะหากทุกคนมีผลผลิตการเกษตรดีก็จะเกินความต้องการของท้องถิ่น ก็ต้องแปรเป็นเงินเพื่อเอาไปซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคอื่นที่ผลิตไม่ได้ในท้องถิ่น แต่ทุกวันนี้ธุรกิจส่วนใหญ่ค้ากำไรเกินควร โดยกำไรส่วนใหญ่ไปตกแก่พ่อค้าคนกลางและพ่อค้าปลีก เช่น เสื้อสีเหลือง ๑ ตัวราคาผลิตพร้อมกำไรที่ขายส่งโดยผู้ผลิตในท้องถิ่นได้รับข้อมูลว่ามีราคาเพียง ๑๐๐บาท แต่เสื้อตัวเดียวกันนี้คิดป้ายขายในห้างสรรพสินค้าในเมือง ๕๕๐ บาท ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นก็ต้องเดินทางไปซื้อเอาในเมืองด้วยราคานั้นกับเขาด้วยคำถามคือ จะทำอย่างไรให้เกิดธุรกิจแบบพอเพียง ไม่ค้ากำไรเกินควรและเป็นธุรกิจในท้องถิ่นด้วย

อย่างไรก็ตามชุมชนจะต้องเรียนรู้และจัดตั้งธุรกิจร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ที่ทันสมัยในรูปแบบของสหกรณ์ขึ้นมาในท้องถิ่น ด้วยการระดมทุนกันเอง และหรือรับการลงทุนร่วมจากภาคอื่นๆ รวมทั้งภาครัฐ ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งส่งออกสินค้าของท้องถิ่นเองแล้ว ยังเป็นภูมิคุ้มกันให้กับท้องถิ่นและประเทศชาติได้เป็นอย่างดีอีกด้วย เพราะช่วยสกัดคนท้องถิ่นไม่ให้ทะลักเข้าไปซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้าข้ามชาติที่มากำโฉบออกไปต่างประเทศ

นอกจากนี้จะต้องเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่นในลักษณะการร่วมทุนกันเองของสมาชิกชุมชน ซึ่งอย่างน้อยในหนึ่งตำบลควรต้องมีโรงสีชุมชน โรงงานแปรรูปอาหารและบรรจุภัณฑ์ชุมชน โรงงานทอผ้าและตัดเสื้อผ้าชุมชน โรงงานผลิตยาสมุนไพรและเครื่องประทินโคมชุมชน (เช่นเครื่องสำอางในห้องน้ำ) โรงงานรับก่อสร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัย โรงงานซ่อมสร้างเครื่องจักรกลการเกษตร รวมถึงห้างสรรพสินค้าชุมชน ซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับวงจรของปัจจัยสี่ทั้งสิ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความพอเพียง หรือ เกือบพอเพียงภายในชุมชนของตน (ประมาณ ๑ ตำบล) เศรษฐกิจของชุมชนจะเชื่อมโยงเกื้อหนุนกันเอง เกี่ยวข้องกับภายนอกแต่เพียงเท่าที่จำเป็น ทำให้มีภูมิคุ้มกันโรคทางเศรษฐศาสตร์ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือหากเศรษฐกิจระดับชาติล่ม (เช่นนายทุนต่างชาติถอนทุนออกหมดด้วยแรงกดดันจากสถานะเศรษฐกิจโลก) ชุมชนก็ยังคงอยู่ได้ไม่เดือดร้อนถึงขั้นอดข้าวเพราะสามารถผลิตปัจจัยสี่ได้ภายในโครงสร้างของตัวเอง

แนวทางที่จะสร้างการกระจายรายได้ได้อย่างยั่งยืนจากฐานราก ต้องเพิ่มฐานรายได้สินค้าเกษตร ด้วยการพัฒนาผลิตภาพ ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้แหล่งที่ ๒ นอกเหนือจากรายได้ภาคเกษตร เช่น พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน พัฒนาธุรกิจเพื่อผลิตสินค้าของชุมชน (OTOP) พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สนับสนุนโรงงานอุตสาหกรรมและพัฒนาธุรกิจบริการเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน ทุกภาคส่วนต้องมีบทบาทในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนที่สร้างฐานรายได้เพิ่มขึ้นจากเกษตรกร เพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคง และในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงที่ยั่งยืนนั้น ต้องเริ่มต้นจากการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับทิศทางหรือเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนและมีคุณภาพประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

กรมการพัฒนาชุมชน มีภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคง โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เพื่อสร้างงานและเพิ่มรายได้สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน ซึ่งผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ/สังคมและอื่น ๆ จากการดำเนิน โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ดังนี้

๑. ทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้สนับสนุนซื้อสินค้า OTOPT เพิ่มขึ้นเรื่อง ๆ จากยอดการจำหน่ายสินค้า OTOPT ปี ๒๕๔๖, ๒๕๔๗ ตามลำดับ ทำให้ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOPT มีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้คนยากจนลดลง

๒. ทางด้านสังคม ทำให้เกิดกระแส OTOPT การกล่าวถึงและการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนา OTOPT เกิดการตื่นตัวในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดการแข่งขันการพัฒนา รวมถึงก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์

๓. ด้านอื่น ๆ ในภาพรวม

๓.๑. ด้านผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ

๓.๑.๑. เริ่มให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ของตนเอง มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนให้ได้มาตรฐาน

๓.๑.๒. มีความตื่นตัว ผลิตภัณฑ์ OTOPT มีความหลากหลาย และมีจำนวนมากขึ้น เข้าสู่ระบบ OTOPT จากยอดการจดทะเบียนเพื่อคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

๓.๑.๓. มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านการผลิต การตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๓.๑.๔. มีรายได้เพิ่มขึ้น มีความเป็นดีอยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนมากยิ่งขึ้น

๓.๑.๕. ส่วนใหญ่มีการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิต

๓.๒. ประชาชนมีความตื่นตัว มีความรู้ ความเข้าใจตามนโยบาย หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

๓.๓. หน่วยงานราชการมีการบูรณาการทำงานร่วมกันในการส่งเสริม OTOPT

๓.๔. มีการประชาสัมพันธ์ OTOPT มากขึ้น เป็นที่รู้จัก แพร่หลายของคนทั่วไป

๓.๕. มียุทธศาสตร์และเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม

๓.๖. มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลและทะเบียนผลิตภัณฑ์ OTOPT ทะเบียนผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOPT

การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ภูมิภาค

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP

๑. พัฒนาและยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสากล โดยเน้นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบในพื้นที่/ชุมชนนั้น เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้จากผลผลิตของตน

๒. สร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ เป็นเอกลักษณ์ ยกตัวอย่างเช่น

๒.๑ ภาคเหนือ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนา การทำเสื่อม่อฮ่อมที่ใช้ดินส่อมที่เกิดมากในภาคเหนือ และพัฒนาพื้นที่ชาวเขาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

๒.๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการทำผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ การทำเสื่อกก เครื่องจักสาน โดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เป็นต้น

๒.๓ ภาคใต้ มีการทำผลิตภัณฑ์จากยางพารา การเผยแพร่หนังตะลุง การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางหมู่บ้านทะเลใต้ เป็นต้น

๒.๔ ภาคกลาง มีการพัฒนาข้าวหลายสายพันธุ์ เช่น ข้าวไรท์เบอร์รี่ ข้าวลิ้มผิว เป็นต้น เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น

๓. มุ่งการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยส่งเสริมให้เกิดการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประกอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ในแต่ละท้องถิ่น พร้อมทั้งพัฒนาวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นด้วยการให้ความรู้และแนวทางการพัฒนาแก่คนในชุมชน

๔. ส่งเสริมการตลาด เพิ่มช่องทางการจำหน่ายทั้งภายในและต่างประเทศ โดยรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือบทบาทในการพัฒนาตามบริบทของหน่วยงานนั้น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์

สหกรณ์ คือ คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการและประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และต้องจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์

สหกรณ์เป็นของสมาชิก บริหารงานโดยสมาชิก และเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์และปรับปรุงการประกอบสัมมาชีพ และความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประชาธิปไตยด้วยวิธีการสหกรณ์ ซึ่งยึดหลักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นวิธีการดำเนินงานลักษณะมูลฐานสหกรณ์ประกอบด้วย

๑. กลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเดียวกัน
๒. เจตนาที่ช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
๓. จัดตั้งองค์การธุรกิจขึ้นและร่วมกันดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

๔. วัตถุประสงค์ขององค์การธุรกิจนี้ คือ ส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิก

ตัวอย่างสหกรณ์ในต่างประเทศ เช่น สหกรณ์คิบบูตซ์และโมซาฟ ในประเทศอิสราเอล

คิบบูตซ์ เป็นชุมชนที่กลุ่มบุคคลมาอยู่ร่วมกันโดยสมัครใจ มีอุดมการณ์ร่วมกัน โดยถือคติว่า “Do-it-ourselves” ทรัพย์สินทั้งหมดเป็นของ ส่วนกลาง และใช้ร่วมกัน สมาชิกจะได้รับมอบหมายแบ่งหน้าที่กันทำงาน โดยใช้การเกษตรเป็นหลัก อาจเรียกว่า อยู่กันแบบนารวม หรือ คอมมูน การจัดตั้งคิบบูตซ์ในระดับหมู่บ้าน จากที่ดินที่เช่าจากรัฐ มีสัญญาเช่า ๔๕ ปี เมื่อสิ้นสุดสัญญาจะต่อใหม่ปัจจุบันมีคิบบูตซ์ ๒๕๖ แห่ง มีจำนวนสมาชิก ๑๐๖,๐๐๐ คน

โมซาฟ เป็นสังคมที่มาอยู่ร่วมกันแบบสหกรณ์ เพื่อทำการเกษตร แต่ละโมซาฟจะมีประมาณ ๖๐ ครอบครัว สมาชิกแต่ละครอบครัว มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทรัพย์สินของตนเอง มีรายได้จากผลผลิตของตน ซึ่งรายได้แต่ละคน ก็ไม่จำเป็นต้องเท่ากัน ขึ้นอยู่กับ เงินทุนและศักยภาพของแต่ละคนปัจจุบันมีโมซาฟประมาณ ๔๕๐ แห่ง

หลักการ

๑. การทำการเกษตรต้องใช้แรงงานในครอบครัวเท่านั้น
๒. สมาชิกของโมซาฟต้องอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน และเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน
๓. ผลผลิตแต่ละครอบครัวจะต้องขายโดยผ่านสหกรณ์ของโมซาฟ โดยโมซาฟเป็นผู้จัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้และความรู้ทางการเกษตรสมัยใหม่ให้แก่สมาชิก

ตัวอย่างสหกรณ์ในประเทศไทย เช่น

สหกรณ์เลมอนฟาร์มพัฒนา บริษัท มงคลชัยพัฒนา จำกัด และบริษัท บางจาก จำกัด (มหาชน) เล็งเห็นปัญหาการเข้าถึงอาหารปลอดภัยก่อนข้างน้อย ขณะที่อาหารที่ผลิตขึ้นจากกระบวนการเกษตรที่ใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลงส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคมากขึ้นทุกวัน จึงร่วมกันก่อตั้งสหกรณ์เลมอนฟาร์มพัฒนาขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการเชื่อมต่อระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตในชนบทและผู้บริโภคสินค้าในเมือง โดยทดลองเปิดให้บริการสหกรณ์แห่งแรกที่สถานีบริการน้ำมันบางจาก สาขาประชาชื่น ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ทำหน้าที่เป็นตลาดรับสินค้าออร์แกนิก ผลิตภัณฑ์ปลอดภัย และสินค้าเกษตรแปรรูปจากชุมชนท้องถิ่นต่างๆ มาจัดจำหน่ายตาม

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ผู้บริโภคสามารถซื้อหาสินค้าเหล่านี้ได้ง่ายขึ้น ได้รับประทานอาหารที่ปลอดภัยต่อร่างกาย ส่วนเกษตรกรก็มีรายได้มากขึ้น เป็นสหกรณ์สินค้าออร์แกนิกแห่งแรก ที่ประสบความสำเร็จในระดับชาติ ปัจจุบันนอกจากจะขายภายในประเทศแล้ว บริษัทยังมีแผนที่จะส่งสินค้าไปขายยังต่างประเทศในอนาคตอันใกล้ ปัจจุบันสหกรณ์เลมอนฟาร์มพัฒนามีสมาชิก ๕ สาขา และสมาชิกกว่า ๒๘,๐๐๐ ครัวเรือน ดำเนินกิจการในธุรกิจที่มีแนวโน้มดีมาก เนื่องจากคนให้ความสนใจกับการดูแลสุขภาพและเริ่มตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ตลาดสินค้าเพื่อสุขภาพและอาหารปลอดภัยทั้งในประเทศและต่างประเทศกำลังขยายตัว อีกทั้งรัฐบาลก็เริ่มเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาด้านรายได้และสุขภาพของเกษตรกร และพร้อมจะส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยกำจัดหรือบรรเทาปัญหานี้ ดังนั้นสหกรณ์ฯ จึงยังมีโอกาสในการเติบโตและเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายค่อนข้างมาก

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

กรอบคิดเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก อธิบายว่าประเทศสังคมนิยมแบบดั้งเดิม เป็นประเทศยากจนล่าช้าที่ต้องได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก ประเทศเหล่านี้จึงจะก้าวไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่งคั่งแบบเดียวกับประเทศอุตสาหกรรมได้ แต่ถ้าเราไม่ใช้กรอบคิดที่มองความยากจนในเรื่องรายได้ต่ำหรือความไม่ทันสมัย หากใช้กรอบคิดที่มองในแง่ว่าคนมีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอแก่การดำรงชีวิตที่มีความสุขหรือไม่ เราอาจกล่าวในทางตรงกันข้ามได้ว่า การพัฒนาแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตกดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการทำให้คนส่วนหนึ่งยากจนลง หรือเป็นผู้สร้างความยากจนยุคใหม่ขึ้น เพราะการพัฒนาทุนนิยมในประเทศกำลังพัฒนาเช่น ประเทศไทย เป็นการพัฒนาทุนนิยมแบบบริวารที่มีการผูกขาด การแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ฟังการลงทุน การสั่งเข้าเทคโนโลยีจากประเทศร่ำรวย ไม่ได้พัฒนาพื้นฐานทางเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง การเติบโตทางเศรษฐกิจให้ประโยชน์กับนักลงทุนต่างชาติและนายทุนใหญ่ในประเทศมากกว่าที่จะกระจายสู่คนส่วนใหญ่ ยิ่งพัฒนา ก็ยิ่งเกิดความเหลื่อมล้ำสูง เกิดคนจนมากขึ้น ประชาชนยังถูกทำให้จนลงโดยนโยบายพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมบริวาร ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น

๑. เปลี่ยนวิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อกินเพื่อใช้ ไปเป็นการปลูกพืชเดี่ยวเพื่อขายหาเงินไปซื้อของกินของใช้ ทำให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองด้วยอาหารและเครื่องใช้ไม่สอยได้ลดลงจากเดิมและเปลี่ยนมาพึ่งพาการใช้เงินและระบบตลาดที่มีลักษณะผูกขาดมากขึ้น เกษตรกรในยุคตั้งแต่มีการพัฒนาการเกษตรแบบทุนนิยมต้องตกอยู่ในสภาพเสียเปรียบ ต้องทำงานหนัก อพยพโยกย้ายพลัดพรากจากครอบครัว บ้านเกิดเมืองนอน มีรายได้เป็นตัวเงินสูงขึ้น แต่รายจ่ายกลับเพิ่มมากกว่ารายได้ ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากขึ้น

๒. ทำลายวิถีชีวิตชุมชนแบบยอมรับกรรมสิทธิ์ร่วมในเรื่องป่าไม้ ที่ทำกิน ทรัพยากรต่างๆ และการอยู่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ไปเป็นวิถีชีวิตแบบการแข่งขันทรัพยากรไปเป็นกรรมสิทธิ์

ของเอกชน เพื่อแสวงหากำไรสูงสุดและการบริโภคสูงสุด การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในสังคม เศรษฐกรแบบดั้งเดิมหายไป ชีวิตเศรษกรในระบบทุนนิยมมีความเสี่ยงและยากลำบากแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น

๓. ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อม แหล่งทำมาหากินและยังชีพที่คนในชนบทเคยอาศัยทำมาหากินแบบเพียงพอ คนถูกกลาดด้อนให้เข้าสู่ระบบผลิตทุนนิยมผูกขาดที่วิถีการผลิต วิถีการบริโภคของคนขึ้นอยู่กับการลงทุน การจ้างงาน และการบริโภคที่ต้องหาเงินมาซื้อ มากขึ้น เป็นระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่คนในชนบทและคนงานในเมืองควบคุมไม่ได้หรือไร้อำนาจ ในการตัดสินใจและทำให้พวกเขาเป็นฝ่ายเสียเปรียบมากขึ้น

ประเทศไทยในปัจจุบัน สังคมได้ดำเนินไปตามวิถีคิดและวิถีกระทำของบุคคลเพื่อสนองความต้องการของตนเองเป็นหลัก โดยไม่ต้องการให้ผู้อื่นผู้ใดครอบงำทางความคิดและการบงการชีวิต จนเกิดความหลากหลายหรือความแตกต่างแต่ละสังคม ซึ่งมีทั้งการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตเป็นระเบียบกฎเกณฑ์กติกาควบคุมสังคมให้สงบสุข และมีบทบาทหน้าที่เป็นกลไกควบคุมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ขณะที่โครงสร้างอำนาจส่วนหนึ่ง คือ ประชาชนชน สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบันและเป็นข้อขัดแย้งในสังคมคือ ความไม่เท่าเทียมกันของคนในประเทศไทย ในความไม่เท่าเทียมกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาที่นำมาซึ่งความไม่มั่นคง และสถานการณ์ในประเทศที่ไม่พึงประสงค์ได้ ดังนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องบริหารจัดการความไม่เท่าเทียมนั้นให้ มีผลกระทบต่อประเทศไทยให้น้อยที่สุด โดยมุ่งเน้นการสร้างความเท่าเทียมกันในเรื่อง สิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบของคนในสังคม และเศรษฐกิจ

จากสภาพสังคมไทยที่มีการแบ่งเขตการดูแลปกครองเป็นแบบภูมิภาค ดังนั้น การบริหารจัดการ หรือการดูแลประชาชนของประเทศในแต่ละภูมิภาคย่อมแตกต่างกันไป ทั้งในเรื่องของจำนวนประชากรที่มีจำนวนแตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพก่อให้เกิดรูปแบบวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน รวมไปถึงความพึงพอใจของแนวทางการดำเนินงานและการปฏิบัติภาครัฐของคนในสังคมนั้น ๆ แต่สิ่งที่จะต้องมาพิจารณาในแต่ละภูมิภาคแต่ละสังคม คือ เศรษฐกิจ

ตารางที่ ๕-๑ แสดงข้อมูลคุณภาพชีวิตประชากรของประเทศไทยในด้านเศรษฐกิจ

	กทม.	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	ที่มา
จำนวนประชากร	๗,๕๐๐,๐๐๐	๑๘,๑๐๐,๐๐๐	๑๑,๓๐๐,๐๐๐	๑๘,๖๐๐,๐๐๐	๘,๗๐๐,๐๐๐	ข้อมูลจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ม.มหิดล
จำนวนครัวเรือน		๑,๕๐๔,๔๘๑	๑,๕๖๐,๖๐๖	๓,๓๗๓,๕๓๔	๑,๒๕๐,๘๖๐	รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยในชนบท จากข้อมูล จปฐ. ปี ๒๕๕๖
การใช้จ่ายภาครัฐ	๗๒.๒๐%	๗.๒๐%	๗.๔๐%	๕.๘๐%	๗.๕๐%	ธนาคารโลก
รายได้เฉลี่ยต่อคน ต่อปี ๒๕๕๖ (บาท)		๗๕,๔๑๒	๖๕,๘๔๔	๕๗,๓๕๕	๖๖,๒๓๗	รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยในชนบท จากข้อมูล จปฐ. ปี ๒๕๕๖
รายจ่ายเฉลี่ยต่อคน ต่อปี ๒๕๕๖ (บาท)		๔๖,๓๓๐	๔๐,๐๘๓	๓๓,๐๗๓	๔๐,๗๖๕	รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยในชนบท จากข้อมูล จปฐ. ปี ๒๕๕๖
การเสียชีวิตปี ๒๕๕๕ (ล้านบาท)	๑,๑๔๒,๐๗๘.๑๐	๓๗๒,๗๒๕.๑๐	๓๖,๐๗๖.๔๐	๕๘,๘๐๖.๓๐	๓๖,๕๖๒.๔๐	สำนักงานประมาณ

ในด้านเศรษฐกิจ สังคมไทยและคนในสังคมไทย เป็นสังคมที่มีความเป็นอนัตตาสูง ความเชื่อมั่นในความคิด ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองชื่นชอบ ชื่นชม ยังคงมีอยู่และมีอยู่ไม่น้อย สิ่งที่แสดงถึงความคิด ความเป็นตัวตนเฉพาะแบบนี้อย่างเด่นชัดต่อเศรษฐกิจได้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายภาครัฐที่มีการกระจุกตัวอยู่เฉพาะบางสังคม บางพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นเพราะพื้นที่นั้นมีแหล่งกระตุ้นทางเศรษฐกิจที่มากพอต่อการดึงดูดให้คนในสังคมเลือกที่จะใช้บริการและสนับสนุนบริการนั้น ๆ ยกตัวอย่างเช่น กรุงเทพมหานครมีการใช้จ่ายภาครัฐร้อยละ ๗๒.๒๐ (ข้อมูลจาก ธนาคารโลก : World Bank) ซึ่งในขณะเดียวกันการใช้จ่ายภาครัฐใน ๔ ภูมิภาค อยู่ระหว่าง ร้อยละ ๕ – ๘ เท่านั้น

เหตุผลที่รัฐบาลต้องเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจเนื่องจากกลไกราคาจะทำให้มีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในโลกแห่งความเป็นจริง กลไกราคาไม่สามารถทำงานได้อย่างสมบูรณ์ รัฐบาลจึงเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจเพราะปัจจัยหลายอย่าง ทั้งการรักษากฎหมายและการจัดระเบียบภายในสังคม เพื่อให้เกิดความเคารพในกรรมสิทธิ์ และสัญญาข้อตกลงทางการค้าระหว่างกัน การวางกฎเกณฑ์เพื่อให้ตลาดทำงานได้ดียิ่งขึ้น เพราะว่าในตลาดสินค้าและตลาดปัจจัยการผลิตไม่ได้เป็นตลาดที่แข่งขันอย่างสมบูรณ์ ยังคงมีการผูกขาดอยู่ไม่มากนักน้อย รวมไปถึงสินค้าและบริการบางอย่างเป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) ทำให้กลไกราคาไม่สามารถทำงานได้ หรือเป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดผลภายนอก (externalities) รัฐจึงต้องจัดสรรและควบคุมการผลิตสินค้าและบริการนั้นๆ รวมไปถึงการตัดสินใจในการเลือกบริโภคในปัจจุบันหรืออนาคต เอกชนตัดสินใจโดยคำนึงถึงประโยชน์ของตัวเองเป็นหลัก โดยอาจเลือกการบริโภคในวันนี้มากกว่าสะสมไว้ให้ลูกหลานในอนาคต ทำให้ไม่เกิดการสะสมทุนและการออม และทำให้ไม่สามารถพัฒนาได้ในอนาคต นอกจากนี้ รัฐต้องป้องกันการผันผวนทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจจะมีกลุ่มธุรกิจเอกชนที่มีอำนาจในการผูกขาด เป็นเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ ทำให้มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจง่ายกว่าธุรกิจขนาดเล็ก รัฐบาลจึงต้องชักนำหรือควบคุมให้ธุรกิจขนาดใหญ่ หรือผูกขาดดำเนินนโยบายในทิศทางหรือเป้าหมายของรัฐบาล และสร้างความเป็นธรรมในสังคม เพราะว่ากลไกราคาไม่สามารถทำหน้าที่ในการกระจายผลประโยชน์ในสังคม หรือสินค้าและบริการ และปัจจัยการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก การใช้จ่ายของรัฐบาล มีผลให้เงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการผลิต การจ้างงาน และรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นพิจารณาจากรายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยในชนบท จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) ปี ๒๕๕๖ เรื่องรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ๒๕๕๖ ที่แตกต่างกันในทุกภูมิภาคดังนี้ ภาคกลางเท่ากับ ๗๕,๔๑๒ บาท ภาคเหนือเท่ากับ ๖๕,๘๔๔ บาท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ ๕๗,๑๕๕ บาท และภาคใต้เท่ากับ ๖๖,๒๑๗ บาท ส่งผลให้รายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อปี ๒๕๕๖ แตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ ภาคกลางมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อปี ๒๕๕๖ เท่ากับ ๔๖,๑๓๐ บาท ภาคเหนือ ๔๐,๐๕๓ บาท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ ๓๓,๐๓๗ บาท และภาคใต้เท่ากับ ๔๐,๗๖๕ บาท สิ่งก็ตามมาและเป็นตัวบ่งบอกคุณภาพชีวิต รวมถึงกำลังในการกระตุ้นเศรษฐกิจของคนในสังคม คือ รายได้คงเหลือต่อคนต่อปี

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละภูมิภาคที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมนั้น ๆ โดยตรง ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาค การเก็บภาษี เป็นอีกหนึ่งการดำเนินงานของรัฐบาลที่จะก่อให้เกิดเงินในระบบเศรษฐกิจลดลง ทำให้การผลิต การจ้างงาน และรายได้ในระบบเศรษฐกิจลดลง ภาษี คือ สิ่งที่รัฐบาล

บังคับเก็บจากรายการ และนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม โดยมีได้มีสิ่งตอบแทน โดยตรงแก่ผู้เสียภาษี จากข้อมูลของสำนักงบประมาณ ระบุการเสียภาษีของแต่ละภูมิภาคไว้ ดังนี้ ภาคกลางมีการเสียภาษีจำนวน ๓๗๒,๗๒๕.๑๐ ล้านบาท ภาคเหนือ ๓๖,๐๗๖.๔๐ ล้านบาท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕๘,๘๐๖.๓๐ ล้านบาท ภาคใต้ ๓๖,๘๖๒.๔๐ ล้านบาท และกรุงเทพมหานคร ๑,๑๔๒,๐๗๘.๑๐ ล้านบาท (ข้อมูลอ้างอิงตารางแสดงข้อมูลคุณภาพชีวิตประชากรของประเทศไทย ในด้านเศรษฐกิจ)

ปัญหาความยากจนเกิดจาก โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองแบบทุนนิยมผูกขาดที่ ค่อยพัฒนา ไม่ใช่แค่เรื่องการที่ประชาชนยังมีการศึกษาต่ำหรือรายได้ต่ำเท่านั้น การจะแก้ปัญหา ความยากจนให้ได้ผลต้องแก้ไขเงื่อนไขของความยากจนให้ได้อย่างเชื่อมโยงกันทั้งระบบ โครงสร้าง ไม่ใช่แค่ทำโครงการเป็นส่วนๆ เช่น พักหนี้เกษตรกร กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารคนจน ฯลฯ ซึ่งจะ แก้ปัญหาได้เพียงเฉพาะหน้าสั้นๆ อาจช่วยได้เฉพาะบางคน แต่ไม่อาจแก้ปัญหาคนจนได้ทั้งหมด

ข้อเสนอแนะ : สิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจฐานราก

นโยบายการแก้ปัญหาคนจนของรัฐ จะทำประโยชน์ให้กับคนจำนวนหนึ่งและสั้นๆ เพราะไม่ได้ปฏิรูปโครงสร้างทั้งระบบ มุ่งเงินเข้าไปเหมือนการตามแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่มี โครงการปฏิรูปโครงสร้างกรรมสิทธิ์ที่ดิน ทุน ปัจจัยการผลิตอื่นๆ ให้เป็นธรรม เป็นประชาธิปไตย และมีประสิทธิภาพอย่างจริงจัง เช่น คิดแต่จะใช้เงินภาครัฐไปช่วยทั้งคนจนและคนรวย (อุ้ม ธนาคารผ่านกองทุนฟื้นฟูธนาคาร จึงใช้เงินมากกว่าที่ช่วยคนจนหลายสิบเท่า) แต่ไม่คิดเรื่องการ ปฏิรูประบบภาษีเพื่อหาเงินจากคนรวยมาช่วยคนจน ไม่คิดเรื่องการหารายได้เข้ารัฐบาลจากการ ปฏิรูประบบการให้สัมปทานและรัฐวิสาหกิจต่างๆอย่างถึงรากถึงโคน และไม่ได้คิดเรื่องการปฏิรูป โครงสร้างการเป็นเจ้าของและผู้ควบคุมปัจจัยการผลิต (ที่ดิน ทุน เทคโนโลยี การตลาด ฯลฯ) อย่าง แท้จริงคนจนจำนวนมากจึงมีชีวิตความเป็นอยู่ต่ำกว่ามาตรฐานที่เราจำเป็นต้องยกระดับ แต่คนอีก ส่วนหนึ่งจนในทางความรู้สึก เพราะถูกรอบงำทางความคิดให้อยากร่ำรวย อยากบริโภครายได้ อยากเสพ สุขมากขึ้น พวกเขาจึงดิ้นรนแข่งขันในการบริโภคและเป็นหนี้สินมากขึ้น การช่วยให้พวกเขาได้เงิน มากขึ้น มีรายได้เพิ่ม คงไม่มีวันพอที่จะแก้ไขได้และมีโอกาสจะทำให้เขาเป็นหนี้เพิ่มขึ้นมากกว่า

ทางแก้ไขปัญหาคือความยากจนอย่างยั่งยืนจึงไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจล้วนๆ ต้องแก้ไขที่ ค่านิยม วิธีการผลิตการบริโภคของคนด้วย การพัฒนาประเทศควรมุ่งไปสู่การผลิตแบบสหกรณ์ และบริษัทที่มหาชนเป็นเจ้าของและผู้ควบคุมจริงๆ เน้นการที่ผลิตปัจจัยสี่และปัจจัยจำเป็นและการ กระจายให้เป็นธรรม เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มคุณภาพการใช้ชีวิต มากกว่าการบริโภคสูงสุด เน้นความพึงพอใจหรือความสุขแบบสันโดษ แบบทางสายกลางบริโภคให้น้อยลง เฉพาะสิ่งที่จำเป็น

ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย โดยไม่ต้องพึ่งเงินมากนัก ส่งเสริมการศึกษา สื่อมวลชน วัฒนธรรมที่จะบ่มเพาะให้คนลดการเห็นแก่ตัวลง เอื้อเพื่อเอื้อแผ่มากขึ้น สังคมจึงจะแบ่งปันทรัพยากรที่มีจำกัดได้ทั่วถึง ไม่เอาเปรียบกันและกัน และไม่ทำลายเบียดเบียนธรรมชาติมากเกินไป

กล่าวสรุป สิ่งที่รัฐบาลจะต้องเร่งดำเนินการ คือ

๑. ปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม เช่น การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปเกษตรกร การปฏิรูประบบการคลังการเงิน การภาษีอากร เพื่อเก็บภาษีคนรวยไปช่วยพัฒนาคนจน การปฏิรูปการศึกษา สาธารณสุข สื่อสารมวลชน ปฏิรูปทางการเมือง และปฏิรูปทางสังคมด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดโครงสร้างการเป็นเจ้าของและการควบคุมปัจจัยการผลิตใหม่ ที่มีความเป็นธรรม เป็นประชาธิปไตยและมีประสิทธิภาพ เน้นการพัฒนาาระบบสหกรณ์ องค์กรของชุมชน บริษัทมหาชน การแข่งขันเสรีแทนระบบทุนนิยมผูกขาด

๒. เปลี่ยนนโยบายการพัฒนาประเทศ จากที่เน้นการพึ่งพาการลงทุนและการค้ากับต่างประเทศเป็นสัดส่วนสูงเกินไป มาเน้นการพัฒนาคน การจ้างงาน การพัฒนาทรัพยากร และตลาดภายในประเทศ และเลือกการลงทุนการค้ากับต่างประเทศเฉพาะที่จำเป็นและคนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์ เปลี่ยนนโยบายที่เคยเน้นความเติบโตของสินค้าบริการของประเทศโดยรวม มาเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของคนส่วนใหญ่

๓. พัฒนาระบบประกันสังคม สวัสดิการสังคมในระดับประเทศ และสวัสดิการชุมชนในระดับท้องถิ่น ให้เกิดความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพและครอบคลุมถึงคนทุกส่วนในสังคม

แนวทางการแก้ปัญหาคนจนที่รัฐบาลและนักเศรษฐศาสตร์เสนอหลักเกณฑ์อยู่ในเวลานี้คือ จะต้องกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือแบบพึ่งตลาด ไปสู่ประชาชนให้ทั่วถึงมากขึ้น เช่น การพักหนี้เกษตรกร ตั้งธนาคารประชาชนให้คนจนกู้ได้มากขึ้น การใส่เงินทุนเงินให้กู้ในหมู่บ้าน การเพิ่มการผลิตสินค้าเพื่อขาย พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ พัฒนาระบบตลาด พัฒนาระบบการศึกษา สาธารณสุข ประกันสังคม ตามแบบประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม ฯลฯ จะเป็นประโยชน์ต่อคนบางกลุ่มบางคน เช่น นายทุนนายธนาคาร ผู้ประกอบการรายใหญ่มากกว่าคนทั่วไปเพราะเป็นการแก้ไขปัญหาก็ได้กรอบโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองสังคมแบบเดิมที่เอื้อต่อกลุ่มอภิสิทธิชน การคอร์รัปชันและปัญหาความด้อยประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งสภาพความอ่อนแอของเศรษฐกิจสังคมไทยในปัจจุบันที่จะไม่สามารถจะไปแข่งขันสู้กับทุนนิยมโลกแบบเสรี ส่งแข่งทุกประเภทได้อย่างแท้จริง

การจะแก้ปัญหาคความยากจนเพื่อคนส่วนใหญ่อย่างยั่งยืนไม่อาจแก้ไขได้โดยการพัฒนาตามแนวทางทุนนิยมผูกขาด เพราะ โครงสร้างทุนนิยมโลกปัจจุบันเป็น โครงสร้างทุนนิยมผูกขาด

แบบแข่งขันไม่เป็นธรรม หากจะต้องพัฒนาทางเลือกใหม่ คือ เลือกแข่งขันในส่วนที่เราพอแข่งขันได้ และกลับมาพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงระดับประเทศมากขึ้น นโยบายนี้จะทำได้ต้องปฏิรูปทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม สังคมนิยมประชาธิปไตย และการอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ แนวทางเลือกใหม่นี้จะเป็นทางที่จะลดปัญหาความยากจนได้ยั่งยืนกว่าการแข่งขันกันผลิต แข่งขันกันบริโภค ในระบบทุนนิยมผูกขาดแบบแข่งขันไม่เป็นธรรมและไม่เสรีจริงในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

จิรวัดน์ ครอบแก้ว. (๒๕๔๕). เสียงจากสำนัก. กรุงเทพฯ: สามเจริญพาณิชย์.

นภาพร ฉายเรืองโชติ และมยุรี บุญโต. (๒๕๔๘). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์โดยใช้แนวคิดบาลานซ์สกอร์การ์ด. วิทยานิพนธ์
คม., มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์.

บรรยงค์ โตจินดา. (๒๕๔๕). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: รวมสาสน์.

บุญชม ศรีสะอาด. (๒๕๔๕). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ ๗). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. (๒๕๔๗). ยุทธศาสตร์เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ.

วารสารดำรงราชานุภาพ, ๔(๑๐), ๑๖-๒๗.

พนัส หันนาคินทร์. (๒๕๔๒). ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มูลนิธิ วาย.เอ็ม.ซี.เอ. (๒๕๔๘). ความร่วมมือของประชาคมท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่

ชายแดน: มิติใหม่สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. ม.ป.ท.: กู้ดพรีนซ์พรีนซ์ติ้ง.

วันชัย มีชาติ. (๒๕๔๕). การบริหารองค์การ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชัย ชูเชิด. (๒๕๔๗). ความมั่นคงศึกษา (Security Studies). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (๒๕๔๑). TQM: ปฏิบัติการสู่องค์กรคุณภาพยุค ๒๐๐๐ (พิมพ์ครั้งที่ ๓).

กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น.

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (๒๕๔๘). เอกสาร วปอ. หมายเลข ๐๐๘ คู่มือเรื่องความมั่นคง

แห่งชาติ. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ศิริ ทิวะพันธุ์. (๒๕๒๗). จากความรู้สึกนึกคิด. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

ศิริ ทิวะพันธุ์. (๒๕๔๖). แนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและการพัฒนาประเทศ (เล่มที่ ๕).

พิษณุโลก: ตระกูลไทย.

ศิริ ทิวะพันธุ์. (๒๕๔๗). แนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและการพัฒนาประเทศ (เล่มที่ ๖).

พิษณุโลก: ตระกูลไทย.

ศิริ ทิวะพันธุ์. (๒๕๔๗). แนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและการพัฒนา
ประเทศ (เล่มที่ ๓). พิษณุโลก: ธรรมะนิรยุธา.

ศิริ ทิวะพันธุ์. (๒๕๔๘). ความมั่นคงของชาติปัญหาที่ท้าทายในอนาคต บทสรุป
ด้านความมั่นคง. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สมคิด บางโม. (๒๕๕๑). การจัดการองค์การ. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

สุรชาติ บำรุงสุข. (๒๕๓๘). จากสงครามเย็น ผู้สันติภาพเย็น: ความสับสน
และความเปลี่ยนแปลงของปัญหาความมั่นคงไทย ใน ค.ศ. ๒๐๐๐.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เสนาะ ดิยาว์. (๒๕๔๔). หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กระบวนการประสานงาน. (๒๕๕๖). สืบค้นเมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗, จาก
www.ladlumkaew.com/imageswww.tpif.

ขอบข่ายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (๒๕๕๒). สืบค้นเมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗, จาก
<http://www.google.co.th>.

ความมั่นคง. (๒๕๕๕). สืบค้นเมื่อ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๗, จาก
http://www.the-thainews.com/analyzed/domestic/domo๘๐๘๒_๕.htm.

ชนิกานต์ เขียรสูตร. (ม.ป.ป.). วงจร PDCA. สืบค้นเมื่อ ๖ เมษายน ๒๕๕๗, จาก
<http://eduserv.ku.ac.th/km/index>

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบของฟิลลิปส์ ซี บาวเมล. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ
๖ เมษายน ๒๕๕๗, จาก <http://www.google.co.th>

ทฤษฎีการพัฒนาตามองค์ประกอบของระบบของ เดวิด อีสตัน. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ
๘ เมษายน ๒๕๕๗, จาก <http://www.google.co.th>

ทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ ๘ เมษายน ๒๕๕๗, จาก
<http://www.chiraacademy.com/concept.html>.

ทฤษฎีระบบ (Systems Theory). (๒๕๕๒). สืบค้นเมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗, จาก
http://eyesyu.multiply.com/journal/item/๑/Systems_Theory_Complexity.

ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) ของอับราฮัม มาสโลว์
(Abraham Maslow). (๒๕๕๒). สืบค้นเมื่อ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗, จาก
http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/Need_Theories.htm

แนวโน้มภัยคุกคามในประเทศต่อความมั่นคงของชาติในปี ๒๕๕๔. (๒๕๕๔). สืบค้นเมื่อ

๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗, จาก [http://www.the-thainews.com/analyzed/
domestic/dom๑๑๑๒๕๓_๓.htm](http://www.the-thainews.com/analyzed/domestic/dom๑๑๑๒๕๓_๓.htm).

ปัญหาความมั่นคงของชาติปี ๒๕๕๔. (๒๕๕๗). สืบค้นเมื่อ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗, จาก

http://www.the-thainews.com/analyzed/domestic/dom๑๑๑๒๕๓_๓.htm

พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๕๕. (๒๕๕๘).

สืบค้นเมื่อ ๑ เมษายน ๒๕๕๗, จาก <http://www.tortaharn.net>.

โรงเรียนเสนาธิการทหารบก. (๒๕๕๗). ความมั่นคงแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ ๑ เมษายน ๒๕๕๗, จาก

<http://www.tortaharn.net>

วิกฤติความมั่นคงของชาติปี ๒๕๕๒. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗, จาก

http://www.the-thainews.com/analyzed/domestic/dom๐๘๐๕๒_๕.htm

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (ม.ป.ป.). ความมั่นคงแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ ๑ เมษายน ๒๕๕๗,

จาก <http://www.tortaharn.net>

สมิตสังฆกร. (ม.ป.ป.). การประสานงาน. สืบค้นเมื่อ ๑ เมษายน ๒๕๕๗,

จาก <http://www.kutong.th.gs/web-k/utong/km/๗pasy.htm>

ภาษาต่างประเทศ

Books

C. Abbott, P. Rogers and John Sloboda. (๒๐๐๖). **Global responses to global threats: sustainable security for the ๒๑st century**. Oxford: Oxford Research Group.

Wehrich Heinz and Harold Koontz. (๑๙๙๓). **management: global perspective** (๑๐th ed.). New York: McGraw-Hill.

Electronic Data Base

David Easton. (n.d.). **System theory**. Retrieved May ๑๐, ๒๐๑๔. from <http://www.google.co.th>

Norwood, G. (๑๙๙๙). **Maslow's hierarchy of needs**. Retrieved May ๑๐, ๒๐๑๔, from <http://www.deepermind.com/๒๐maslow.htm>.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายอรรถพร สิงหวิชัย
วัน เดือน ปี เกิด	๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๓
การศึกษา	๑. ปริญญาตรี รัฐศาสตร์บัณฑิต (การคลัง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี ๒๕๒๖ ๒. ปริญญาโท Regional Development Planning Asian Institute of Technology (AIT) (ทุนรัฐบาลเนเธอร์แลนด์) ปี ๒๕๓๐
หลักสูตรอบรม	๑. Economic Theory and Quantitative Analysis University of Innsbruck (ทุนรัฐบาลออสเตรีย) ก.ย.๒๕๓๕ - มี.ย.๒๕๓๖ ๒. Top Managers' Seminar on Fire Service and Disaster Management Administration For The Kingdom of Thailand ประเทศญี่ปุ่น (ทุน JICA) ปี ๒๕๔๘ ๓. หลักสูตรนักบริหารระดับสูง (นบส.) รุ่นที่ ๔๗ ปี ๒๕๔๘ ๔. Advanced Management Program(AMP ๕๕) The Wharton School, University of Pennsylvania,USA (ทุน ก.พ.) ปี ๒๕๕๑
ประวัติการทำงาน	- พ.ศ.๒๕๒๓ ปลัดอำเภอ อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม กรมการปกครอง - พ.ศ.๒๕๓๑ ปลัดอำเภอ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม ปฏิบัติหน้าที่เลขานุการผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม กรมการปกครอง - พ.ศ.๒๕๓๒ ปลัดอำเภอ อ.เมืองนครราชสีมา จ.นครราชสีมา กรมการปกครอง - พ.ศ.๒๕๓๓ ปลัดอำเภอ ปฏิบัติหน้าที่เลขานุการ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา กรมการปกครอง - พ.ศ.๒๕๓๔ นักวิชาการปกครอง ฝ่ายวิจัยและประเมินผล กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง

- พ.ศ.๒๕๓๔ บุคลากร ฝ่ายวางแผนและอัตรากำลัง กองอัตรากำลังและส่งเสริม
สมรรถภาพ กรมการปกครอง
- พ.ศ.๒๕๓๗ เจ้าหน้าที่บริหารแรงงานทั่วไป ฝ่ายช่วยอำนวยความสะดวก กองกลาง
ปฏิบัติหน้าที่เลขานุการปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการ
สังคม
- พ.ศ.๒๕๓๙ ที่ปรึกษาฝ่ายแรงงาน สำนักงานแรงงาน ประเทศซาอุดีอาระเบีย
- พ.ศ.๒๕๔๔ อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายแรงงาน สำนักงานแรงงาน ณ
เมืองเกาสง ประเทศไต้หวัน
- พ.ศ.๒๕๔๖ แรงงานจังหวัดสุโขทัย สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและ
สวัสดิการสังคม
- พ.ศ.๒๕๔๖ แรงงานจังหวัดอ่างทอง สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและ
สวัสดิการสังคม
- พ.ศ.๒๕๔๗ ผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัย สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
- พ.ศ.๒๕๔๘ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยป้องกันและบรรเทา
สาธารณภัย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย)
- พ.ศ.๒๕๔๙ เลขานุการกรม (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย)
- พ.ศ.๒๕๕๑ ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและความร่วมมือระหว่างประเทศ
(กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย)
ผู้อำนวยการสำนักนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
(กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย)
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย
(กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย)

ตำแหน่งปัจจุบัน

ร.ก.๒๕๕๕ รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง.....เศรษฐกิจฐานรากและความมั่นคงของชาติ.....

ผู้วิจัย.....นายอรรถพร สิงหวิชัย.....หลักสูตร.....ปรอ.....รุ่นที่.....๒๖.....

ตำแหน่ง.....รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.....

ความเป็นมา/สภาพปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสในการอธิบายความหมายของความมั่นคงแห่งชาติ ไว้อย่างชัดเจนในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๔ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร ความว่า “...ประเทศชาติ นั้น ประกอบด้วยผืนแผ่นดินกับประชาชน และ ผืนแผ่นดินนั้นเป็นที่เกิด ที่อาศัย ที่อำนวยประโยชน์สุข ความมั่นคงร่มเย็นแก่ประชาชน ให้สามารถรวมกันอยู่เป็นปึกแผ่นเป็นชาติได้ ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ จึงมิได้อยู่ที่การปกป้องรักษาผืนแผ่นดินไว้ด้วยแสนยานุภาพแต่เพียงอย่างเดียว หากจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีความวัฒนาผาสุกปราศจากทุกข์ยากเข็ญด้วย ...”

ความมั่นคงของชาติ (National Security) ประกอบไปด้วย ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านพลังงาน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการทหาร หรือการป้องกันประเทศ และความมั่นคงของมนุษย์ แต่เนื่องมาจากเศรษฐกิจได้มีความสัมพันธ์ด้านต่างๆอย่างใกล้ชิด จนอาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรม แม้กระทั่งการต่างประเทศ ซึ่งเมื่อเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกิจกรรมในด้านต่างๆ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในด้านอื่นๆอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะเห็นว่า เมื่อประเทศมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ดี ประชาชนมีรายได้ที่สอดคล้องกับค่าครองชีพ มีการว่าจ้างงานและกระจายรายได้ที่ทั่วถึง รวมไปถึงการมีการจัดสวัสดิการและบริการขั้นพื้นฐาน ทั้งจากภาครัฐและภาคประชาสังคมตามสมควร ประชาชนย่อมสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ อัตรการเคลื่อนย้ายของคนสู่เมือง อัตรการเกิดโรคผู้ร้ายก็มีน้อย แต่ในทางกลับกัน ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจย่อมส่งผลในทางตรงกันข้ามต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ปรับเข้าสู่วัฒนธรรมการบริโภคมมากขึ้น เกิดการแก่งแย่งในสังคม ความเครียดที่สูงขึ้น และอัตรการเกิดอาชญากรรมที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้กระทบต่อความมั่นคงภายในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การ

สูญเสียความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นจุดเริ่มต้นของการสูญเสียความมั่นคงในด้านอื่นๆของสังคม อันย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ความแตกต่างระหว่างคนรวย คนจน เป็นปัญหาน่าหนักใจ รัฐบาล สังคมไทยยังเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำมิติพื้นที่ ความแตกต่างระหว่างจังหวัดกลุ่มรายได้สูง/จังหวัดกลุ่มรายได้ต่ำ ซึ่งหากไม่ดูแลให้ดี อาจเกิดความขัดแย้งและกระทบต่อความมั่นคงได้

ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อคน(๒๕๕๔)

จังหวัดกลุ่มรายได้สูง		จังหวัดกลุ่มรายได้ต่ำ	
ระยอง	1,295,695	สกลนคร	35,094
สมุทรสาคร	541,155	ยโสธร	34,181
ชลบุรี	522,511	ศรีสะเกษ	34,042
กรุงเทพฯ	485,672	หนองบัวลำภู	33,314
สมุทรปราการ	454,080	อำนาจเจริญ	30,231

นอกจากนั้นการดำรงชีวิตของประชากรในชนบทที่ยากจนยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างที่เอื้ออำนวย แต่ถ้าเกิดฝนแล้ง ขาดแคลนอาหาร ไม่มีงานทำ ค่าจ้างแรงงานต่ำ จะเป็นเหตุให้ประชากรต้องอพยพย้ายถิ่นเข้าไปในเขตเมืองหรือชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านทาง และปัญหาปลายทางที่อพยพต่าง ๆ ดังนี้

ปัญหาต้นทาง ได้แก่	ปัญหาปลายทาง ได้แก่
- ขาดแคลนแรงงานวัยหนุ่มสาว	- เกิดปัญหาชุมชนแออัด
- ขาดการพัฒนาชนบท	- เกิดปัญหาคนจรจัด
- ขาดผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น	- เกิดปัญหาจราจรติดขัด
- ชนบทเงียบเหงา มีเฉพาะวัยเด็กและวัยชรา	- เกิดปัญหาอาชญากรรม
	- เกิดปัญหายาเสพติด
	- เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เช่น อากาศเสีย ขยะมูลฝอย เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยและแสวงหาแนวทางในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจการสร้างความมั่นคงของประเทศได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเศรษฐกิจฐานรากในวงกว้างและที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศไทยนั้น ควรแบ่งระดับของการพัฒนาและให้ความสำคัญกับลักษณะของแต่ละภูมิภาค

พออยู่ พอกิน เศรษฐกิจพอเพียง ระบบสหกรณ์

อยู่ดี กินดี วิสาหกิจชุมชน หัตถกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน SMEs

มั่งมี ศรีสุข อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบและแรงงานในพื้นที่เป็นเจ้าของ

การผลิต สามารถส่งไปจำหน่ายที่ต่าง ๆ รวมทั้งต่างประเทศได้

ในการจัดการเศรษฐกิจฐานรากให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องพัฒนาประเทศให้สมดุลและยั่งยืน โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนา ๕ ประการคือ

๑. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
๒. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นฐานที่มั่นคงของประเทศ
๓. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน
๔. ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
๕. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการประกอบอาชีพในแต่ละภูมิภาคอาจแบ่งได้ดังนี้

๑. ภาคเหนือ เป็นฐานทรัพยากรป่าไม้และน้ำที่สำคัญของประเทศ เป็นภาคเดียวที่มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้สูงกว่าระดับรักษาสสมดุลระบบนิเวศ โดยมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดร้อยละ ๕๔ โดย เฉพาะภาคเหนือตอนบน เป็นต้นกำเนิดของกลุ่มเจ้าพระยา และมีเขื่อนกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ เขื่อนภูมิพล และเขื่อนสิริกิติ์ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างกลุ่มที่ ๑ ที่หล่อเลี้ยงทั้งภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางเป็นประตูเชื่อมโยงการค้าและบริการสู่กลุ่มอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน

และเอเชียใต้ มีพื้นที่เชื่อมโยงการพัฒนาภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกลุ่มประเทศ กลุ่มน้ำโขง GMS ทั้งในแนวNorth-South Economic Corridor และ East-West Economic Corridor ที่เชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศเอเชียใต้ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นฐานการผลิตพืชผัก ไม้ผล ัญพืช และอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลเกษตร โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนเป็นฐานการผลิตพืชผักและไม้ผลที่สำคัญ ส่วนกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างเป็นฐานการผลิตัญพืช และพืชไร่ ที่สำคัญ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ธรรมชาติ และศูนย์กลางหัตถอุตสาหกรรม นอกจากนี้ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ และนานาชาติ ส่วนกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ที่สำคัญของประเทศ

๒. ภาคใต้ ลักษณะภูมิประเทศ เป็นชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย และชายฝั่งด้านทะเลอันดามันมีชายฝั่งทะเลยาวที่สุดในประเทศไทย มีทิวเขาอยู่ทางตอนกลางและมีที่ราบทางตะวันตกและทางตะวันออก แม่น้ำทางภาคใต้จะเป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ เช่น แม่น้ำตาปี แม่น้ำปัตตานี เป็นต้น เศรษฐกิจของภาคใต้ส่วนใหญ่อยู่บนพื้นฐานของภาคการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะการปลูกยางพาราและปาล์ม น้ำมัน ผลไม้ รวมถึงการทำประมง ขณะที่อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรขั้นต้นการท่องเที่ยวของภาคใต้นั้น เป็นกิจกรรมสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับภูมิภาคและประเทศโดยรวมด้วย การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม

๓. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศ สปป.ลาวและกัมพูชา ดังนั้นโครงการพัฒนาพื้นที่สร้างเส้นทางคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้โครงข่ายคมนาคมของภาคสมบูรณ์มากขึ้น อันจะทำให้ปริมาณการค้าการลงทุนระหว่างกัน ในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและเชื่อมต่อไปยังประเทศจีนขยายตัวได้มากยิ่งขึ้น และขยายศักยภาพด้านการท่องเที่ยวด้วย กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในภาคการผลิต ได้แก่ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร อุตสาหกรรมชิ้นส่วนและเครื่องจักรกลการเกษตร อุตสาหกรรมสิ่งทอและสินค้าที่เป็นหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม ผ้าทอมือ เป็นต้น สำหรับกลุ่มธุรกิจในการค้า นอกจากการค้าส่งค้าปลีกดั้งเดิมที่มีอยู่ทั่วไปในพื้นที่ต่างๆ กลุ่มที่มีบทบาทมากขึ้น คือ การค้าชายแดนและค้าปลีกสมัยใหม่ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าหลายจังหวัดในภาคอีสานยังคงมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมและมีแหล่งธรรมชาติที่เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มาก

๔. ภาคกลาง เป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ เป็นศูนย์รวมที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีระบบชลประทานค่อนข้างสมบูรณ์ มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่เหมาะสมในการพัฒนาการเกษตรทำให้เป็นแหล่งผลิตเกษตรที่สำคัญ มีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลายทั้งป่าเขา ทะเล เกาะแก่ง และมีพื้นที่ติด

ชายแดนติดกับประเทศกัมพูชาด้านตะวันออกและติดกับพม่าด้านตะวันตก จึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงทั้งด้านการค้า การท่องเที่ยว และการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านด้วย ทำให้เศรษฐกิจของภาคกลางเติบโตดี การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม

แนวทางที่จะสร้างการกระจายรายได้ที่ยั่งยืนจากฐานราก ต้องเพิ่มฐานรายได้สินค้าเกษตร ด้วยการพัฒนาผลิตภาพ ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้แหล่งที่ ๒ ช่น พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน พัฒนาธุรกิจเพื่อผลิตสินค้าของชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สนับสนุนโรงงานอุตสาหกรรมและพัฒนาธุรกิจบริการเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน สิ่งที่รัฐจะต้องเร่งดำเนินการ เพื่อให้การกระจายรายได้ของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้แก่

๑).ปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม เช่น การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปเกษตรกร การปฏิรูประบบการคลังการเงิน การภาษีอากร เพื่อเก็บภาษีคนรวยไปช่วยพัฒนาคนจน การปฏิรูปการศึกษา สาธารณสุข สื่อสารมวลชน ปฏิรูปทางการเมือง และปฏิรูปทางสังคมด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดโครงสร้างการเป็นเจ้าของและการควบคุมปัจจัยการผลิตใหม่ ที่มีความเป็นธรรม เป็นประชาธิปไตยและมีประสิทธิภาพ เน้นการพัฒนาาระบบสหกรณ์ องค์กรของชุมชน บริษัทมหาชน การแข่งขันเสรีแทนระบบทุนนิยมผูกขาด

๒).เปลี่ยนนโยบายการพัฒนาประเทศ จากที่เน้นการพึ่งพาการลงทุนและการค้ากับต่างประเทศเป็นสัดส่วนสูงเกินไป มาเน้นการพัฒนาคน การจ้างงาน การพัฒนาทรัพยากร และตลาดภายในประเทศ และเลือกการลงทุนการค้ากับต่างประเทศเฉพาะที่จำเป็นและคนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์ เปลี่ยนนโยบายที่เคยเน้นความเติบโตของสินค้าบริการของประเทศโดยรวม มาเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของคนส่วนใหญ่

๓).พัฒนาระบบประกันสังคม สวัสดิการสังคมในระดับประเทศ และสวัสดิการชุมชนในระดับท้องถิ่น ให้เกิดความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพและครอบคลุมถึงคนทุกส่วนในสังคม

กระจายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือแบบพึ่งตลาด ไปสู่ประชาชนให้ทั่วถึงมากขึ้นทางแก้ไขปัญหาค่าความยากจนอย่างยั่งยืนจึงไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจล้วนๆ ต้องแก้ไขที่ค่านิยมวิธีการผลิตการบริโภคของคนด้วย การพัฒนาประเทศควรมุ่งไปสู่การผลิตแบบสหกรณ์ และบริษัทที่มหาชนเป็นเจ้าของและผู้ควบคุมจริงๆ เน้นการที่ผลิตปัจจัยสี่และปัจจัยจำเป็นและการกระจายให้เป็นธรรม เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มคุณภาพการใช้ชีวิต มากกว่าการบริโภคสูงสุดเลือกแข่งขันในส่วนที่เราพอแข่งขันได้ และกลับมาพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงระดับประเทศมากขึ้น